

Temporär urbanism som medel för en socialt hållbar stadsutveckling

Att arbeta med sommargångar och utvärdering av dem

Louise Eklund & Sofia Holmqvist

Självständigt arbete, 30 hp

Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Hållbar stadsutveckling, planering och förvaltning - masterprogram

Alnarp, 2022

Temporär urbanism som medel för en socialt hållbar stadsutveckling

Att arbeta med sommargångator och utvärdering av dem

Temporary urbanism as a means of socially sustainable urban development

To work with summer pedestrian streets and evaluating them

Louise Eklund & Sofia Holmqvist

Handledare:	Lisa Norfall, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Huvudexaminator:	Emily Wade, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Biträdande examinator:	Anders Westin, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Omfattning:	30 hp
Nivå och fördjupning:	A2E
Kurstitel:	Independent Project in Landscape Architecture
Kurskod:	EX0859
Program:	Hållbar stadsutveckling, ledning, organisering och förvaltning
Kursansvarig institution:	Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Utgivningsort:	Alnarp
Utgivningsår:	2022
Omslagsbild:	Bildkollage: Lennart Johansson (Hornsbergs strand, Stockholm), Ulrika Åkerlind (Teatergatan, Göteborg), Åsa Svensson (Friisgatan, Malmö) <i>Bilderna är bearbetade i efterhand av rapportens författare.</i>

Nyckelord: Utvärdering, uppföljning, resultathantering, sommargångator, temporär urbanism, temporära åtgärder, stadsutveckling, platsutveckling, sociala värden, social hållbarhet, attraktivitet, trygghet, tillgänglighet, vistelsemiljöer, kvantifiering, mätbarhet, kvalitativ, kvantitativ, reliabilitet, validitet

Sveriges Lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammanfattning

Som kreativt och innovativt planeringsverktyg har företeelsen temporär urbanism blivit alltmer populär de senaste åren. Temporär urbanism innebär att åtgärder tillämpas för att förändra en plats under en begränsad tid. De motiveras utifrån dess flexibilitet och förmåga att snabbt anpassa sig efter stadens behov, och som ett resurseffektivt sätt att introducera nya användningsområden i det offentliga rummet för stadens invånare. I Sverige återfinns detta fenomen bland annat i form av sommargångator, som syftar till att tillfälligt transformera bilgator till gånggator med folkliv, trygghet och attraktivitet som primärt fokus. Trots att metoden växer som ett alternativt planeringsverktyg beskriver litteraturen att få undersökningar, jämförande bedömningar eller kritiska reflektioner hittills gjorts över deras effekter. Det råder också svårigheter att utvärdera och följa upp sociala och mjuka värden, eftersom det saknas metoder som kan kvantifiera dessa. För att temporära åtgärder ska motiveras och legitimeras vid stadsutveckling framöver, bör metoder som stärker uppföljning och utvärdering av deras effekter tillämpas. I studien ställs den övergripande frågan: *På vilket sätt kan utvärdering av sociala aspekter i temporära platsutvecklingsprojekt användas som ett medel för att uppnå socialt hållbar stadsutveckling?* Frågeställningen besvaras med en litteraturstudie i kombination med tre fallstudier som fokuserar på hur trafikkontoren och näringslivet i Stockholm, Göteborg och Malmö arbetar med att utvärdera städernas sommargångator.

En litteraturstudie används som kunskapsbas genom hela arbetets gång och kombineras med en fallstudie i respektive stad. Fallstudierna ses som ett komplement till teorin för att i analys och diskussion kunna dra paralleller och föra underbyggda resonemang. Utifrån analys och diskussion presenteras ett antal slutsatser och rekommendationer i kapitel 7 som tillsammans knyter ihop studien. Bland annat har två gemensamma anledningar till att utvärdera identifierats från teorin och praktiken; dels för vidareutveckling, kompetensutveckling och beslutsfattande inom den egna organisationen, och dels som återrapportering i form av påverkansarbete och beslutsfattande till politiken. På så sätt är de utvärderingar som städerna genomför nyttiga redan idag.

Men som slutsats konstateras även vikten av att utforma den temporära åtgärdens syfte och mål som vägledande för utvärderingens syfte. Det bör alltså finnas en tydlig koppling mellan dessa syften för att med utvärderingen identifiera relevanta indikatorer och därigenom kunna värdera dess effekter och om åtgärdens mål uppnåtts. - Vilket inte överensstämmer med fallstudierna, som utvärderar medborgarnas inställning och åsikter till projekten. I relation till detta konstaterar studien att det vore mer passande att följa upp sommargångatornas syften, vilka då skulle handla om att utvärdera de sociala effekter och värden som de fysiska åtgärderna genererar. En sådan utvärdering rekommenderas att utföras med en metodtriangulering, som bygger på en kombination av flera metoder i samma utvärdering. Detta för att skapa en mer effektiv och allsidig bild av sommargångatorna. Med en systematisk och noggrann utvärdering som ger en helhetsbild av sommargångatans effekter, skapas i sin tur ett gott underlag för vidareutveckling, beslutsfattande och påverkansarbete, dels inom den egna projektorganisationen och dels gentemot politiken. Utvärderingar kan därmed ge legitimitet till åtgärder som främjar sociala värden och i större skala - för en socialt hållbar stadsutveckling.

Abstract

As a creative and innovative planning tool, the phenomenon of temporary urbanism has become increasingly popular in recent years. Temporary urbanism means that measures are applied to change a place for a limited time. They are motivated by their flexibility and ability to quickly adapt to the city's needs, and as a resource-efficient way to introduce new uses in the public space for the city's residents. In Sweden, this phenomenon is often found in the form of 'summer streets', which aim to temporarily transform car streets into pedestrian streets with public life, safety and attractiveness as the primary focus. Although the method is growing as an alternative planning tool, the literature describes a lack of comparative assessments or critical reflections on their effects. There are also difficulties in evaluating and following up on social and soft values, as there is no consensus regarding how to quantify these. In order for temporary measures to be justified and legitimized in future urban development, methods that strengthen follow-up and evaluation of their effects should be applied. The study asks the overall question: In what way can the evaluation of social aspects in temporary place making projects be used as a means of achieving socially sustainable urban development? The question is answered with a literature study in combination with three case studies that focus on how the traffic offices and involved private actors in Stockholm, Gothenburg and Malmö work to evaluate the cities' summer pedestrian streets.

A literature study is used as a knowledge base throughout the work and is combined with a case study in each city. The case studies are seen as a complement to the theory in order to be able to draw parallels in analysis and discussion and carry substantiated reasoning. Based on analysis and discussion, a number of conclusions and recommendations are then formulated in chapter 7 that together link the study, based on the knowledge and experiences created over time. Among other things, two common reasons for evaluating have been identified from theory and practice; partly for further development, competence development and decision-making within the own organization, and partly as feedback in the form of advocacy work and decision-making to politics. In this way, the evaluations that the cities carry out are useful today. However, the conclusions also state the importance of formulating the purpose and objectives of the temporary measure as a guide for the purpose of the evaluation. There should therefore be a clear link between these objectives in order to identify relevant indicators with the evaluation and thereby be able to evaluate its effects and whether the objectives of the measure have been achieved. This contrasts with the cities' evaluations, which seek to find out 'attitudes and opinions of citizens about the projects. In relation to this, the study states that it would be more appropriate to follow up the purposes of the summer pedestrian streets, which would then be about evaluating the social effects and values that the physical measures generate. Such an evaluation is recommended to be performed with a triangulation method, which is based on a combination of several methods in the same evaluation. This is to create a more efficient and versatile image of the summer pedestrian streets. With a systematic and thorough evaluation that provides an overall picture of the effects of the summer pedestrian street, a good basis is in turn created for further development, decision-making and advocacy work partly within one's own organization and partly in relation to politics. Evaluations can give legitimacy to measures that promote social values and on a larger scale, thus contributing to a more socially sustainable urban development.

Förord

Vi är två studenter som mellan 2020 - 2022 läst masterprogrammet Hållbar stadsutveckling på Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp. Detta är vårt examensarbete och slutfasen av fem års studier. Inriktningen på vårt examensarbete började med en gemensam fascination för temporär urbanism och de möjligheter som fenomenet erbjuder i utvecklingen av städers offentliga rum. Temporär urbanism, vilket består av tillfälliga åtgärder som exempelvis konstinstallationer, möbler, evenemang, pop-ups, food trucks och sommargångator, används runt om i städer idag ofta med syfte att öka en plats attraktivitet, skapa mötesplatser och främja folkliv på platsen; Faktorer som går att knyta an till sociala hållbarhetsaspekter. I takt med utvecklingen av e-handeln, externhandelsplatser och den sociala distanseringen som uppmanades under coronapandemin 2020-2022, har städernas främsta syfte som handels- och kontorsnav utmanats och nya funktioner samt behov har setts växa fram. Mycket tyder på att vi idag söker oss till städerna för att möta andra människor i ett sammanhang - där kultur, mat och upplevelser efterfrågas.

Investeringar för att utveckla de offentliga, urbana rummen görs allt mer i samverkan mellan kommun och privata aktörer. Här har temporära åtgärder fått en allt större plats som alternativ planeringsstrategi. Internationellt förknippas temporär urbanism ofta med invånare och gräsrotsorganisationer som initiativtagare, något som kan beskrivas som bottom up. Men i takt med att metoden spridit sig har den alltså etablerats som en planeringsmetod som privata aktörer och myndigheter använder sig av. I vårt arbete kikar vi på sommargångator som gjorts "top down", det vill säga "aktörsinitierade" åtgärder. Förmodligen finns en kommersiell grundtanke från aktörernas sida med att implementera temporära åtgärder, med syften att stärka en plats identitet och attraktivitet för att höja fastighetsvärden och gynna affärsverksamheterna som befinner sig på den valda platsen. Samtidigt kan dessa temporära åtgärder även gynna andra icke-kommersiella, sociala aspekter - vilket bidrar till en mer socialt hållbar stad i stort. Kommuner lär ha intresse i att främja båda delar. Dels vill man att näringslivet lyckas och frodas, samtidigt som det också finns ett ansvar att erbjuda värdefulla, trygga och tillgängliga miljöer för alla medborgare.

Till skillnad från exempelvis energieffektivitet, biltrafik och buller så är de sociala, mjuka värdena svårare att följa upp och mäta resultatet på. Därmed ställde vi oss frågan hur vi kan skapa en förståelse för om de temporära åtgärderna - som exempelvis sommargångator - uppfyller sina syften och mål som ofta kan länkas samman med viljan att gynna folkliv, skapa attraktiva miljöer och öka stadens sociala hållbarhet? Ytterligare funderingar har vi kring hur resultatet kan förvaltas, kommuniceras ut och vem som är mottagare. Det är dessa aspekter som vårt arbete tar avstamp i. I rapporten kartlägger vi samt diskuterar utvärdering och mätbarhet av sociala effekter i stads- och platsutveckling med utgångspunkt i temporära åtgärder vars syfte är att främja en socialt hållbar stad och skapa mötesplatser. För att få en praktisk verklighetsförankring har vi valt att titta på hur sommargångatornas projektgrupper samt involverade aktörer i Stockholm, Göteborg och Malmö hittills jobbat med att implementera och utvärdera sina sommargångatuprojekt. Arbetet ämnar att kartlägga och analysera utvärderingsarbetet som gjorts samt diskutera tillvägagångssätten och framtida möjligheter utifrån empirin från litteratur och fallstudier.

Stort tack

...till alla respondenter i Stockholm, Göteborg och Malmö som med stor öppenhet delat med sig av sina tankar, kunskaper och erfarenhet kring sommargågatuprojekten och tillhörande utvärderingsarbeten.

Såklart vill vi också rikta uppskattning och tacksamhet till vår grymma handledare Lisa Norfall, som kommit med värdefullt stöd, skärpa och vägledning under skrivprocessens gång.

Därtill vill vi tacka Björn Bergman och Henrik Olsson från organisationen Svenska Stadskärnor för betydande input om behovet av att undersöka ämnet i arbetets initiala skede.

Till sist - ett varmt, stort tack till våra kurskamrater och professorer för alla diskussioner, insikter och kunskapsutbyten de senaste åren - men inte minst till varandra för ett fint samarbete!

Louise Eklund & Sofia Holmquist

Alnarp, maj 2022

Innehållsförteckning

Introduktion	8
1.1 Bakgrund och problemformulering	8
1.2 Syfte, mål och frågeställningar	9
1.2.1 Frågeställningar	10
1.3 Begreppsförklaring	10
1.4 Avgränsningar och genomförande	11
1.4.1 Arbetsfördelning	11
Metod	12
2.1 Litteratur- och fallstudie som metod	12
2.1.1 Struktur och forskningsdesign	12
2.2 Datainsamlingsmetoder	13
2.2.1 Litteraturstudie	13
2.2.3 Fallstudier	13
Teori del 1: Socialt hållbara stadsrum & temporära åtgärder	17
3.1 Socialt hållbara stadsrum	17
3.2 Temporära åtgärder i stadsutveckling	20
3.3 Sommargångar	23
Teori del 2: Att mäta & utvärdera	25
4.1 Diskursen kring utvärderingar	25
4.2 Social hållbarhet och dess mätbarhet	27
4.3 Utvärderingsprocessen steg för steg	29
Steg 1: Syfte och avgränsningar i utvärderingarna	30
Utvärderingens ramar	30
Utvärderingskriterier och indikatorer	32
Indikatorer för sociala värden	33
Säkerställa resultatet	35
Vem ska utföra utvärderingen?	36
Steg 2: Datainsamling	36
Studiedesign	36
Olika sorters metoder	37
Intervjuer	39
Observationer	40
Enkätundersökningar	40
Reliabilitet och validitet vid datainsamling	41
Steg 3: Analys och resultathantering	42
Analysera och tolka data	42
Värdera resultat	43
Sammanställning utifrån målgrupp och resultathantering	44
Fallstudier	46
5.1 Stockholm	47
5.1.1 Sommargångar i Stockholm	49

5.1.2 Utvärderingarna	50
5.1.3 Arbetet med att utvärdera sommargångator i Stockholm	52
5.1.4 Hantering av utvärderingarnas resultat	53
5.1.5 Utmaningar och möjligheter i Stockholm	55
5.2 Göteborg	56
5.2.1 Sommargångator i Göteborg	58
5.2.2 Utvärderingarna	60
5.2.3 Arbetet med att utvärdera sommargångator i Göteborg	63
5.2.4 Hantering av utvärderingarnas resultat	65
5.2.5 Utmaningar och möjligheter i Göteborg	66
5.3 Malmö	68
5.3.1 Sommargångator i Malmö	70
5.3.2 Utvärderingarna	72
5.3.3 Arbetet med att utvärdera sommargångator i Malmö	73
5.3.4 Hantering av utvärderingarnas resultat	74
5.3.5 Utmaningar och möjligheter i Malmö	76
Analys och diskussion	77
6.1 Anledningen till att utvärdera	77
6.2 När sommargångatornas och utvärderingarnas syften skiljer sig åt	78
6.3 Städernas olika förutsättningar politiskt och ekonomiskt	82
6.4 Utvärderingsarbetets upplägg	84
6.5 Observationer för förståelse av platsens aktiviteter och folkliv	85
6.6 Metodtriangulering för en allsidig utvärdering	86
6.7 Jämförbarhet - både en möjlighet och ett hinder	88
6.8 Värdet i dialogen mellan stad och aktörer	90
6.9 Hur städerna tolkar, värderar och använder resultatet	91
6.10 Sommargångatorna och utvärderingarnas potential i att bidra till en socialt hållbar stadsutveckling	92
Slutsatser	95
7.1 Våra rekommendationer	96
Avslutande reflektioner	98
8.1 Metodreflektion	98
8.2 Reflektioner gällande slutsatser	99
8.2 Förslag på framtida forskning	99
Referenser	100
6.1 Figurer och tabeller	100
6.2 Referenslista litteratur och dokument	101
Bilagor	109
Bilaga 1. Utvärdering Stockholm	109
Bilaga 2. Utvärdering Göteborg	113
Bilaga 3. Utvärdering Malmö	115
Bilaga 4 Intervjuguide - Kommuner	127
Bilaga 5 Intervjuguide - Aktörer	128

1. Introduktion

Här presenteras den bakgrund och problemformulering som ligger till grund för studiens utformning; inte minst syften, mål och frågeställningar. Bakgrunden redogör fakta och motiverar uppsatsens ämne genom en beskrivning av samhällsutvecklingen och den växande trenden att tillämpa temporär urbanism i städer idag samt utmaningarna med att mäta och utvärdera sociala aspekter. Därtill redogörs studiens avgränsningar och arbetsfördelning.

1.1 Bakgrund och problemformulering

Samhällsutvecklingen sker idag snabbare än någonsin där trender, teknologi, innovationer och humanitära kriser ständigt påverkar och styr utvecklingen. Snabba förändringar i samhället påverkar vårt sätt att leva och skyndar dessutom på samhällsutvecklingen ännu mer, något vi bevittnade med covid-19 pandemins inflytande i transformeringen till ett mer digitalt samhälle. Pandemins restriktioner med social distansering innebar också en förändrad användning av våra offentliga rum i staden. Svenska stadskärnor befann sig redan innan pandemin i en disruptiv fas till följd av nedgång i den fysiska handeln. Detta på grund av externhandelsområden och e-handeln som pandemin dessutom skyndade på ytterligare. Även sociala medier och den mobila kommunikationens framväxt är faktorer som haft stor inverkan på stadens snabba förändring. I en sådan utveckling uppstår det en problematik för politiker att hålla jämna steg med stadsutvecklingen vilket ställer nya krav på planeringsmetoder som kan anpassa sig till olika samhällsförändringar (Bishop, 2015).

Den ekonomiska stagnationen i Europa efter finanskrisen 2008 och handelns förändrade roll i stadskärnan bidrog till att politiker och beslutsfattare såg fördelar med den framväxande kreativa sektorn. Vakanta butiker och utrymmen i staden blev allt vanligare och behovet av att hitta nya användningsområden för stadsrummet uppstod. Detta skapade möjligheter för arkitekter, designers och entreprenörer att experimentera om stadsrummets framtid (Bishop, 2015). Ur detta växte företeelsen *temporär urbanism* fram både som ett sätt att laborera med stadens struktur och fysiska rum men också för att på ett snabbt och resurseffektivt sätt kunna anpassa sig efter den fortskridande samhällsutvecklingen och invånares behov (Bishop & Williams, 2012). Två olika huvudinriktningar har identifierats i litteraturen gällande varför temporära installationer genomförs, 1) i krympande städer eller i samband med ekonomisk nedgång, och 2) i växande städer som strategi för en kreativ och innovativ stadsplanering (Matoga, 2019). Utifrån den kontexten kan man tänka sig att temporär urbanism är en gynnsam planeringsstrategi för de flesta städer och kommuner, både som ett sätt att hantera en negativ utveckling men också för att öka kreativitet och innovation i stadsrummet.

Ur ett socialt perspektiv syftar temporära åtgärder ofta till att aktivera en plats genom att skapa upplevelser och mötesplatser som människor kan samlas kring. Detta går i linje med Cityindex årsrapport (2021) som visar indikationer på att städerna är efterlängtade, inte minst som mötesplatser - och att tillväxttrenden för upplevelser och restaurangbranschen som fanns innan coronapandemin kommer att fortsätta. Mötesplatser i städer kan relateras till begreppet *den*

tredje platsen som först myntades av sociologen Ray Oldenburg (1999), som förklarar den tredje platsen som en plats människor vistas på, som varken är hem eller arbetsplats. Behovet av tredje platser ökar i städer, där det blivit populärt att använda temporära åtgärder för att antingen skapa fler eller stärka redan befintliga mötesplatser i staden, till exempel genom sommargångar.

Temporära åtgärder som en alternativ planeringsmetod vid sidan av långsiktig planering har alltså blivit vanligare och metoden används idag i flera städer runt om i världen. Hit kan sommargångar inkluderas som en populär och välanvänd metod som syftar till att transformera bilgator till människovänligare gågator; "streets for people" (Bertolini, 2020). Trots detta har få undersökningar, jämförande bedömningar eller kritiska reflektioner gjorts över deras effekter och mervärden för systemförändringar (Bertolini, 2020). Det är ovanligt att en god uppföljning och utvärdering av temporära åtgärder sker i praktiken (Haugen, 2021; Molnar et al, 2021), vilket kan vara en konsekvens av att temporaliteten bidrar till att dessa projekt anses mindre viktiga. Den ekonomiska biten kan också vara en anledning, då temporära åtgärder ofta görs med mindre resurser (Haugen et al, 2021). Dessutom hamnar den sociala dimensionen ofta i skuggan i samhällsplaneringen (Nyström & Tonell, 2012), och det råder svårigheter vid utvärdering och uppföljning av sociala och mjuka värden eftersom det saknas metoder som kan kvantifiera dessa (Cavenius et al, 2022; Molnar et al, 2021). För att kunna utveckla städerna på väl underbyggda beslut är lämplig data nödvändig (Haugen et al, 2021). Exempelvis bör temporära åtgärder som har som mål att transformera trafikmiljöer till attraktiva, offentliga stadsrum, utvärderas på ett anpassat sätt. Frågan är hur de kan följas upp till skillnad från permanenta åtgärder (Haugen et al, 2021). Bertolini (2020) menar exempelvis att information kring vad människor gör på platsen, välbefinnande, socialt kapital, inställning och uppfattningar behövs utöver den mer traditionella datan som trafikflöden och statistik om olyckor.

För att motivera och legitimera temporära åtgärder som ett fortsatt planeringsverktyg inom stadsutveckling, bör metoder som stärker uppföljning och utvärdering av deras effekter finnas (Molnar et al, 2021).

1.2 Syfte, mål och frågeställningar

Syftet med masterarbetet är att undersöka hur temporära åtgärder som planeringsverktyg med tyngdpunkt i sociala effekter kan utvärderas och följas upp.

Målet är att skapa en ökad förståelse för temporär urbanism, utvärderingsprocessen samt mätbarhet och uppföljning av sociala effekter, och genom det föra en diskussion kring utvärdering av temporära åtgärder som medel för att främja en socialt hållbar stadsutveckling.

1.2.1 Frågeställningar

Vi utgår från den övergripande frågan; *På vilket sätt kan utvärdering av sociala aspekter i temporära stadsutvecklingsprojekt användas som ett medel för att uppnå en socialt hållbar stadsutveckling?* med tillhörande följdfrågor:

- Vad är anledningen till att mäta och utvärdera sociala effekter (av temporära åtgärder) i stadsmiljön ur ett hållbarhetsperspektiv?
- Vilka moment och tillvägagångssätt är mest framstående i utvärderingsprocessen,

särskilt för att mäta sociala aspekter och hur väl en temporär åtgärd fungerar i stadsmiljön?

- Hur arbetar Stockholm, Göteborg och Malmö med utvärdering och uppföljning i arbetet med sommargåtor?

1.3 Begreppsförklaring

Utvärdering: Term som sammanfattar de metoder som används för att systematiskt bedöma en insats resultat och långvariga effekter (Nationalencyklopedin, 2022).

Mätbarhet: Att mäta innebär att sätta siffror på någonting vilket i sin tur gör beräkningar och objektiva jämförelser genomförbara (Social & Health Impact Center, 2019).

Utvärderingsobjekt: Ett utvärderingsobjektet kan vara ett föremål eller en aktivitet (Molnar & Tekie, 2018). Ett föremål som exempelvis en geografiskt avgränsad gata med fysiska installationer, eller en aktivitet i form av att se vilka sociala effekter som uppstått och sker på platsen .

Social hållbarhet: I studien används Hedenfelts (2013) förklaring för social hållbarhet, vilket innebär en människobaserad syn på hållbar utveckling och inkluderar värden som demokrati, rättvisa, mänskliga rättigheter, trygghet, folkhälsa och möjlighet för inflytande och samverkan.

Sociala effekter: Betraktas i detta sammanhang som en förändring vilket skapar ett värde för en individ/organisation/miljö som en konsekvens av en åtgärd. Det kan generera negativa eller positiva värden som på ett eller annat sätt påverkar människors liv eller situation, antingen kortsiktigt eller långsiktigt (Hahn et al, 2016).

Temporär urbanism & temporära åtgärder: Temporär urbanism är det paraplybegrepp som används för att beskriva temporära, fysiska åtgärder i staden som används för att tillfälligt förändra en yta eller ett område (Molnar et al, 2021).

Sommargågata: En gata som kommunen temporärt reglerar om till gånggata under sommartid, detta i syfte att ge större plats för fotgängare, vegetation och socialt liv i gaturummet.

1.4 Avgränsningar och genomförande

Masteruppsatsen ämnar att studera hur utvärderingar används och kan användas för att undersöka temporära åtgärder och de effekter som uppstår, med tyngdpunkt i ett socialt hållbarhetsperspektiv. För att avgränsa studiens omfattning har vi valt att fokusera på offentliga gator som under sommarperioden omvandlas till sommargåtor, vilket är en välanvänd temporär åtgärd i Sverige. Fallstudierna avgränsas till Sveriges tre största städer, vilka kan anses vara i framkant inom kreativ och innovativ stadsutveckling - och tar alltså avstamp i sommargågatuprojekt i respektive stad. I viss mån görs sommargågatorna i samverkan mellan kommunerna och näringslivet; som exempelvis centrumutvecklingsföreningar eller fastighetsägare, detta perspektiv inkluderas också i studien.

När det kommer till utvärderingarna tittar vi på hela utvärderingsprocessen utifrån den empiri som samlats in i litteraturstudien, något som också låg till grund för vad vi undersökte i

fallstudierna. Städerna har genomfört flera utvärderingar specifikt för sommargågatukoncepten genom åren, de dokument vi kunnat komma åt har granskats i fallstudien. Däremot läggs störst vikt vid de senaste utvärderingarna som gjordes under 2021 - både i resultatkapitlet men också vid analys och diskussion. Detta främst då tillvägagångssätten från år till år varit förhållandevis lika.

1.4.1 Arbetsfördelning

Rapporten har skrivits i samarbete mellan Sofia Holmqvist och Louise Eklund. Research och inläsning av litteratur, respondentintervjuer samt textproduktion har gjorts gemensamt. Med det sagt har båda varit involverade i arbetets uppbyggnad och rapportens struktur och innehåll - från problemformulering till slutsats. Med Sofias förmåga att vara i nuet, vilket varit till stor fördel i att fokusera på sammanställningen av teori, samt Louises ständiga reflektioner kring rapportens struktur, innehåll och "vad blir nästa steg?" har vi lyckats komplettera varandra och hitta en kommunikation och ett arbetssätt som tar vara på bådas styrkor.

2. Metod

I följande kapitel förklaras de ingående delar som legat till grund för studien. För att besvara frågeställningarna har en kvalitativ studie genomförts. Insamlingen av data har dels skett genom instudering av litteratur, vilket utgör rapportens teoretiska ramverk. Teorin kompletteras därefter med tre fallstudier bestående av intervjuer och dokumentanalys i Stockholm, Göteborg och Malmö.

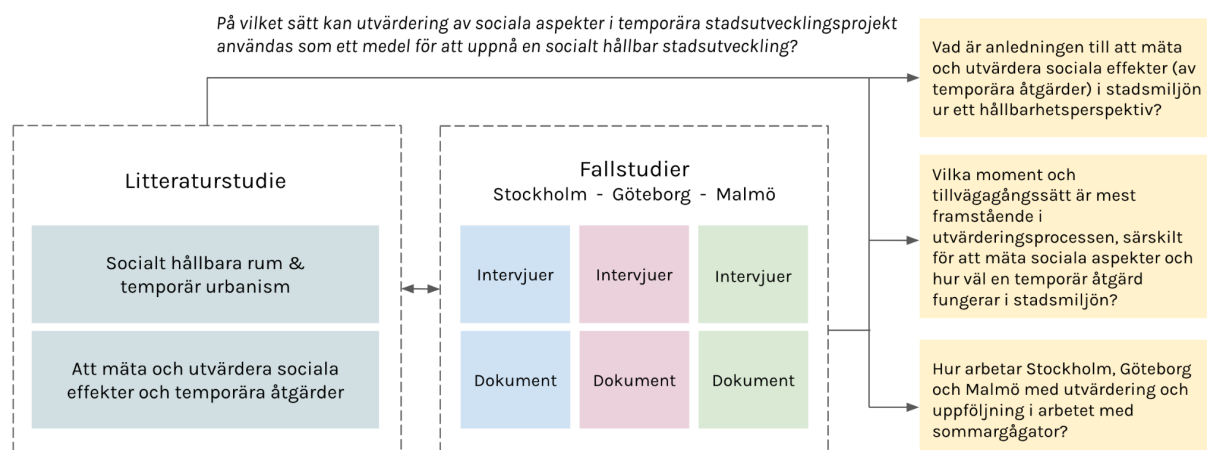
2.1 Litteratur- och fallstudie som metod

Detta examensarbete ämnar att undersöka utvärderingsprocessen utifrån temporära stadsutvecklingsprojekt och sociala effekter, som ett medel för att nå en socialt hållbar stadsutveckling. - Ett ämne som är beroende av att kunna kopplas till relevanta fall och projekt för att uppnå en nyanserad bild (Bryman & Bell, 2017), varav en kvalitativ studiedesign tillämpats.

Rapporten besvarar frågeställningarna utifrån litteratur som behandlar temporär urbanism, social hållbarhet och utvärderingars olika moment och process. Detta kompletteras med tre fallstudier i Stockholm, Göteborg och Malmö där intervjuer och dokumentstudier genomförts, med syfte att få en bild av respektive stads arbete med sommargångator och tillhörande utvärderingsprocess. Den insamlade empirin vägs alltså samman, där litteratur och fallstudier framförallt kompletterar varandra för att skapa en helhetsbild om hur en utvärderingsprocess av temporära åtgärder i en stadsutvecklingskontext kan genomföras. Studien utesluter dock inte komparativa inslag, där teori vägs mot praktik och städerna i fallstudierna jämförs med varandra. I kapitel 8.1 reflekterar vi över våra metodval och slutsatser.

2.1.1 Struktur och forskningsdesign

Studien består av två empiriska delar som byggts upp parallellt under studiens gång. Som ett första steg studerades litteratur och dokument, vilket skapade en struktur och ett ramverk i utformningen av intervjufrågorna och dokumentanalysen. I nästa steg verkställdes fallstudierna som i sin tur gav insikter och inspel till hur teorin kunde vidareutvecklas för att komplettera varandra. Därmed har fallstudierna medfört en organisk utveckling av den kvalitativa datan (Bryman & Bell, 2017). Kapitel 4, alltså del två av den teoretiska referensramen, följer den kronologiska ordningen i hur litteraturen beskriver utvärderingsprocessens olika moment, vilka är uppdelade i tre steg; 1, *Syfte och avgränsningar* 2, *Datainsamling* och 3. *Analys och resultat*. Fallstudierna presenteras på ett liknande sätt, liksom analys och diskussion. Frågeställningarna besvaras löpande i rapporten genom teorikapitlena, i fallstudierna samt genom analys och slutsatser. I figur 1 på nästa sida har studiens struktur och design illustrerats.

Figur 1: Modell över studiens struktur och design (Eklund & Holmqvist, 2022)

2.2 Datainsamlingsmetoder

Nedan förklaras hur litteraturstudien och fallstudierna utformats och genomförts.

2.2.1 Litteraturstudie

En litteraturstudie genomfördes för att bygga en grund och kunskapsbas. Litteraturstudien har använts och utvecklats genom hela arbetets gång. Den är uppdelad i två delar, dels temporär urbanism med de värden som dessa projekt främjar, dels utvärderingsprocessens olika steg. Litteraturstudien presenteras därmed i två olika kapitel. Teori del 1: *Socialt hållbara stadsrum och temporära åtgärder* och Teori del 2: *Att mäta och utvärdera*. I teorins första del behandlas vår syn på social hållbarhet kopplat till stadsutveckling och särskilt stadens offentliga rum, samt temporär urbanism som företeelse och sommargångator som en typ av temporär åtgärd. Teorins andra del inleds med diskursen kring utvärderingar och utmaningar och möjligheter att mäta sociala värden, för att sedan landa i utvärderingsprocessen steg för steg. Grundtanken med de inkluderade delarna i teorin är att skapa en helhetsbild över vad temporära åtgärder är, vad de gör för nytta och framförallt hur de kan utvärderas för att följa upp den nytta som åtgärderna skapar. Litteraturen används dels för att besvara frågeställningar och dels som underlag för diskussion i förhållande till empiriskt material.

2.2.3 Fallstudier

Det empiriska materialet syftar till att ta reda på hur Stockholm, Göteborg och Malmö arbetar med uppföljning och utvärdering av städernas sommargångator. Fallstudier lämpar sig för att belysa innebörd, bygga kunskap, beskriva nyckelfrågor och peka på lösningar (Merriam, 1994), något som passar studien. Fallstudierna har behandlats på liknande sätt för att ge samtliga städer samma förutsättningar och kunskapsunderlag i undersökningen. I respektive stad har fallstudierna inletts med en dokumentanalys för att gå igenom och analysera genomförda utvärderingar av städernas sommargångator. Detta för att sedan kompletteras med kvalitativa intervjuer som utförts med dels tjänstepersoner från kommunerna, dels privata aktörer som har en särskild koppling till en av stadens sommargångator för att inkludera ett näringslivsperspektiv i studien.

Dokumentanalys

Dokument som behandlats inom fallstudierna är kopplade till utvärdering av Stockholm, Göteborg och Malmös sommargångator. Dessa har främst skickats till oss av kommunernas tjänstepersoner som deltagit i studien. Vi har både tagit del av utvärderingarnas råmaterial och en sammanställning av resultatet, vilka har sett olika ut från respektive stad. Samtliga städer har arbetat med externa leverantörer; enkät- och analysföretag. Dokumentanalysen inkluderade först samtliga utvärderingsdokument som fanns att tillgå, men utgår främst från senaste utvärderingarna som gjorts, alltså från 2021. Detta då utvärderingarnas utformning och genomförande är relativt lika varandra från år till år. Stockholms senaste utvärdering är gjord av av Novus, Göteborgs av Enkätfabriken och Malmö anlidade Gullers Grupp. Utöver utvärderingsmaterialet har tjänsteutlåtanden, konceptbeskrivningar och relevant information från kommunernas hemsidor varit av relevans för studien.

Intervjuer

Eftersom studien till stor del behandlar den rätt så snäva och komplexa frågan kring hur utvärderingar av sommargångator utförs och används i praktiken, tillämpades kvalitativa intervjuer av semistrukturerad karaktär i fallstudierna. I denna sorts intervjuupplägg ges respondenten frihet att svara på frågorna självständigt och möjliggör en öppen dialog och nyanserad data (Bryman & Bell, 2017). Under intervjutillfällena följde vi en intervjuguide, vilka återfinns i bilaga 4 och 5. Intervjuguiden innehöll tilltänkta frågor och följdfrågor som baserades på de övergripande faserna i en utvärderingsprocess vilket den teoretiska referensramen beskriver, men hölls ändå öppen på det sättet att följdfrågor eller sidospår var välkomna för att inte missa en viktig aspekt. I intervjuerna försökte vi uppmana respondenterna att ge exempel på vad de påstod, för att få en förståelse på hur saker faktiskt går till och undvika allt för generella svar. Samtliga intervjuer spelades in och transkriberades för att inte gå miste om viktig information, vilket det annars kan finnas risk för (Lantz, 2013).

Intervjuerna som hölls med respondenterna från aktörsidan var ca 45-60 minuter långa, medan samtalen med tjänstepersonerna från städernas trafikkontor uppgick till totalt 90 minuter. Detta för att hinna förstå städernas olika kontexter och hur de arbetar med sommargångatornas implementering och utvärdering. Initialt uppskattade vi att samtliga intervjuer skulle ta 60 minuter vardera. Respondenterna från Stockholms trafikkontor intervjuades först och på grund av en schemafråga varade intervjun endast 50 minuter, vilket inte räckte för att ställa alla frågor. Detta gjorde att vi dels förlängde intervjutiden med resterande städer och bokade in ett ytterligare möte med Stockholm stad för att kunna slutföra intervjun. Stor hänsyn togs till att varken ge dem eller övriga trafikkontor mer eller mindre tid och möjlighet att fördjupa sina resonemang. Informationen som intervjudatan genererade sorterades upp utifrån vad som ansågs vara av betydelse för vår studie och dess frågeställningar, en så kallad datareduktion (Lantz, 2013). Respondenterna fick sedan både ta del av intervjumaterialet och det färdigställda kapitlet för sin stad, för att säkerställa att vi tolkat allt rätt. I vissa fall fick vi respons eller hade frågor som innebar att intervjudatan fick kompletteras med ny eller mer korrekt information. Detta har varit viktigt då det främst gjorts för att kontrollera information som respondenterna givit vid intervjun men indikerat en viss osäkerhet kring. - Vilket främst handlat om att förtydliga årtal, kostnader eller mindre detaljer. I sökning efter respondenter har det även uppkommit mejlkonversationer där personer som exempelvis Felicia Jacobsen från Malmö Citysamverkan, som inte hade möjlighet att ställa upp på intervju, kunde ge skriftlig information kring deras

arbetsprocesser, vilket ansågs värdefullt för studien och därmed inkluderades. Samtliga transkriberingar, formuleringar och citat har setts över och godkänts av berörda respondenter.

Under den inledande bakgrunds- och ämnesöversikten fick vi en relativt snabb förståelse för att det var trafikkontoren i respektive stad som skötte sommargågatuprojekten, varpå vi sökte kontakt där. I Stockholm och Malmö deltog två från respektive trafikkontor på samma intervju, detta då de själva ansåg sig vara lika mycket involverade i projekten och kunde komplettera varandras svar. Eftersom sommargågatorna också ofta tenderar att göras i samverkan med fastighetsägare och citysamverkansbolag, ville vi även få med det perspektivet. Därför valdes en aktör ut kopplat till någon av städernas sommargågata; Avenyförningen i Göteborg som varit involverade i implementeringen av Teatergatan, Vasakronan i Stockholm som varit drivande i utvecklingen av Malmskillnadsgatans sommargågata, samt en respondent som dels kunde representera Malmö Citysamverkan men också äger en butik på Kärleksgatan (som varit en sommargågata i Malmö under några år). Det viktigaste i urvalet på näringslivssidan var att respondenten skulle ha konkret kännedom och erfarenhet av sommargågatans implementering och utvärderingar. Perspektiven från de olika sidorna har gett studien värdefulla perspektiv. Samtliga trafikkontor har dock ett större ansvar i genomförandet av både sommargågatornas åtgärder i sig och i utvärderingsarbetet, vilket bidrar till att kommunerna dels fick en utökad intervjutid, dels fått större utrymme i studien. I tabell 1 på nästa sida presenteras fallstudiens intervjurespondenter, denna tabell återupptas senare i kapitel 5 där fallstudiernas resultat presenteras.

Intervjurespondenter

Stad	Titel	Organisation	Namn	Intervju-datum
Stockholm	Projektledare Levande Stockholm	Trafikkontoret, Stockholm stad	Pia Karlsson	2022-03-09 2022-04-20
	Områdesansvarig trafikplanerare	Trafikkontoret, Stockholm stad	Theodor Bratt	2022-03-09 2022-04-20
	Affärsområdeschef för Stockholm City	Vasakronan	Anna Nordin	2022-03-10
Malmö	Ledamot i Malmö Citysamverkan samt aktör på Kärleksgatan	Malmö Citysamverkan	Anette Svensson	2022-03-16
	Projektledare för sommargatorna i Malmö Stad samt landskapsarkitekt	Fastighets- och gatukontoret, Malmö stad	Elin Karlsson	2022-03-17
	Projektledare för sommargatorna i Malmö	Fastighets- och gatukontoret, Malmö stad	Tina Giannopoulou	2022-03-17
Göteborg	Utvecklare offentliga platser	Trafikkontoret, Göteborg stad	Ulrika Åkerlind	2022-03-23
	VD	Avenyn Paradgatan AB	Jessika Wassberg	2022-03-23

Tabell 1: Studiens intervjurespondenter

3. Teori del 1: Socialt hållbara stadsrum & temporära åtgärder

Det första teorikapitlet syftar till att ge en överblick för social hållbarhet i relation till arbetets huvudområde, offentliga rums betydelse för en socialt hållbar stadsutveckling, samt hur företeelsen temporär urbanism kan stärka dessa offentliga rums roll i förmån för människan. Kapitlets sista del landar i att beskriva sommargångator vilket dels är ett exempel på en populär temporär åtgärd i svensk kontext, dels fallstudiens fokus.

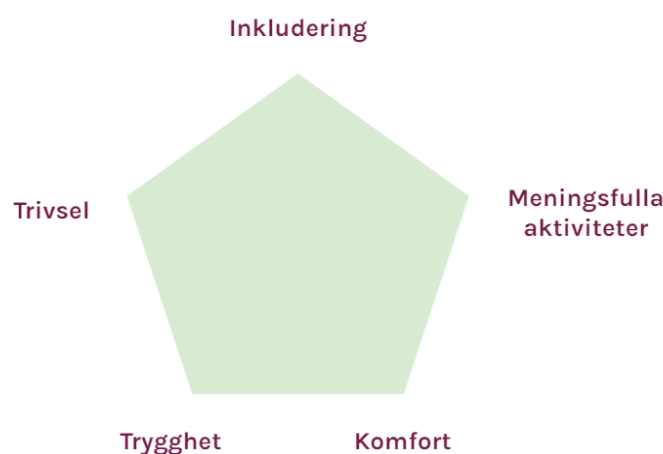
3.1 Socialt hållbara stadsrum

Ett socialt hållbarhetsperspektiv kan innebära en människobaserad syn på hållbarhet där mjuka värden som bland annat demokrati, rättvisa, mänskliga rättigheter, trygghet och folkhälsa lyfts till ytan (Hedenfelt, 2013). Social hållbarhet kan ses som en kombination av både en process och ett tillstånd (Boverket, 2009). Bland annat handlar det om en helhetssyn, variation av funktioner, att se samband mellan olika delar av staden, identitetsskapande samt möjlighet till inflytande och samverkan. På så sätt har social hållbarhet dels med stadens fysiska utformning att göra och med invånare och besökares upplevelser och inflytande i olika planeringsprocesser (Boverket, 2009). Staden kan beskrivas som ett komplicerat knippe processer bestående av aktiviteter och skeenden som dagligen skapar sociala hållbarhetsproblem, forskningen pekar på att med riktade förändringar till dessa problem kan lösningar finnas (From, 2011).

I relation till social hållbarhet är det vanligt att begrepp som social blandning, socialt kapital, social sammanhållning, lokal gemenskap, vardagsliv och platsidentitet lyfts fram (Thunström, 2015). Grundprinciper för en socialt hållbar stadsutveckling bygger bland annat på att skapa fysiska strukturer som i sig skapar förutsättningar för människor att mötas och sammanföras i stadens gemensamma rum (Thunström, 2015). "Det gemensamma rummet i staden skall i första hand utformas för att bejaka önskade möten, väntade som oväntade" (Berglund et al, 2004 s.26). Här spelar frågor som rör jämställdhet och tillgänglighet för olika grupper av människor en avgörande roll för att uppnå ett inkluderande stadsrum och en lyckad samhällsplanering i övrigt. Dessutom är det viktiga perspektiv att inkludera i planeringsprocesser för att låta fler grupper komma till tals samt tillgodose fler behov (Boverket, 2020). Sociala interaktioner i samhället beskrivs som ett grundläggande behov för människor där möjligheten att utveckla sig själv, sin roll och sina sociala relationer under olika skeden i livet blir avgörande för den sociala hållbarheten (Dousti et al., 2018). På så sätt kan social hållbarhet gynnas genom förstärkt socialt kapital, gemenskap och en känsla av tillhörighet. Att se över offentliga rum och hur dessa

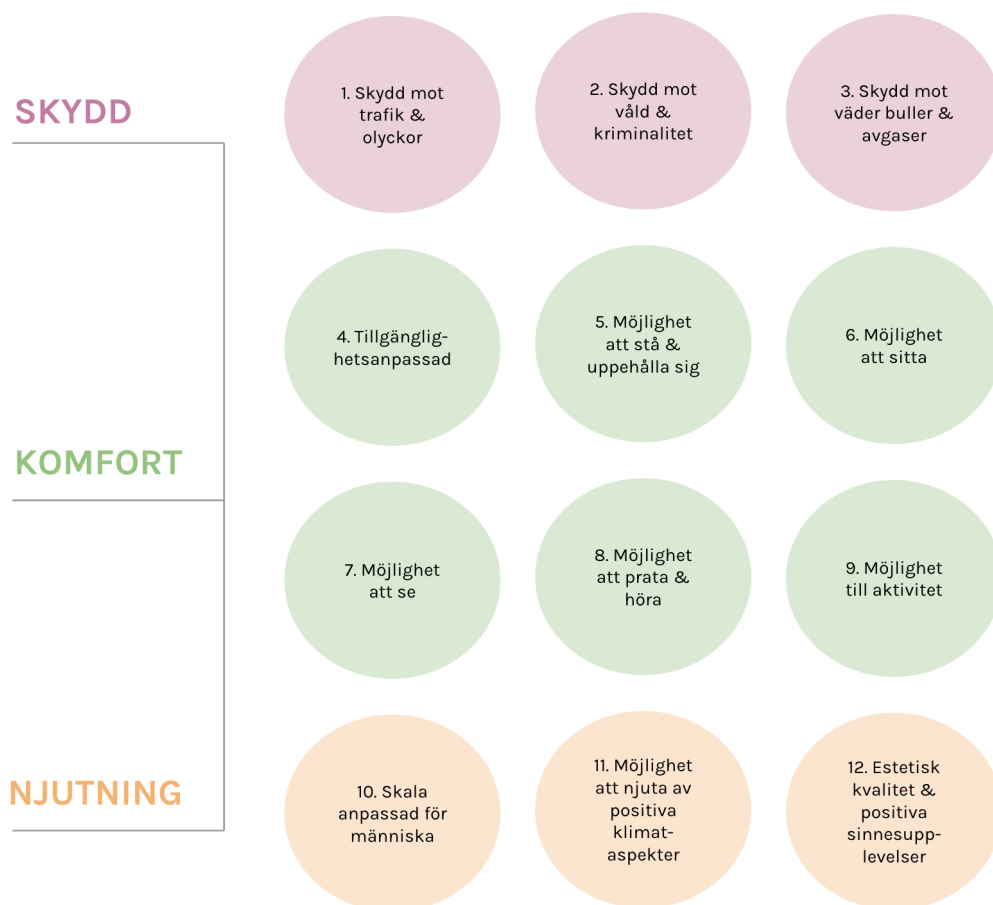
används kan spela en viktig roll vid främjandet av olika sociala värden i staden (Thunström, 2015). Det offentliga rummet kan definieras olika beroende på vad det studeras utifrån, som ägandeskap, kontroll, tillgänglighet och användning (Mehta, 2014). Från ett socialt perspektiv kan stadsrummet ses som arena för det offentliga livet, mötesplats för olika sociala grupper, utrymme för att visa nya visioner för samhället och som en del av ett kommunikationssystem (Thomas, 1991).

Mehtas (2014) forskning fokuserar på planeringens roll att bidra till en mer rättvis, lyhörd och stimulerande miljö där författaren arbetar med olika dimensioner av urbanitet för att utforska offentliga platser som sociala och ekologiska miljöer. Författaren understryker hur meningsfulla och goda offentliga rum har förmågan att underlätta och främja människors sociala liv (Mehta, 2014). Sociala funktioner som det offentliga rummet kan erbjuda innefattar bland annat lärande, utveckling av social kompetens, informationsutbyte, underlättande för social dialog, och uppmuntran till gott uppförande (Mehta, 2014). Carr et al (1992) beskriver hur ett idealt offentligt rum även är lyhört, demokratiskt och meningsfullt. Detta genom att täcka flera aspekter som både fysisk komfort, sociala behov och meningsfulla aktiviteter som intresserar olika människor och olika behov. I artikeln *Evaluating Public Life* (2014) lyfter Mehta fem dimensioner som tillsammans utgör goda kvaliteter för att skapa offentliga rum med förutsättningar att bidra till sociala möten och integration. Dels ska dessa platser vara inkluderande och tillgängliga, bestå av meningsfulla aktiviteter, ge användare en känsla av komfort och trygghet samt bidra till trivsel vid användning (se figur 2.). Dessa kvaliteter är viktiga för att skapa delaktighet, flexibilitet, trivsamma och trygga stadsmiljöer. Meningsfulla aktiviteter kan vara aktiviteter som bidrar till en familjär tillvaro eller som kopplar an till historiska eller politiska händelser. Modellen utgör ett så kallat *Public Space Index* som med hjälp av observationer, intervjuer och olika former av mätningar skapar ett sätt att utvärdera offentliga platser utifrån dessa fem dimensioner av offentliga rum (Mehta, 2014). För att utvärdera om en plats bidrar till meningsfulla aktiviteter kan det vara värdefullt att undersöka om den offentliga platsen stödjer någon tredje plats i området som bidrar till meningsfulla aktiviteter (Mehta, 2014). Tredje platser är välkomnande, lättillgängliga och lekfulla platser där samtalet står i fokus. De utgörs av billiga eller gratis platser att vistas på och kan till exempel vara ett bibliotek, kyrka, café, gym eller en bar (Oldenburg, 1999). Tredje platser kan även vara ett sätt att bygga eller återskapa en förlorad gemenskap i staden vilket kan vara betydande för att vända en negativ social utveckling (Thunström, 2015).

Figur 2: Fem dimensioner/aspekter av offentliga rum (efter Mehta, 2014 s.58)

Liknande har Gehl Institute (2020) tagit fram en modell med 12 kvaliteter för skapandet av en god offentlig plats (se figur 3). Här pekas skydd, komfort och njutning ut som tre övergripande teman eller aspekter som i sig formar 12 kvalitetskriterium för offentliga platser. Skydd avser den design eller element i stadsrummet som kan skydda människor mot exempelvis motorfordon, buller, kriminalitet, solljus, regn osv. Komfort avser i sin tur de element som underlättar rörelse eller att området erbjuder tillräckligt med ytor för lek- och sittmöjligheter. Den tredje aspekten, njutning, riktar sig till de element som förbättrar den mänskliga upplevelsen på platsen, såsom god estetik, kultur och olika aktiviteter samt god navigering (Hespanhol, 2018). Till skillnad från Mehtas (2014) modell gällande fem dimensioner av det offentliga rummet går Gehls (2020) 12 kvalitetskriterium in mer i detalj om till exempel vad platsen behöver skyddas från eller vad komforten bör möjliggöra. Liknande Mehtas (2014) modell skapar Gehls 12 kvalitetskriterium ett formulär som kan användas för att utvärdera offentliga rum. Denna uppsättning av kvaliteter ger ett värdefullt verktyg för att skapa trevliga, välkomnande stadsrum som uppfyller grundläggande krav på skydd, komfort och njutning (Hespanhol, 2018). Formuläret fylls i under en observation där varje kriterium ges ett värde i form av en glad, neutral eller ledsen symbol. Innan observationen påbörjas är det viktigt att en kännedom kring platsen byggs upp (Gehl Institute, 2020). Utifrån denna modell kan frågor väckas som bland annat rör hur trygg platsen är under olika tider på dygnet, hur ljudnivå och avgaser påverkar platsen, om det finns möjlighet för social integration, om sol och vind har tagits i beaktning och hur tillgänglighetsanpassad platsen är (Gehl Institute, 2020). Däremot fokuserar Gehls modell mer på de fysiska aspekter som i sig kan generera sociala effekter medan Mehtas (2014) modell dessutom innefattar ett inkluderings- och delaktighetsperspektiv.

Figur 3: Tolv kvalitetskriterium för en god offentlig plats (Framarbetad av Eklund & Holmqvist, 2022 efter Gehl Institute, 2020 s.3)

Vid talan om en socialt hållbar stadsutveckling förekommer slagorden "Rätten till staden" som härstammar från sociologen Henri Lefebvres historiska verk *Staden som rättighet* (1968) och lever kvar än idag. Begreppet används för att synliggöra möjligheterna till ett urbant samhälle som inte är styrt av produktion och konsumtion. Det brukar också användas för att beskriva olika gruppers tillgång till staden samt hur människans behov i första hand bör prioriteras i stadsutvecklingen (Listerborn, 2015). Lefebvres mening med begreppet var dock att bygga upp en vision, eller snarare en utopi, om rätten till ett nytt och förändrat urbant liv. Med detta sagt handlar begreppet om så mycket mer än medborgares rätt att nyttja stadens resurser, det handlar även om förmågan att kunna förändra planeringsprocesser och medborgarens rätt att forma stadslivets utveckling samt skapa egna rum i staden (Listerborn, 2015). I relation till begreppet "rätten till staden" (Lefebvre, 1968) har temporära åtgärder använts för att återta människans rätt till staden på olika sätt. Detta har gjorts genom att belysa stadens sociala och ekologiska utmaningar genom att visa på alternativa föreställningar för hur det offentliga rummet kan användas, ofta från ett användningsområde lämpat för bilar till att stadsrummet istället används till fördel för människan. Förhoppningen med temporära åtgärder är att förändra bilden av en plats och attrahera nya användningsområden som i bästa fall kan ge långsiktiga effekter (Esaiasson, 2019).

3.2 Temporära åtgärder i stadsutveckling

Närliggande begrepp	Förklaring
Temporär urbanism	Ett paraplybegrepp som beskriver temporära, ofta fysiska, åtgärder i stadsmiljö.
Temporära åtgärder	Initiativ tillämpade av aktörer i staden för att strategiskt och tillfälligt förändra en yta för att uppnå ett visst mål.
Taktisk urbanism	En strategi för att åstadkomma långsiktiga förändringar på en plats genom småskaliga, billiga tillvägagångssätt, ofta på initiativ av eller tillsammans med privatpersoner och lokalsamhället..
Guerilla urbanism	Informella insatser från grupper och individer i civilsamhället.
Pop-up-lösningar	Enkla, billiga, fysiska insatser på en plats, ofta uppförs de snabbt.
Testbädd / Urbana experiment	Användning av en plats/miljö för att testa lösningar.

Tabell 2: Temporär urbanism - närliggande begrepp (efter Molnar et al, 2021 s.5)

Temporalitet i staden är inget nytt fenomen, det har funnits i form av mässor, konserter och festivaler nästan lika länge som staden i sig (Bishop, 2015). Men att använda sig av temporär urbanism som planeringsmetod eller proaktiv strategi är fortfarande en relativt ny och framförallt växande företeelse i stadsutveckling. Temporär urbanism är det paraplybegrepp som beskriver hur fysiska temporära åtgärder används för att tillfälligt förändra en plats (Molnar et al, 2021). Litteratur lyfter hur temporära åtgärder under de senaste två decennierna i allt högre grad inkluderats i planeringsstrategier som en ny form av rumslig produktion (Bragaglia & Rossignolo, 2021), och förväntas fortsätta växa som en alternativ planeringsmetod vid sidan av långsiktig planering (Haugen, 2021). Det är ett sätt för planerare att experimentera med stadsrummet och testa en åtgärd innan den eventuellt implementeras permanent (Haugen, 2021). Bishop och

Williams (2012) definierar temporära åtgärder som en avsiktlig fas i stadsutvecklingen styrt av planeraren. Detta genom en representation av innovativa och experimentella lösningar för att skapa nytt liv eller nya aktiviteter till staden. Genom att addera det temporära tidsperspektivet kan planeringen i sig bli mer flexibel, vilket öppnar upp nya möjligheter som till exempel att snabbt anpassa sig till förändringar och behov (Bishop & Williams, 2012). Temporära åtgärder kan också vara en drivkraft för förändring, både i form av politiska uttalanden men framförallt genom att visualisera nya användningsområden och därmed låta invånare vänja sig vid nya idéer. På så sätt besitter temporära åtgärder en förmåga att forma allmänheten, väcka uppmärksamhet och även påverka kraftfulla institutionella aktörer (Radywyl & Biggs, 2013).

Temporär urbanism handlar alltså väldigt ofta om att strategiskt förändra en yta för att uppnå ett visst mål, att omfördela ytor för att göra plats för nya användningsområden, funktioner och till syvende och sist förändra hur platsen upplevs och används (Molnar et al, 2021). Det kan bidra till att marknadsföra platser, testa lösningar i liten skala inför eventuell permanentning, uppdatera en plats utbud och funktion, kommunicera med intressenter eller uppmuntra till hållbara och hälsosamma levnadsmönster. Tidslängden varierar stort och kan vara några timmar, dagar, veckor, månader och ibland även år. Likaså varierar åtgärderna i omfattning och innehåll. Det beror helt på syftet med åtgärden och behovet. Exempelvis har tillvägagångssättet varit användbart för att hantera kraven på social distansering under coronapandemin (Molnar et al, 2021). Nedan presenteras en tabell (efter Molnar et al, 2021) över olika typologier av temporära åtgärder baserat på vad för något som berörs eller tillförs som del i förändringen.

Typ av åtgärd	Beskrivning	Exempel
Grönska	Grönska implementeras för att exempelvis skapa rekreationsvärden, trivsel eller bidra till biologisk mångfald	Park på ett torg Stadsodling på övergiven eller oanvänd plats Mikropark/parklet på en bilparkering eller trottoar
Fysisk infrastruktur	Fysisk infrastruktur placeras ut för att exempelvis skapa liv och rörelse, kreativitet och innovation eller delaktighet.	Möbler på offentlig plats Mobilitetsinfrastruktur som t.ex gågator eller cykelbanor Konstinstallationer som skulpturer, ljusspel och ljudinstallationer Sport och rekreation som t.ex isbanor, skateboardparker Lekmiljöer
Kommersiellt	Kommersiella aktiviteter och funktioner tillförs för att exempelvis generera stadsliv och stärka platsens ekonomiska uthållighet.	Marknad Utomhuscafé Pop-up-butik Food trucks och matvagnar Evenemang
Bostäder/lokaler	Bostäder och lokaler omvandlas eller anläggs för att möta ett tillfälligt behov.	Outhyrda lokaler lånas ut Tillfälliga bostäder till nyanlända Skolverksamhet i baracker
Fordon/transporter	Fordon- eller transportlösningar erbjuds under en period.	Mobilitetsinfrastruktur Tillfälliga hyrcykelsystem

Tabell 3: Olika sorters temporära åtgärder (efter Molnar et al, 2021 s.6)

Två olika huvudinriktningar har identifierats gällande vart temporära åtgärder genomförs, 1) i krympande städer eller i samband med ekonomisk nedgång, och 2) i växande städer som strategi för en kreativ och innovativ stadsplanering (Matoga, 2019).

Temporär urbanism fokuserar ofta på upprustning av lediga ytor som inte har utvecklats av fastighetsmarknaden på grund av bristande ekonomisk bärkraft eller planeringsrestriktioner, eller övergivna (ofta förfallna) postindustriella platser och byggnader (Haydn & Temel, 2006; Bishop & Williams, 2012). Sådana platser är ofta identifierade som utvecklingsområden av lokala myndigheter och utvecklare, men i sitt befintliga skick bjuder de ändå in till användning (Andres 2013; Colomb, 2012), där temporalitet och temporära åtgärder fungerat som en resurseffektiv, skräddarsydd lösning för att hantera dessa vakanta ytor sålänge. Uppmärksamhet har riktats åt att temporära åtgärder kan ge en stor boost till framtida utveckling genom att förankra en ny image av en plats som för allmänheten uppfattats som nedlagd (Colomb, 2012). Åtgärderna tillför bevisligen nya användnings- och utbytesvärden till marken, vilket kan bidra till en progressiv ekonomisk gentrifiering av området (Andres, 2013).

En studie i Berlin har visat att idealet om "the creative city" påskyndat processen att utnyttja kulturell, konstnärlig och alternativ användning av stadsrum för ekonomiska syften (Colomb, 2012). För att överleva och blomstra som stad var uppfattningen under slutet av 1900-talet att städer borde sträva mot att attrahera en viss typ av människor genom att framstå som företagsvänliga (Peck, 2005). Men när Richard L Florida i början av 2000-talet argumenterade för att städers framgång beror på kapaciteten att attrahera, behålla och i princip skämma bort den "kreativa klassen", skapades en ny sorts kapitalism baserad på mänsklig kreativitet (Florida, 2003). Dessa sorters kreativa och talangfulla människor skulle enligt Peck (2005) bara attraheras samt stanna kvar, om staden är tillräckligt "öppen, blandad, dynamisk och cool". Något som i sin tur fått städer att tävla om den kreativa klassen - helt plötsligt var urbana utvecklingspolicies och planer fyllda med innovativa idéer (Peck, 2005). I denna kontext är kulturindustrierna inte bara en ekonomisk sektor i sig utan huvudkomponent i det som bidrar till den mjuka infrastrukturen, unikheter, mångfald och känslan till platsen som ger städer en konkurrensfördel i att attrahera arbetstagare i de kunskapsbaserade branscherna (Colomb, 2012). Implementeringen av temporära åtgärder är därmed en balansakt mellan flertalet aspekter; såsom äkthet och iscensättning, mellan strävan efter verkligt alternativa, icke-kommersiella ytor och kommersiell stadsutveckling, mellan den spontana användningen av urbana marginaler och den stegvisa starten på en process av symbolisk och verklig gentrifiering (Shaw, 2005; Colomb, 2012).

Dels kan temporära åtgärder i staden drivas av medborgare utifrån en så kallad *bottom-up-styrning* där medborgare själva tar initiativ att förändra stadsrummet med egna medel och utifrån egna behov. Men det kan också drivas utifrån *top-down-styrning* där initiativ kommer från politiker och planerare, som därefter låter medborgare tycka till och komma med åsikter (Lydon & Garcia, 2015). Temporära åtgärder förknippas ofta med en *bottom-up-styrning* men har på senare tid, efter att företeelsen etablerats som planeringsmetod, kommit att bli alltmer vanligare även som ett *top-down* initiativ. I en sådan styrning är det viktigt att utrymme ges för medborgardeltagande med möjlighet för inflytande och dialog mellan aktuella aktörer och medborgare. Litteratur lyfter hur temporära åtgärder kan vara ett sätt att skapa denna dialog genom att föra planeringen till medborgarna och fysiskt visa på ett konkret förslag (Andersson & Persson, 2021). På så sätt kan temporära åtgärder användas för att kommunicera med intressenter och invånare på ett effektivt sätt (Molnar et al, 2021), detta istället för att

kommunicera under samråd där planförslag redovisas som i många fall kan verka abstrakta och svåra att ta till sig. Denna typ av dialog går även i linje med hur temporära åtgärder syftar till att experimentera med stadsrummet för att därefter baserat på medborgarnas åsikter och upplevelser förändras eller implementeras permanent (Andersson & Persson, 2021). Samhällsplaneringen har mycket att vinna på att engagera medborgare i planeringsprocesser, som exempelvis att bidra till värdeskapande, bygga socialt kapital, skapa legitimitet och ta del av lokal kunskap vilket kan bli avgörande för lokalt anpassade lösningar. En rätt utformad medborgardialog som möjliggör att flera människor kommer till tals kan vara mycket betydande för att bidra till en socialt hållbar stadsutveckling och för att öka den sociala hållbarheten i staden överlag (Cars, 2015).

Temporära åtgärder kan alltså vara kreativa och lekfulla, skapa möten, påverka samhällsutvecklingen och omformulera platser. De kan komma som initiativ från invånarna själva men har på senare tid vuxit som ett aktivt planeringsverktyg för att möta stadens olika behov och förändringar, dock görs åtgärderna med fördel tillsammans med lokalsamhället.

3.3 Sommargåtor

“[...] streets serve more functions than simply moving people and goods. [...] the streets and sidewalks are places to congregate, relax and enjoy being out in public.”

(NYCDOT, 2012 s.4)

Sommargåtor, open streets, ciclovías, lekgator, festivalgator är några olika sorter av den form av temporär urbanism som utmanar konventionella gator genom att under längre eller kortare perioder förbjuda biltrafik till förmån för fotgängare (Esaïasson, 2019; Lewis & Schwindeller, 2014). När gatans syfte att ge plats åt bilar tas bort, framträder nya möjligheter som visar att gator kan erbjuda mycket mer; sommargågatorna tillåter invånare och besökare att nyttja hela gatan. Ofta inkluderar sommargåtor uteserveringar, sittplatser, planteringar och konst utplacerat över gaturummet. Anledningen kan vara att skapa trevligare miljöer att vistas på, främja social interaktion, stärka gemenskapen samt öka trafiksäkerheten, gynna lek, fysisk aktivitet, konst och kultur. Utformningen skiljer sig därmed beroende på stad och vad man vill uppnå (Esaïasson, 2019; Lewis & Schwindeller, 2014). Att skifta gators syfte och funktion från bilorienterade till mer människovänliga platser är inte sällan en del av en mer långsiktig strategi för att minska bilanvändning och öka andelen hållbara transporter. Gator som stängs av för bilar är i sig inget nytt, och viljan att återerövra gaturummet från bilarna har i princip pågått lika länge som fordonens närvaro i staden (Lydon & Garcia, 2015).

Under de senaste decennierna har ett ökat hållbarhetsperspektiv integrerats alltmer i stadsutvecklingen, där kritik bland annat riktats mot bilen som miljöbov och hur rationell planering medfört oattraktiva och otrygga stadsmiljöer (Nyström & Tonell, 2012). Bilen påverkar inte bara staden negativt i form av buller, luftföroreningar, försämrad tillgänglighet, olyckor, trängsel och markanvändning, utan även rekreativa värden som trivsel och stadens utseende (Lundin, 2008). Den tar också stor plats i det offentliga rummet, en väsentlig yta för det sociala livet i form av rörelse, avkoppling, vila, möten, kultur och nöjen (Berglund et al, 2004). Genom att temporärt stänga av en bilgata och transformera den till en sommargågata med fotgängare och

folkliv som primärt fokus uppmärksammas bilens plats i staden och nya föreställningar kan introduceras. “[...] i denna kontext gör temporär urbanism entré som en åtgärd mot städens bilfokus” (Esaïasson, 2019 s.16). Sommargågatukonceptet har spridit sig i takt med att medvetenheten kring bilens negativa påverkan ökat och att temporära åtgärder allt mer accepterats av professionella stadsplanerare de senaste åren. Idag är sommargågor ett utbrett fenomen i Sverige och många mindre kommuner har använt sig av konceptet under lång tid, först ut var Simrishamn som implementerade en sommargågata redan på 90-talet (Esaïasson, 2019).

När Esaïasson (2019) studerade genomförda sommargågor i Sverige stod det klart att innebörden av en sommargågata och dess utförande såg olika ut från stad till stad. Utifrån olika karaktäristiska drag kunde tre olika sorters sommargågor urskiljas; *Serveringsstråket*, *Aktivitetsgatan* och *Medelvägen*:

- *Serveringsstråket* definieras av att uteserveringar fått ta större plats och hinder för biltrafiken satts ut, ofta blomsterlådor. “Serveringsstråken har ofta uppkommit som en lösning för den specifika gatan där trafiken varit oförenlig med önskan om uteserveringar och folkliv” (Esaïasson, 2019 s.28). Därmed skiljer sig denna kategori från de övriga två, som har uppstått utifrån en mer utforskande och innovativ vilja att skapa något nytt på stadens gator. Denna sorts sommargågata medför en låg kostnad och är populär som åtgärd i främst mindre kommuner. Utvärderingar sker sällan, inte heller görs nämnvärda marknadsföringsinsatser.
- *Aktivitetsgatan* har som huvudsyfte att skapa förutsättningar för kultur, evenemang och olika sorters aktiviteter. Ofta görs dessa med ett stort icke-kommersiellt fokus, där man vill lyfta fram nya funktioner, göra gatan trevligare och låta fotgängare ta plats. Denna sorts sommargågata kräver betydligt fler åtgärder och engagemang från de kommunala organisationen och görs ofta i samarbete med andra avdelningar inom exempelvis kultur. Budgeten är dyrare för dessa, omkring 300 000 - 900 000 tusen kronor och görs främst i större städer. Aktivitetsgatan framhävs också i stor utsträckning på sociala medier och är ofta föremål för utvärderingar.
- *Medelvägen* är en blandning av *Serveringsstråket* och *Aktivitetsgatan*, där uteserveringar får ta stor plats och kommunen tar hand om resterande ytor som ofta fylls med sittplatser, konst och grönska som dels möjliggör att alla oavsett ekonomi kan vistas där, dels fungerar för att skapa en tydlig avgränsning mot trafiken. Resultatet blir alltså en blandning av kommersiella och icke-kommersiella ytor, ofta med syfte att skapa trevliga platser för vistelse och att visa vad gaturum kan bestå av utöver trafik. Medelvägarna syns ofta i lokal nyhetsrapportering och sociala medier och medför likt Aktivitetsgatorna mer omfattande kostnader, mellan 150 000 till 1 miljon kronor. De görs främst i större kommuner.

(Esaïasson, 2019)

4. Teori del 2: Att mäta & utvärdera

Den teoretiska referensramens andra del ämnar att beskriva viktiga moment i utvärderingsprocessen, med extra fokus på litteratur och dokument som behandlar utvärdering av projekt, temporära åtgärder och dess effekter. Här tar vi avstamp i handboken *Utvärdera temporära åtgärder i stadsmiljö* (Molnar et al, 2021), utgiven av RISE och finansierad av Vinnova. Delkapitlen under 4.3 är uppdelade i kronologisk ordning utifrån hur handboken rekommenderar att en utvärdering genomförs; från syfte och avgränsningar till datainsamling och resultathantering. Men inledningsvis (i kap 4.1 och 4.2) reder vi ut definitioner, begrepp och diskursen kring utvärderingar, samt möjligheter och utmaningar som finns i att mäta och utvärdera sociala aspekter ur ett stadsutvecklingsperspektiv.

4.1 Diskursen kring utvärderingar

Utvärdering är ett sammanfattande begrepp för metoder vars syfte är att systematiskt bedöma resultat och de mer långsiktiga effekterna av genomförda insatser (Nationalencyklopedin, 2022). Fenomenet är relativt nytt, då begreppet förekommit på svenska först sedan 1954 (Forss, 2007). Men med största sannolikhet har utvärderingar varit en del av människors liv sedan första början, där tankegångar som speglar kärnan i vad utvärderingar handlar om hela tiden bör ha pågått i samhällets utveckling; "Det här är bra, det fungerar, det här måste provas, det blir kanske bättre med..." (Forss, 2007 s.13). Utvärderingar har därmed en dubbel innebörd; dels är det ett modernt och förvaltningsekonomiskt begrepp, dels är det en självklar, värderande sysselsättning som varit en del av människors liv sedan tidernas begynnelse. Utifrån ett antal olika begreppsdefinitioner sammanfattar Forss (2007) utvärderingar i två punkter:

- Utvärderingen ska göras systematiskt och noggrant med vetenskapliga metoder. Detta genom att bland annat tillhandahålla öppen dataredovisning och tydligt redogöra vad man avser vara ett värde och hur det avgörs.
- Att utvärderingen handlar om att bedöma värde. Värde är inte synonymt med monetära medel, utan kan också handla om psykologiska fenomen som det upplevda.

Naturvårdsverket (2021) beskriver utvärdering och uppföljning som en tillbakablick på en aktuell åtgärd, framåtblickande analyser benämns istället som konsekvensanalys. Utvärderingar syftar till att bedöma huruvida åtgärden är lyckad eller inte och för att synliggöra resultatet utifrån aktuella mål och syften (Molnar et al., 2021). En god utvärdering kräver en god uppföljning, alltså att det skett en kontinuerlig insamling av information under hela projektcykeln. Utvärdering och uppföljning är två besläktade begrepp där skillnaden ligger i att uppföljning sker under projektets gång för att skapa ett gynnsamt underlag för att kunna utvärdera åtgärden efter projektets slut (LO-TCO, 2006). Utvärderingen i sig är en process, "Många gånger är det bekvämt och bra att

skriva en rapport för att föra fram utvärderingens budskap, men det är inte rapporten som är utvärderingen” (Forss, 2007 s.14).

Dels är utvärderingar betydande för att ta reda på vad arbetet lett till och därefter vidareutveckla projektet eller påbörja ett nytt projekt. Dels är det av stor vikt för att kommunicera resultatet såväl till medarbetare, beslutsfattare och finansärer (LO-TCO, 2006). Utvärderingar kan förklaras som “[...] ett medel för att kvalitetssäkra verksamheten, och kompetensutveckla organisationen och medlemmarna” (LO-TCO, 2006 s.5). De flesta utvärderingar görs för att skaffa fram ett underlag för beslut, kontrollera något eller bidra till lärande i organisationen (Forss, 2007). Beslutsunderlag i form av att man vill veta hur något fungerar innan man går vidare, lägger ned eller gör några förändringar. En utvärdering som utförs i syfte att kontrollera något behöver däremot inte leda till något beslut. Givet att utvärderingen genomförs systematiskt, vetenskapligt och genererar information och kunskap, finns det potential för lärande (Forss, 2007). Lärandet i sig beror på processens utformning, deltagare och hur informationen sprids. Inom litteraturen finns det två uppdelningar när det kommer till lärandet (Forss, 2007, s.16):

- Utvärderingens resultat sammanställs i en tilltalande rapport som sedan sprids eller genom ett uppföljningsmöte, för att så många som möjligt ska ta del av kunskapen.
- Lärande som sker genom utvärderingsprocessens gång, exempelvis när organisationens medlemmar förbereder en utvärdering, ser ny data eller breddar sitt kontaktnätverk.

Detta kan knytas an till Jerkedal (2010 s.23) som utifrån definitionen att “utvärdering handlar om att beskriva och utvärdera ett projekt/program”, preciserat två förutsättningar:

- En utvärderings uppgift är att ge information, om informationen inte kommer till användning är informationen värdelös.
- All utvärdering kräver professionalitet, kraven på professionalitetsnivån ska variera med utvärderingens komplexitetsgrad.

Liknande kriterier för vad en bra utvärdering innebär syns även i arbetet som gjordes av The American Evaluation Association under 80-talet, som kom fram till följande fyra kännetecken:

1. Utility - Utvärderingen ska vara till nytta, det vill säga användas praktiskt för beslut, kontroll eller lärande.
2. Feasibility - Utvärderingen ska bedrivas effektivt, det vill säga tillfråga ett väl avgränsat antal respondenter som kan ge tillförlitliga slutsatser.
3. Propriety - Utvärderingen ska göras med integritet, vilket innebär att hänsyn visas för andras integritet. Respondenterna behöver exempelvis bli informerade om studiens syfte och vad deras personuppgifter och svar används till. Här ingår även representativitet, det vill säga att alla som borde få komma till tals i utvärderingen ska få göra det.
4. Accuracy - Utvärderingen ska vara pålitlig, i form av att man tillämpar vetenskapliga och systematiska metoder för datainsamling, bearbetning och följer en logisk samt kontrollerbar process.

(Forss, 2007 s.17)

Dagens synsätt och det ökade behovet av att mäta och utvärdera går att spåra tillbaka till uppkomsten av New Public Management (NPM) - ett styrsystem som etablerades under

1990-talet och definierar förändringen av hur offentlig sektor skulle styras och organiseras. Det syftar ofta till en marknadisering med syfte att öka effektivitet och produktivitet (Emanuelsson, 2018). Enligt Hood (1991) finns det sju aspekter som definierar NPM, däribland finns *resultatkontroll, användandet av prestationsbaserade bedömningar och utvärderingar av uppgifter som delegerats till privata aktörer*. Mätande av olika indikatorer kännetecknar kontrollaspekterna av NPM, främst med syfte att förbättra effektiviteten (Emanuelsson, 2018). Att utvärdera har blivit en del i en modern, effektiv organisation och bidrar till att bygga förtroende hos omgivningen, vilket är en bidragande orsak till den stora mängd utvärderingar som idag görs (Forss, 2007).

Både NPM, mätandet och utvärderandet i sig har ifrågasatts och kritiserats på olika sätt. Utöver den administrativa bördan som ökat hos tjänstepersoner efter NPM's krav på insyn, kontroll och utvärderingar, har det också medfört en större medvetenhet hos medborgare kring kostnader. I och med det har medborgarna fått större plats i att påverka hur resurser ska användas, något som i sin tur gett upphov till att medborgare började ses som kunder enligt Tom S Karlsson, docent i offentlig förvaltning på Göteborgs Universitet (Lundell, 2021). Liknande beskrivs utvecklingen av Wolfgang Streeck (2012), som menar att medborgare blivit kunder i samband med en ömsesidig utveckling mellan den offentliga och privata sektorn, där ekonomin gått från att förmedla behov till att förmedla begär.

Många utvärderingar görs rutinmässigt och det vore naivt att tro att alla utvärderingar bidrar till beslutsfattande, kontroll och lärande, vilka är de tre goda skälen som lyfts i utvärderingsteorin (Forss, 2007). Utvärderingar kan även göras med andra agendor, som att skjuta upp beslut eller skapa legitimitet åt något som redan är beslutat. Det är lättare att exempelvis lägga ned en verksamhet om man i samband med det kan peka på en extern utvärdering som gjorts, även om beslutet redan är taget (Forss, 2007). En annan del av kritiken grundar sig i tron om att vi kan mäta oss till allt. Nutiden har beskrivits av filosofen Jonna Bornemark (2018) som mätbarhetens tidsålder, där en stor del av samhällets problemlösning består av att spalta upp, kvantifiera och beräkna. Bornemark menar att det finns en stark tilltro till att allt går att mäta och i förlängningen att kunskap finns att nå om allt i vår värld. I och med detta flyr vi undan det subjektiva; det känslomässiga och tillfälliga, vilket innebär att vi kan förlora förmågan att relatera till unika, konkreta situationer och individer (Bornemark, 2018).

4.2 Social hållbarhet och dess mätbarhet

Den globala urbaniseringen, digitalisering, social oro och klimatkrisen innebär möjligheter likväl utmaningar som pekar för behovet på en mer styrd och kunskapsbaserad stadsutveckling, enligt det forskningsbaserade konsultbolaget SpaceScapes guide till forskningsdriven stadsbyggnad *Mäta stad* (2016). De sociala aspekterna kommer bli ännu viktigare att utveckla och främja desto tätare våra städer blir med människor, verksamheter och byggnader. Att bygga hållbart handlar inte längre enbart om tekniska aspekter, utan också att skapa förutsättningar för bland annat mötesplatser, social integration och hållbar konsumtion (Spacescape, 2016). Dels behövs mätning, värdering och strukturering av social hållbarhet i planeringsprocesser för att skapa goda underlag för beslut och kunna följa upp och värdera effekter av olika insatser. Men det behövs också för att ge de sociala aspekterna mer tyngd i planeringen (Nilsson & Iversen, 2014). FN beskrivs som en central aktör som lyckats sätta socialt värdeskapande, och hållbar utveckling generellt, på agendan (Hahn et al, 2016). När FN år 2015 fastställde sjutton globala hållbarhetsmål påskyndades denna utveckling där diskussionen om socialt och miljömässigt värdeskapande stärktes både i offentlig sektor, näringslivet och civilsamhället. Medlemsstater i FN ska applicera

målen och det uppmuntras att näringsliv och civilsamhällen gör detsamma för att uppnå målen år 2030 (Hahn et al, 2016).

Att finna incitament för varför man ska satsa på ekonomisk och ekologisk hållbarhet samt vilka resultat en sådan satsning kan generera är relativt vanligt i dagens stadsplanering (Thunström, 2015). Bilden av den gröna, blomstrande och ekologiskt hållbara staden är lätt att sälja in och stärks dessutom av flera kvantitativa indikatorer som visar på vilka hållbarhetsvinster som satsningen bidrar till. Det är även inom detta forskningsområde som det finansiella stödet ökat mest de senaste åren (From, 2011). Incitament för den ekonomiska hållbarheten är i dagens kommersiella samhälle lätt att finna och även styrande i debatter och beslut (Thunström, 2015). Sociala effekter och social hållbarhet i sig är svårare att argumentera för och grundas i så kallade mjuka värden som individers subjektiva känslor, upplevelser och intryck. Liknande förknippas även social hållbarhet med breda begrepp som demokrati och jämlikhet och behandlar därmed områden som social sammanhållning och individers livskvalitet (From, 2011). Dessa värden är svårare att kvantifiera, till skillnad från ekologiska och ekonomiska värden (Hedenfelt, 2013). En socialt hållbar stadsutveckling omfattar ett brett område som kräver stor vikt av att konkretisera vad begreppet social hållbarhet faktiskt betyder och innebär i olika sammanhang. Lika viktigt är det också att vara medveten om begreppets svårigheter och brister vid talan om mått och indikatorer (Thunström, 2015 s.60). För att mäta och utvärdera ett projekt med tyngdpunkt i social hållbarhet kan värdeskapandedekedjan tillämpas (Hahn et al, 2016). Värdeskapandedekedjan utgår från ett analysobjekt (t.ex. ett projekt) och används som verktyg för att beskriva projektet och förstå de värden och effekter som projektet genererar. Vilket görs utifrån sex komponenter: resurser, aktiviteter, prestationer, effekter, påverkan och värdeskapande (Hahn et al, 2016).

Den vetenskapliga utvecklingen som skett kan bistå med analytiskt stöd för stadsbyggare (Spacescape, 2016). Stadsrummens betydelse för sociala fenomen behöver fångas, som exempelvis flöden av människor, utbud av service och upplevelser – för att utveckla kunskap om hur vi kan forma stadens rum genom byggande. Det som sker i stadsrummen är en naturlig konsekvens av stadsplanerarnas och arkitekternas praktiska kunskaper, varpå medvetenheten kring just det som händer och görs i den byggda miljön behöver öka för att kunna utveckla befintliga kvaliteter (Spacescape, 2016). Uppföljning, utvärdering och mätning av sociala värden kan göras med olika typer av datakällor anpassat efter situation och vad som ska utvärderas, på både individ- eller organisationsnivå. Anledningen kan vara många; som att kartlägga nuläget, besluta eller planera insatser och följa upp projekt liksom den ordinarie verksamheten (Social & Health Impact Center, 2019). Vid uppföljning och utvärdering av sociala värden i ett projekt eller åtgärd är det särskilt viktigt att vara medveten om hur sociala effekter både kan uppstå på kort, medellång och lång sikt. Därför kan verktyg i olika former och skalor vara betydelsefulla för att mäta och fånga förändringen över tid (Hahn et al, 2016). Att mäta innebär att sätta siffror på de sociala värdena, vilket gör beräkningar och objektiva jämförelser genomförbara. Det betyder att intervjuer och observationer som kan ge beskrivande information om sociala värden, inte genererar några mätvärden (Social & Health Impact Center, 2019). Ett citat kan exempelvis beskriva hur en person uppfattar en plats, medan poängsättning ger ett mätetal för uppfattningen. Att utveckla och implementera meningsfulla mätetal och indikatorer på sociala värden underlättar mät- och jämförbarheten av insatser, tjänster och produkters nytta. Det möjliggör också en nationell uppföljning för att säkerställa kvalitet och jämlikhet. Därefter blir det enklare att identifiera samt analysera anledningen till skillnader i strukturer, processer och resultat (Social & Health Impact Center, 2019).

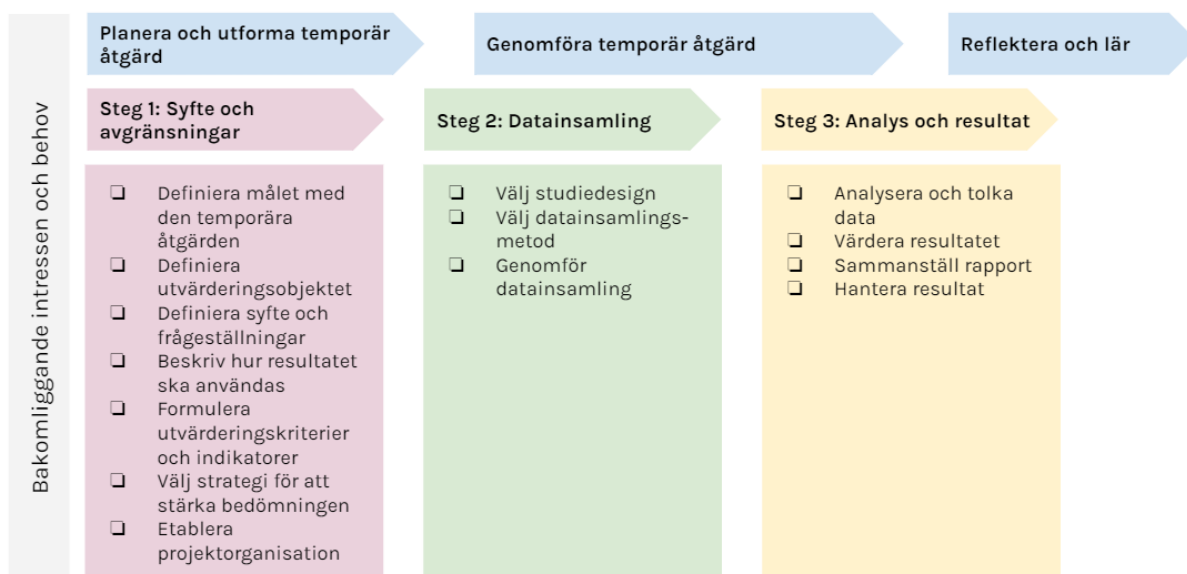
Möjligheten och kunskapen att värdera, nyansera, analysera och använda sin yrkeserfarenhet kallas intellectusarbete (Bornemark, 2018). Under temat *Den mätbara staden* har White Arkitekter i Malmö undersökt och diskuterat normen kring mätbarhet utifrån sina roller som arkitekter och stadsplanerare. De menar att samtidens enkelspåriga syn på att alla värden går att kvantifiera till manualer och riktlinjer, har lett till ett kvalitetsarbete som gör avkall på deras intellectusarbete. Istället får de nu tampas med att omsätta svårfångade kvaliteter i mätbara storheter för att de inte ska gå förlorade (Bjerdell & Krook, 2020). När det mänskliga, upplevda och estetiska - som inte låter sig fångas fullt ut i siffror, ska tävla med ekonomens och konstruktörens siffror, menar Bjerdell och Krook (2020) att dessa mer mjuka aspekter förlorar sin tyngd. Detta kan kopplas ihop med Bornemarks (2018) argument om att den överdrivna tron på att allt går att stoppa in i ett antal färdiga boxar och bedömas utifrån manualer, inte korrelerar med livet i sin helhet - som ju är rörligt, ständigt annorlunda och specifikt.

Hahn et al (2016) lyfter hur poängen med att förstå värdet av effekter handlar om att kunna föra resonemang eller diskussion gällande vad som skapar ett värde, vad som behöver utvecklas eller vad som behöver avvecklas. Om denna förståelse inte skapas menar författaren att det blir otydligt för vem värde skapats, samt att resurser riskerar att fördelas i blindo på grund av att beslutsfattare fått en skev verklighetsbild av det totala värdeskapandet. Verktyg som kan mäta, följa upp och utvärdera värdeskapandet och de effekter en insats eller projekt genererar spelar därmed en avgörande roll för att bedöma resurseffektiviteten (Hahn et al, 2016).

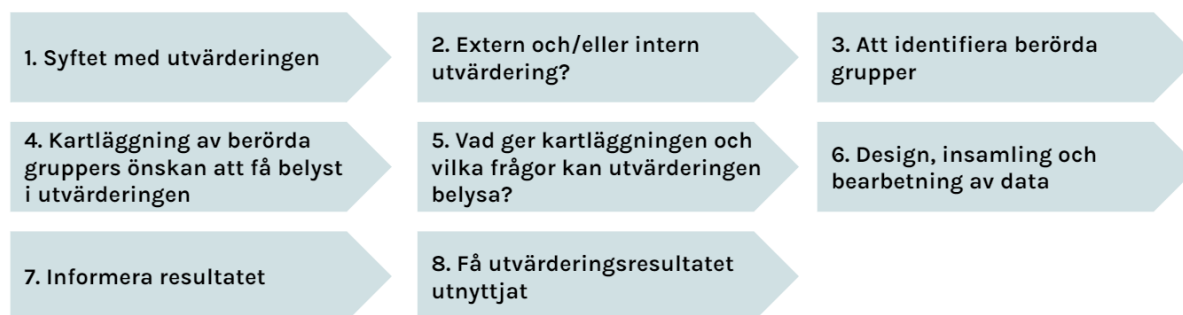
4.3 Utvärderingsprocessen steg för steg

Som tidigare nämnts har Molnar et al skrivit handboken *Utvärdera temporära åtgärder i stadsmiljö* (2021). Där beskrivs en utvärderingsprocess från start till slut, med utgångspunkt i att utvärderingsobjektet alltså är temporärt i staden.

Molnar et al (2021) argumenterar att det är av stor vikt att göra en omsorgsfull avvägning i vilka frågeställningar som är viktiga att få svar på, för att sedan välja metoder utifrån det. Därför handlar första steget om att hitta avgränsningar och formulera både åtgärdens men också utvärderingens syfte, mål och andra aspekter som gör utvärderingen genomtänkt och genomförbar. Den andra fasen innehåller rekommendationer kring de vägval man står inför när det kommer till att utforma undersökningen, detta för att samla in den data som behövs för att uppfylla utvärderingens syfte. Den tredje fasen inriktar sig på hur utvärderingens resultat kan analyseras, tolkas och hanteras. I detta kapitel utgår vi från handbokens processbeskrivning och vart utvärderingen sker i åtgärdens genomförande (Molnar et al, 2021), enligt figur 4 nedan. Processen som beskrivs och dess ingående moment liknar även Jerkedals bok *Utvärdering steg för steg om projekt- och programbedömning* (2010) som beskriver åtta steg i utvärderingsarbetet, vilka illustreras i figur 5 och återfinns i delkapitlen nedan. Vissa avvägningar har gjorts i att presentera handbokens innehåll och de olika delarna kompletteras med annan litteratur för att fördjupa resonemangen utifrån examensarbetets syfte.

Figur 4: Process för att utvärdera temporära åtgärder samt utvärderingens plats i genomförandet av temporära åtgärder (Framarbetad av Eklund & Holmqvist, 2022 efter Molnar et al, 2021 s.10 & 13)

Figur 5: Åtta steg i utvärderingsarbetet (Framarbetad av Eklund & Holmqvist efter Jerkedal, 2010 s.89)

Steg 1: Syfte och avgränsningar i utvärderingarna

Steg ett handlar i mångt och mycket att sätta upp ramar för utvärderingen; vad för syfte och frågeställningar skall arbetas fram, under vilken tidsperiod skall datainsamlingen pågå, vilka grupper ska tillfrågas i studien och vilka intressenter kan bidra till utvärderingens utformning? Inte minst behöver man fundera ut vad resultatet sedan skall användas till. För att kunna avgöra om åtgärden nått sina mål, kan det vara bra att definiera indikatorer som påvisar - ofta kvantitativt - effekterna som uppstått och i vilken grad. Vidare bör man fundera över hur resultatet kan säkerställas och vilka som skall genomföra utvärderingen. Nedan utvecklas dessa resonemang.

Utvärderingens ramar

För att kunna sätta ramarna behöver målet för den temporära åtgärden vara formulerat, eftersom det är den som ligger till grund för utvärderingen. Målet med den temporära åtgärden kan handla om att exempelvis testa en lösning, hantera ett tillfälligt problem, marknadsföra eller förbättra en plats. I och med detta bör utvärderingsprocessen starta redan i planeringsfasen för den temporära åtgärden (Molnar et al, 2021), se figur 4 ovan. Ytterligare två saker som är viktiga att tidigt bestämma och avgränsa är utvärderingsobjektet, samt vad utvärderingen bör fokusera

på. Här ingår även att definiera tidsperioden för utvärderingen samt vilka effekter och intressenter som är i fokus (Molnar & Tekie, 2018; Molnar et al, 2021).

Tidsperioden och tidpunkten när utvärderingen görs är en betydande faktor. En klar majoritet av utvärderingar görs för tidigt enligt Forss (2007) som menar att det måste gått lagom med tid för att effekter skall ha uppstått, samtidigt som involverade inte ska ha hunnit glömma bort vad som gjordes och varför. Det går inte att definiera några allmänna riktlinjer för när en utvärdering bör ske, utan det kan enbart bedömas utifrån respektive verksamhet och projekt.

Utvärderingens fokus kan kopplas till att bestämma utvärderingens syfte och dess resultats användning. Nu pratar vi alltså inte längre om den temporära åtgärdens syfte, utan om utvärderingens. Organisationer har många gånger en uppfattning om att de skall utvärdera, men vet inte alltid hur, varför eller vad resultatet ska användas till (Jerkedal, 2010). Dessa frågor är otroligt viktiga att tidigt diskutera och göra avvägningar i, för att resultatet ska bli användbart. När det kommer till syftet finns det flera olika sätt att se på det. Jerkedal (2010) lyfter fram fyra utvärderingssyften, som beskrivs följande:

- Att få fram beslutsunderlag gällande hur det som genomförts bör fortsätta i sin nuvarande form, förändras eller avvecklas. (Summativ utvärdering)
- Stödja ett pågående projekt. (Formativ utvärdering)
- Bedöma om ett projekt genomförts enligt plan. (Utvärdering av implementering)
- Förutse ett projekts framgång genom att kolla på förutsättningarna innan genomförandet sker. (Prognostisk utvärdering)

(Jerkedal, 2010 s.45)

På ett liknande sätt menar Molnar et al (2021) att utvärderingar kan delas in i tre övergripande fokusområden; *genomförandeprocessen*, *själva utvärderingsobjektet*; i detta fall en temporär åtgärd, eller *utvärderingsobjektets effekter*. Ur utvärderingens syfte och fokus anpassas frågeställningarna. Hur resultatet används hör också ihop med detta, varpå Molnar et al (2021) sammanfattat fyra saker som utvärderingsresultatet kan användas till:

- Beslutsfattande i form av att politiker fattar beslut om att förlänga åtgärden, eller som underlag i designprocessen när den temporära åtgärden vidareutvecklas.
- Kunskapsbyggande, betydandes att resultatet snarare används för att systematiskt lära i organisationen.
- Påverkansarbete som exempelvis kan innefatta att rättfärdiga en redan beslutad temporär åtgärd, eller bygga politiskt stöd genom att visa på utvärderingsresultatet.
- Nätverksbyggande, innebärandes att utvärderingen används som verktyg i att skapa relationer eller hålla dialog med exempelvis allmänheten.

(Molnar et al, 2021 s.16)

Utvärderingsobjektet kan vara ett föremål eller en aktivitet. Utifrån en temporär åtgärd skulle båda kunna vara aktuella; ett föremål som exempelvis en gata med möblemang, grönska och andra installationer, eller en aktivitet i form av att se vilka sociala effekter som uppstått och sker på platsen, som exempelvis att människor spelar musik, pratar med varandra och umgås (Molnar & Tekie, 2018). På så sätt blir det viktigt att dels analysera vilka sociala aktiviteter som platsen ger

upphov till och när, samt vad platsen rent fysiskt består utav och dess geografiska avgränsning för att finna en koppling mellan orsak och verkan (Hahn et al, 2016).

I samband med detta bör även projektets intressenter kartläggas. Dessa kan bestå av privatpersoner, organisationer och till och med icke-mänskliga saker som påverkas av förändringen på något sätt (Molnar & Tekie, 2018). Intressenterna kan delas in i olika grupper och demografiska kategorier; som "förbipasserande", vilka i sin tur kan delas in efter hur de exempelvis transporterar sig (cyklist, fotgängare osv.) samt efter exempelvis ålder och genus - sålänge det finns en anledning att tro att dessa faktorer har betydelse (Molnar och Tekie, 2018).

Det finns även en ytterligare aspekt och det är att identifiera berörda grupper som borde bidra till utvärderingens utformning (Jerkedal, 2010; Forss, 2007), vanligtvis kan utvärderarna eller beställaren själva identifiera dessa. En anledning till detta är att olika aktörer har olika intressen att bevaka och vad som är intressant för en, kan vara ointressant för en annan. Här gäller det att vid utformning av olika frågor ta hänsyn till samtliga gruppers önskemål (Jerkedal, 2010). Vanligtvis resulterar dialogen i en mängd frågeställningar och aspekter med olika lämpliga datainsamlingsmetoder, varpå en avsmalning behöver göras utifrån olika ramar som exempelvis kan bestå av ekonomiska resurser, etik eller tid (Jerkedal, 2010). Genom att involvera så många intressenter och aktörer som möjligt ökar medvetenheten och chansen att fler börjar värdera åtgärden, det vill säga reflektera kring vad som är bra eller dåligt, vad som fungerar och varför det gör det, vilket är till stor nytta (Forss, 2007). Liknande lyfter Hahn et al (2016) hur dialog med intressenterna är en nyckelfaktor för att skapa ett värde till utvärderingen och för att kunna identifiera relevant information om vad som bör förändras. Processanvändning handlar om de delar i utvärderingen som skapar nytta för organisationen, vilka nödvändigtvis inte behöver inkluderas i utvärderingens slutsatser. Vill man skapa ännu större chans för reflektion hos projektets olika intressenter och involverade aktörer i organisationen och gynna en god processanvändning, kan det vara en fördel att också ha öppna delar i datainsamlingen (Forss, 2007). Aktiviteter som kan öka användningen av utvärderingen under processens gång, processanvändning, kan vara att:

- Arrangera möten med uppgiftslämnare.
- Utveckla strategier för deltagande.
- Delvis tillgängliggöra data.
- Skicka ut preliminära sammanfattningar och bedömningar i skrift, eller bjuda in till reflektioner.

(Forss, 2007 s.123)

Det finns en anledning att återkomma till betoningen på att identifiera och inkludera nödvändiga grupper, eftersom det medför moraliska aspekter. Om en viss grupp utesluts i analysen kan viktiga delar i en utvärdering gås om intet. Intressenter, värden, tidsperiod och kunskapsunderlag som inkluderas respektive exkluderas har alla en stor betydelse för utvärderingens process och resultat - inte minst besluten som baseras på detta (Molnar & Tekie, 2018).

Utvärderingskriterier och indikatorer

Enligt handboken (Molnar et al, 2021) handlar en utvärdering av en temporär åtgärd i princip alltid om att värdera om åtgärden lyckats eller inte. Därmed är det lämpligt att ta fram

utvärderingskriterier med syfte att förklara det som åtgärden behöver uppnå för att kunna bedömas som just lyckad, vilket beror på målet med åtgärden. "Om målet med en temporär åtgärd är att bidra till platsmarknadsföring bör utvärderingskriteriet fokusera på om platsen har blivit mer populär" (Molnar et al, 2021 s.15). Om utvärderingen dessutom är kvantitativ bör kriteriet även innehålla ett kvantitativt värde. Den kvalitativa bedömningen om platsen blivit mer populär kan då bytas ut till ett kriterium och indikator bestående av att platskännedomen skall ha ökat med 20% hos privatpersoner (Molnar et al, 2021 s.15). I detta ligger alltså fokuset på att ta fram indikatorer som kan hjälpa till att kvantifiera de effekter som uppstår i verkligheten. Detta fördjupar vi oss i följande underrubrik, med fokus på sociala aspekter.

Indikatorer för sociala värden

För att utvärdera projekt som styr mot en hållbar stadsutveckling spelar indikatorer en viktig roll. Indikatorer används för att skapa en bild av utvecklingen, om den går i rätt riktning och rätt takt men också som hjälpmedel i uppföljning och utvärdering (Naturvårdsverket, 2021). På så sätt kan indikatorer användas som måttstockar för hållbarhetsarbetet och hjälpa oss besvara huruvida vi är mer hållbara idag än vad vi var igår. I många sammanhang är det viktigt att kunna presentera mått och indikatorer, inte minst för att stödja utvecklingsprojekt och policyutveckling samt som underlag vid beslutfattande (Hedenfelt, 2013). Om indikatorer däremot avläses på ett felaktigt sätt, eller inte visar det som är avsett att påvisa, kommer beslut fattas på ofullkomliga grunder. Indikatorer som används måste därmed framställa en realistisk bild. Ordentligt avvägda indikatorer ska även kunna ge en mer effektiv och genomgående information än den bakomliggande statistiken. "Därför är väl valda indikatorer som tolkas på ett korrekt sätt en god utgångspunkt för ett effektivt hållbarhetsarbete" (Hedenfelt, 2013 s.71).

Indikatorer för en socialt hållbar utveckling kan vara av både kvantitativ och kvalitativ karaktär. Kvantitativa indikatorer för social- och socioekonomisk hållbarhet kan handla om avstånd till kollektivtrafik eller samhällsviktiga tjänster, arbetslöshet, kriminalitet, fastighetsvärden eller in- och utflyttningar till och från staden. Kvalitativa indikatorer på social hållbarhet handlar mer om människors värderingar och känslor vilka bekräftas med till exempel intervjuer, observationer och berättelser (Hedenfelt, 2013). För att utvärdera och studera det offentliga rummets sociala aspekter kan både kvantitativa och kvalitativa indikatorer tillämpas.

Här kan fem-dimensionsmodellen (Mehta, 2014) och modellen för 12 kvalitetskriterium (Gehl Institute, 2020), som presenterades i kapitel 3.1, användas för att identifiera indikatorer kring vilka sociala effekter den offentliga platsen bidrar till (se figur 2 & 3). Bland annat kan indikatorer som berör trygghet, komfort, trivsel, säkerhet, tillgänglighet och tillgång till meningsfulla aktiviteter identifieras i dessa modeller vilket i sig skapar en grund för utvärderingsarbetet. I detta kan ljusförhållanden, täthet, sittplatser, aktiva och detaljrika bottenvåningar, varierat serviceutbud, närhet till hållplatser och den mänskliga dimensionen bland annat vara kvaliteter att studera (SpaceScape, 2019). Mehta (2014) förklarar hur modeller som identifierar indikatorer för sociala effekter är värdefulla verktyg i utvärderingsprocessen. Mehtas (2014) och Gehls (2020) modeller för offentliga platser skulle således kunna fungera som utvärderingskriterier och därmed skapa ett underlag för att identifiera indikatorer för själva utvärderingen. Å andra sidan lyfter litteratur hur indikatorer bör anpassas till kontext och sammanhang samt med hänsyn till projektets mål, syften och prioriterade värden. Detta eftersom det finns en risk med att utforma indikatorer på ett alltför standardiserat sätt (Ström et al., 2017).

Molnar et al (2021) presenterar en tabell med exempel på effekter, möjliga indikatorer och datakällor i handboken. Med utgångspunkt i den har en liknande tagits fram i följande tabell utifrån olika effekter som nämnts i litteraturen och presenterats ovan.

EFFEKTER PÅ	EXEMPEL PÅ EFFEKTER	MÖJLIGA INDIKATORER	MÖJLIGA DATAKÄLLOR
MÄNNISKA	Mångfald	Variation i besökarens bakgrund; Variation av funktioner	Observationer; Enkäter, Intervjuer
	Tillgänglighet	Fysiska hinder; Närhet, Kopplingar, Platsanknytning, Trygghet.	Observationer; Enkäter, Intervjuer
	Subjektivt välbefinnande	Mängden grönska; Biologisk mångfald, Ljudnivåer, Sinnesintryck, Lyckokänslor.	Observationer; Enkäter; Ljudsensorer, Intervjuer
	Trygghet & brottslighet	Ögon på gatan; Gemenskap; Rörelse under dygnet; Brottsnivåer	Offentlig statistik; Enkäter; Intervjuer
	Meningsfulla aktiviteter	Lek, Fysisk rörelse, Social interaktion; Rekreation; Möten;	Observationer; Enkäter; Intervjuer
	Umgänge, sociala kontakter, vänskap	Social interaktion, Bekantskaper; Vänskapsrelationer; Konflikter	Observationer; Enkäter; Intervjuer
	Icke kommersiella platser	Allmänna möbler; Aktiviteter på de allmänna ytorna	Observationer; Kartläggning
	Attraktivitet	Rörelse; Trygghet; Återvändningsgrad, Intryck	Observationer; Rörelsesensorer; Enkäter; Intervjuer
	Trafiksäkerhet	Fordon i rörelse; Hastighetsnivåer; Trafikolyckor; Upplevd trafiksäkerhet	Observationer; Offentlig statistik; Enkäter, Intervjuer
MILJÖ	Nedskräpning och klotter	Antal klottersaneringar / klotteranmälningar; Städning som utförs; Intryck av platsen	Observationer; Offentlig statistik; Enkäter
	Ljusinsläpp	Solljus som når platsen, Belysning,	Observationer; Kartläggning
	Buller och Luftkvalitet	Uppmätta bullernivåer, Luftkvalitetsmätningar	Observationer; Mätningar
	Grönska och biologisk mångfald	Mängden grönska; Antal växtarter; Antal djurarter	Observationer; Mätning; Räkning
	Utsläpp av CO2	Andel resor med motorburna transporter, Hållbara transportmedel, vegetation	Enkät; Miljödata från mätning
	Serviceutbud	Antal tjänster och service i ett område; som livsmedelsbutiker, restauranger, caféer, barer, salonger, gym, bibliotek mm.	Observationer; Offentlig statistik; Kartläggning
EKONOMI	Attraktivitet	Omsättning; Konsumtion; Återbesök; Rörelse; Verksamhetsetableringar	Observationer; Enkäter; Sensorer; Näringslivsstatistik

EFFEKTER PÅ	EXEMPEL PÅ EFFEKTER	MÖJLIGA INDIKATORER	MÖJLIGA DATAKÄLLOR
EKONOMI	Företagsintäkter	Intäkter från försäljning hos företagen på platsen	Näringslivsstatistik
	Arbetsstillfällen	Påverkan på antal jobb	Offentlig statistik
	Markvärden, Lägenhetshyror, Lokalhyror, Bostadsrättspriser	Marknadspriser	Offentlig statistik; Mäklarstatistik; Privat statistik

Tabell 4: Effekter, indikatorer och datakällor (efter Molnar et al 2021 s.16 med vissa tillägg av Eklund & Holmqvist, 2022)

Säkerställa resultatet

Det är ofta komplicerat att bedöma med säkerhet om den effekt som observerats på platsen är ett direkt resultat av den temporära åtgärden (Molnar et al, 2021). Att skatta effekter och resultat är det mest essentiella i en utvärdering, vilket ställer höga krav på processen (Forss, 2007). Bland annat, vilket redan nämnts, är det viktigt med tidsaspekten och att "timea" in utvärderingen när effekterna har hunnit uppstå. Det spelar också stor roll hur effekt, resultat samt orsak och verkan förklaras.

“En effekt uppträder som ett resultat av att någonting hänt dessförinnan, och detta något är företrädesvis det som utvärderas (verksamheten i en organisation, ett projekt eller någon aktivitet). När utvärderaren bedömer verkan får han eller hon grund för sitt omdöme om det som utvärderas, dvs. det som bör kunna identifieras som orsak.” (Forss, 2007 s.46).

Även om inget garanterar en helt felfri process och bedömning, så bör en strategi för bedömningen av åtgärdens påverkan tas fram (Molnar et al, 2021). Fyra möjliga strategier lyfts fram i handboken:

- Skuggkontroll, där en analys av vad som hade hänt om inte åtgärden genomförts görs av experter.
- Generisk kontroll, där de observerade effekterna jämförs med data över den genomsnittliga utvecklingen för samma tidsperiod men för en större andel befolkning.
- Experiment i form av att en plats som är så lik platsen för den temporära åtgärden som möjligt studeras.
- Processpåring, där data om åtgärden samlas in över en längre tidsperiod som ett sätt att spåra processen från temporär åtgärd till effekt.

(Molnar et al, 2021 s.17)

Det finns alltid en osäkerhet i huruvida utvärderingen kommer kunna genomföras enligt planerna. Låg svarsfrekvens, sämre tillgång till de grupper man tänkt inkludera, eller att intervjuerna inte ger så mycket information som planerat är oförutsägbara ting. Som lösning föreslår Forss (2007) en metodtriangulering, alltså att kombinera olika datainsamlingsmetoder med varandra. På så sätt kan en mer allsidig bild av utvärderingsobjektet skapas, vilket även ökar analysen och resultatets pålitlighet. Inte minst säkras tillgången till data upp. Det kan även vara mer kostnadseffektivt att kombinera några olika metoder i mindre skala jämfört med stora

datainsamlingar. Flera mindre och diversifierade datainsamlingar påverkar också utvärderingsobjektet i mindre skala, särskilt under undersökningens gång och kan därmed ge en mer realistisk bild av situationen (Forss, 2007).

Vem ska utföra utvärderingen?

Vidare bör en projektorganisation etableras med kompetens, sakkunskap och förståelse dels för vad som studeras, dels i metoder för datainsamling, analys och värdering. För ett gott resultat kan ett utvärderingsteam vara att föredra, snarare än en enskild person. Enligt Molnar et al (2021) är det viktigt att den som utför utvärderingen är oberoende och inte direkt involverad i planeringen av den temporära åtgärden. Risken finns också att utvärderingen påverkas av utförarens egna värderingar och dominerar innehållet. Genom att bjuda in berörda att ge inflytande i utvärderingen minskas den risken (Jerkedal, 2010).

Ibland kan det finnas en poäng i att externa experter utför hela utvärderingen, men det är egentligen ganska få tillfällen då detta anses nödvändigt (Forss, 2007). Ofta kan det vara exakt tvärtom, där det är mer värdefullt att den som har ett personligt intresse av utvärderingsobjektet tar del i processen. Risken med att ta hjälp av en extern part är att orsakerna till utvärderingen inte förstås och därmed görs på felaktigt sätt. En person med personligt intresse har ofta just den kunskapen som krävs för att kunna bedöma utvärderingen på ett korrekt sätt (Forss, 2007). Om en extern konsult anlitas bör resurser läggas på att en intern part med en god kännedom om den temporära åtgärden kan bistå med hjälp och delta för att kvalitetssäkra utvärderingen. Om utvärderingen görs internt kan konsulter tas in för stöd i vissa delar, som exempelvis i metodval om organisationen anser att det behövs (Molnar et al, 2021). Ofta är situationen just som så att en extern utvärderare upphandlas för att kompetensen saknas i den egna organisationen. Då kan den externa utvärderarens roll många gånger likställas med en intern utvärderare (Jerkedal, 2010). I sådant fall går det att ifrågasätta om den externa parten ändå kan anses vara helt oberoende gentemot beställaren. Snarare kanske denne känner en plikt i att vara lojal och betona positiva resultat och undvika att ifrågasätta (Jerkedal, 2010).

I frågan om extern eller intern utvärdering, är det snarare viktigare att arbetet utförs noga och systematiskt, (Forss, 2007). Förvisso behöver den som utför utvärderingen vara bekväm med att använda vetenskapliga undersökningsmetoder - som enkäter, observationer eller att utföra intervjuer. Men det förklarar Forss (2007) att de flesta med högre utbildning bör ha tillräckligt med kunskap för, åtminstone bör de besitta förståelse för vilken sorts kunskap den behöver tillskansa sig för att kunna utvärdera.

Steg 2: Datainsamling

I steg två behandlas framförallt val av studiedesign och datainsamlingsmetod för den utvärdering som ska göras. Här är det viktigt att fundera över vilken metod som lämpar sig bäst för att samla in relevant information och för att hålla en tydlig koppling till syfte och frågeställning. När metodvalet är gjort är det också värdefullt att fundera kring hur insamling av data går till, vem som utför utvärderingen och hur tillförlitlig studien är.

Studiedesign

Att välja rätt studiedesign beskrivs som betydande för att besvara syfte och frågeställningar på bästa sätt. Detta på grund av hur val av studiedesign påverkar vilka datamängder som jämförs.

Molnar et al (2021) redovisar fyra typer av studiedesign relevanta för att utvärdera temporära åtgärder - tvärsnittsdesign, före-efter-design, longitudinell design och experimentell design.

1. Tvärsnittsdesign samlar in data från ett visst tillstånd under en specifik tidpunkt och syftar till att ge en heltäckande bild genom att rikta sig till ett brett omfång av deltagare. En studie med tvärsnittsdesign kan utföras både innan, under eller efter en temporär åtgärd genomförts.
2. Med en före-efter-design samlas data in, precis som det låter, både före och efter att den temporära åtgärden genomförts. Före-efter-studier beskrivs relevanta för att undersöka de förändringar och effekter en temporär åtgärd bidragit till.
3. Longitudinell design beskrivs som motsatsen till en tvärsnittsdesign där insamling av data upprepas med samma mätpunkter för att till exempel upptäcka förändringar över tid. I vissa studier kan det visa sig användbart att kombinera tvärsnittsdesign med longitudinell design, då tvärsnittsstudier kan användas för att upptäcka samband som därefter kan undersökas i en longitudinell studie.
4. Experimentell design innebär att skapa en kontrollplats för att testa en hypotes och visa på orsakssamband, vilket kräver god förståelse för den åtgärd som studeras. Det kan jämföras med de principer som används för kontrollgrupp/placebogrupp inom läkemedelsstudier och beskrivs ofta som en resurskrävande studiedesign.

(Molnar et al, 2021 s. 19; Thomas, 2020).

Olika sorters metoder

Datainsamlingsmetoder finns det många av och olika bra för att besvara olika frågeställningar. Att kombinera flera datainsamlingsmetoder kan vara ett sätt att belysa samma frågeställning från olika synvinklar och perspektiv (Molnar et al, 2021). Val av datainsamlingsmetod bör noggrant funderas igenom så att rätt metod används för att koppla an till syftet med utvärderingen.

Datainsamlingsmetoder är viktiga för att skapa en förstahandskälla till empiriskt material och goda insikter till forskningsproblem. När en eller flera datainsamlingsmetoder valts ut är det av stor vikt att planera hur metoden ska implementeras, till exempel vilka procedurer som skall följas för att göra korrekta mätningar eller observationer (Ahrne & Svensson, 2011). Viktigt att tänka på vid datainsamling för utvärdering av temporära åtgärder är hur effekterna av åtgärderna kan uppstå stegvis. Är syftet med den temporära åtgärden att bidra till förändringar i beteenden kan till exempel attitydförändringar ses som en väsentlig effekt av åtgärden i ett första steg. För att skapa rätt förutsättningar att utvärdera det som avsetts kan det därför vara bra att avvakta med datainsamlingen tills efter projektets slut (Molnar et al, 2021).

Nedan redovisas kortfattat en sammanställning av datainsamlingsmetoder som kan vara användbara för att utvärdera offentliga rum och det sociala liv som utspelar sig på dessa platser. Här inkluderas även digitala metoder som blivit allt vanligare med åren (se tabell 5). Därefter redovisas intervjuer, observationer och enkätundersökningar mer djupgående, detta eftersom de är förekommande metoder för att utvärdera sociala effekter inom stadsutveckling idag och relevanta för vårt område.

DATAINSAMLINGSMETOD	ANVÄNDBARHET
Intervjuer	Ett sätt att samla in människors upplevelser, intryck och erfarenheter t.ex. kopplat till en specifik miljö. Kan utformas både i kvalitativ eller kvantitativ karaktär (Starrin & Renck, 1996).
Observationer	Metod för att studera mänskligt liv. Beskriver hur människor beter sig eller använder sig av en plats. Räkning, mätning och kartläggning ingår ofta som del i en observation (Lalander, 2011; Molnar et al, 2021).
Enkätundersökningar	Metod för att få många människor att besvara samma fråga på ett strukturerat sätt. Genererar jämförbara resultat (Forss, 2007).
Räkna	Samla statistik för hur många som använder eller passerar platsen med olika färdmedel. Bra metod för att samla statistik både inför ett projekt och under projektets gång (Molnar et al., 2021).
Mäta	Andel markyta för offentlig plats, rymlighet, närhet till grönområde, buller, utsläpp (Spacescape, 2016).
Kartlägga	Att kartlägga noder, flöden, stopp och användning kan vara ett sätt att utvärdera hur en plats används eller inte används. Vilket kan fungera som underlag till förbättring och utveckling (Molnar et al., 2021; Whyte, 1980).
Fokusgrupper	Fokusgrupper kan definieras som en form av gruppdiskussion där en grupp människor möts under avsatt tid för att diskutera ett givet ämne eller tema. Användbart för att utforska hur människor tänker och talar kring ett särskilt ämne (Dahlin-Ivanoff, 2011).
Platsanalys	En platsanalys innebär att lära känna platsen dels utifrån dess identitet, omgivning, tillgänglighet, funktion och utformning. Platsanalys bör utformas både genom att besöka platsen och ta del av relevanta dokument som kartmaterial, planförslag och planbeskrivningar (Boverket, 2022).
Sociotopkartering	En sociotopkarta innebär en kartläggning av hur människor använder och upplever stadens offentliga platser. En sociotop beskriver en plats sociala värden på samma sätt som en biotop beskriver en plats ekologiska värden. Metoden kombinerar bland annat observationer, intervjuer och enkäter (Boverket, 2022; Spacescape, 2016).
Fotografi och videoövervakning	Användbart sätt att fånga och samla information om social integration. Specifika beteenden som människors ansiktsuttryck vid socialisering kan avläsas (Williams et al, 2019).
GPS-spårning	Finns redan i våra mobiltelefoner och därmed en tillgänglig, utbredd teknologi för att automatiskt räkna/kartlägga flöden. Dock är städer inte helt optimala för GPS-teknologier då byggnader kan blockera satellitsignaler och smala gator kan ha en begränsad mottagning (Williams et al, 2019).
Tryck- och ljussensorer	Metod för att undersöka hur publika möblemang används. Kan användas för att analysera offentliga rum (Williams et al, 2019).
Wi-fi övervakning	Effektiv metod för att automatiskt kvantifiera besök och uppehållstider. Vid anslutning till wi-fi godkänns villkor för insamling av data (Bolleter, 2016).

Data från sociala medier	En metod för att ta reda på människors uppfattning om en plats utan att själv befinna sig på platsen. Från sociala medier kan faktorer som när det offentliga rummet är mest aktivt, vad människor tycker och säger om platsen samt vem som använder platsen och vart dessa personer kommer ifrån utläsas (Cook & Thorsten, 2021; Molnar et al, 2021).
---------------------------------	--

Tabell 5: Sammanställning av datainsamlingsmetoder (Eklund & Holmqvist, 2022)

Intervjuer

Att intervjua människor är en förekommande företeelse i dagens samhälle. Vi möts av intervjuer dagligen i TV, radio och tidningar och det är en vanlig metod vid jobbsökande och studier. Litteratur inom kvalitativa metoder förklarar hur intervjuer kan ses som en central och effektiv datainsamlingsmetod för samhällsvetenskaplig forskning men att det också kräver förberedelser. Olika frågor måste tas till beaktning och arbetet bör planeras innan intervjuerna äger rum (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). Forskning använder intervjuer för att samla empiriskt material för en mängd olika syften, bland annat för kunskap om sociala förhållanden, människors attityder och uppfattningar och för att till exempel mäta opinioner (Starrin & Renck, 1996). Genom att föra intervjuer med människor i en social miljö kan insikter skapas om de förhållanden som råder i den miljön. Intervjuer syftar till att i form av ett samtal samla information från någon annan, vilket vanligast görs med standardiserade formulär (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). För att skilja mellan två huvudsakliga typer av intervjuer benämner litteratur dem som *kvalitativa* respektive *kvantitativa intervjuer*. Kvalitativa intervjuer är en metod för att upptäcka, förstå eller lista ut beskaffenheten/egenskapen hos någonting (Starrin & Renck, 1996). Kvalitativa intervjuer kan göras på olika sätt där bland annat ostrukturerade intervjuer, semistrukturerade intervjuer, djupintervjuer och livshistorieintervjuer är begrepp som förekommer. Däremot är det svårt att dra tydliga gränser för olika kvalitativa intervjuer. Detta eftersom intervjuerna kan utformas på olika sätt och variera mellan fasta konkreta frågeformuleringar och mer öppna frågor. Kvalitativa intervjuer är icke-standardiserade och utgår från antagandet att "[...] man inte från början kan veta vilka frågor som är viktiga och betydelsefulla" (Starrin & Renck, 1996, s. 56) Fördelar med kvalitativa intervjuer är att de är anpassningsbara efter situation, det finns utrymme för följdfrågor och det ges en bred bild med flera nyanser och dimensioner av ett fenomen (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011).

I en kvalitativ intervju uppfattas intervjuaren som medskapare till intervjuens resultat, detta till skillnad från kvantitativa intervjuer där intervjuaren istället uppfattas som ett medium. Kvantitativa intervjuer handlar om att undersöka fördelningen eller sambandet mellan företeelser, vilket på förhand redan definierats. Här används ett standardiserat intervjuförfarande som inkluderar frågor med tillhörande svarsalternativ och ser likadant ut för alla intervjuade. Därför kan inte intervjuades svar påverka intervjuarens frågor på samma som de kan i kvalitativa intervjuer. Litteratur beskriver kvantitativa intervjuer som fria från överraskningar och att dem är förutsägbara och asymmetriska (Starrin & Renck, 1996, s. 56).

Vid utvärdering av temporära åtgärder kan både kvalitativa och kvantitativa intervjuer användas. Molnar et al (2021) lyfter i sin handbok fram både genskjutsintervjuer och djupintervjuer, vilka främst är av kvalitativ karaktär. Genskjutsintervjuer kan däremot användas för att även generera kvantitativ data och innebär att samla in data genom att fråga människor på plats. Frågor ställs kring hur den intervjuade upplever platsen, om dem själva brukar ta del av platsen/åtgärden och

hur den kan förbättras. I djupintervjuer kan resonemang utvecklas gällande exempelvis varför åtgärden bör förbättras eller varför åtgärden inte används av den intervjuade (Molnar et al, 2021).

Observationer

Jane Jacobs (1961) var en av de första som tillämpade observationstekniker för att analysera folkliv kopplat till städers utveckling. Jacobs såg människor som den största tillgången till städer och menade att planerare kan lära sig en hel del utifrån att observera folklivet i staden. Författarens observationstekniker gav viktiga insikter för planerare som fortfarande är relevanta än idag, bland annat gällande behov av reflektion, att vidga sina synfält och att dra lärdomar från hur människor använder, beter sig och rör sig på en plats (Jacobs, 1961). Observationer beskrivs ofta med begreppet etnografi, *etno* betyder "folk" och *grafi* betyder "beskriva", och förklaras som ett närmande till en mänsklig situation (Lalander, 2011). Det är ett sätt att studera människors liv, de processer som ständigt sker i vardagen och människors interaktion med den byggda miljön. Här kan öppna bakgrundsfrågor vara bra för observatören att ha med sig in i observationen, till exempel frågor som: "Hur agerar människor tillsammans med andra? Hur pratar människor? Hur skämtar de? Vad förmedlar deras berättelser och deras handlingar om tillhörighet till olika grupperingar? Vilka problem möter de?" (Lalander, 2011 s.84). Observationer kan både utföras genom att observera på håll eller genom deltagande observationer. Vid deltagande observationer deltar observatören själv på platsen och kan skapa en god uppfattning om de aktiviteter, funktioner och upplevelser som finns på platsen (Molnar et al, 2021). Deltagande observationer beskrivs som svåra att förklara på grund av att resultatet ofta beror på observatörens känslighet, tålmod och kreativitet. Det finns alltså inte några formella regler att förhålla sig till (Henriksson & Månsson, 1996).

Vid observationer för att utvärdera temporära åtgärder brukar räkning, mätning och kartläggning även ingå som del (Molnar et al, 2021). Att manuellt räkna människor är en bra metod för att ta reda på hur många som passerar, använder eller engagerar sig i platsens olika aktiviteter. Räkning som metod kan både användas inför ett projekt för att skapa ett underlag om hur många eller vilka som gynnas av en kommande insats, eller under ett projekt för uppföljning och utvärdering (Bolleter, 2016). Dokumentation över hastighet och längd kan också spela roll för utvärdering av temporära åtgärder, hur snabbt cyklister rör sig på platsen eller hur länge människor uppehåller sig vid åtgärden. Här är det också intressant att dokumentera vart människor uppehåller sig, alltså vilka möbler, element eller aktiviteter som används. En karta över platsen där observatören direkt kartlägger användningen med hjälp av symboler, text, streck och siffror kan vara ett bra verktyg för observationen. Kartläggning i olika former kan dessutom vara nödvändigt både innan och under genomförandet av temporära åtgärder för att jämföra och dra eventuella slutsatser kring förändringar och effekter (Molnar et al, 2021).

Enkätundersökningar

Enkätundersökningar är väldigt lika intervjuer i sin karaktär men kom att särskiljas från intervju som metod i slutet av fyrtiotalet. Det kom då att ses som en specialiserad form av intervju där förutbestämda frågor möjliggör en insamling av data som kan analyseras med kvantitativa metoder (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011 s.38). Enkäter beskrivs som en effektiv metod för att få flera människor att komma till tals och besvara samma fråga. Enkäter kan generera kvantitativ data, användbart för att analysera ett fenomen eller en trend. Däremot kan enkätundersökningar också ge kvalitativ data och geodata, detta beroende på hur frågeformulär utformas som med till exempel öppna svarsalternativ och infogade kartor (Molnar et al, 2021). Fördelar med enkäter

beskrivs utifrån att nå ett jämförbart resultat, eftersom flera människor besvarar samma fråga. Nackdelar med enkäter grundas å andra sidan i att det inte ges något större utrymme för utveckling. Det kan till exempel handla om att utveckla och resonera med flera aspekter eller perspektiv på en forskningsfråga, projekt eller åtgärd som lättare följs upp under en intervju (Forss, 2007; Molnar et al, 2021). Å andra sidan beror detta på enkätens utformning där utveckling av svar kan inkluderas med några mer öppna frågor. Metodhandböcker lyfter värdet av en pilotfas i utvärderingen där det ges tid åt att prova enkäten, detta för att i förväg testa huruvida enkäten ger den information som önskas eller om den behöver korrigeras. En pilotfas är dock tidskrävande och något som sällan görs i praktiken (Forss, 2007). Distributionen av enkätundersökningar kan ske genom att fysiskt dela ut enkäter på plats, sätta upp affischer och flyers som innehåller en QR-kod eller att sprida enkäter via post, e-post eller sociala medier (Molnar et al, 2021). En bra enkätundersökning är den som genererar kritisk information samt värdefulla insikter och synsätt relevant för forskningsfrågan (Litwin, 1995).

Reliabilitet och validitet vid datainsamling

Precis som det är viktigt att välja rätt datainsamlingsmetod för den utvärdering som ska göras, är det också viktigt att samla in data på ett lämpligt sätt. Här spelar faktorer in som urval, intervjuarens förmåga att ställa lämpliga följdfrågor, observatörens förmåga att se relevanta händelser på platsen, genomtänkta enkätfrågor och hantering av lagring av insamlad data (Molnar et al, 2021). För att uppnå en undersökning som stämmer väl överens med verkligheten kan begrepp som reliabilitet och validitet vara relevanta för den som utför studien. Förenklat kan begreppen och skillnaden mellan dem förklaras som att reliabilitet innebär hur mätningar med samma mätinstrument överensstämmer, medan validitet innebär hur mätningar med olika mätinstrument överensstämmer (Lundeflo & Sandsborg, 2005).

Reliabilitet kan beskriva hur tillförlitlig studien är och syftar till att resultatet inte bör påverkas beroende på vem som genomför utvärderingen eller under vilka omständigheter och tidpunkter (Svensson, 1996). Däremot kan omständigheter och tidpunkter som rör bland annat väderförhållanden, årstider, dag och kvällstid ha en avgörande roll vid utvärderingar av folkliv och sociala effekter i temporära platsutvecklingsprojekt. Sociala effekter baseras ofta på upplevelser, känslor och intryck vilket kan förändras beroende på omständigheter. Denna aspekt av reliabilitet är därför inte tillämplig för alla typer av studier, framförallt inte de som baseras på upplevelsedata (Lundeflo & Sandsborg, 2005). Studien kan dock gynnas av att fundera över vem som genomför utvärderingen. Genomförs den internt kan det vara aktuellt att personen som utvärderar inte har varit direkt involverad i planeringen av den aktuella åtgärden, detta för att i möjligaste mån förhålla sig oberoende (Molnar et al., 2021). Reliabilitet i enkätundersökningar kan stärkas genom att nå ut till fler människor och på så sätt skapa en hög svarsfrekvens samt att använda tillförlitliga verktyg som räknar den insamlade datan på ett korrekt sätt. Detta är dock både tids- och resurskrävande, vilket kan resultera i att hög kvalitet på enkätundersökningar många gånger bortprioriteras (Litwin, 1995). Validitet å andra sidan innebär en koppling mellan teori och empiri, att det som är avsett att mätas i teorin också mäts i praktiken. Det handlar om att mäta det som faktiskt är relevant för sammanhanget och kan ses som ett mått på hur sann studien är (Svensson, 1996). För att öka validiteten till en studie kan faktorer som att intervjuer utförs i en bekant miljö, förbereda respondenter angående hur material kommer användas och ett gott intervjuklimat spela en avgörande roll (Lundeflo & Sandsborg, 2005).

Steg 3: Analys och resultathantering

I det sista och tredje steget skall den data som inhämtats under utvärderingens gång analyseras och tolkas. Det sammanställda resultatet skall sedan spridas på lämpligt sätt, utifrån målgrupp och den användning som planerades för i första steget.

Analysera och tolka data

Data kan analyseras och tolkas på olika sätt beroende på vad för data det rör sig om och vilka datainsamlingsmetoder, frågeställningar och utvärderingskriterier som använts (Molnar et al, 2021). För att analysera kvalitativt material belyser Rennstam och Wästerfors (2011) tre grundläggande arbetssätt: *sortera*, *reducera* och *argumentera*. Att sortera empirin på ett välgrundat sätt underlättar analysen då en överskådlighet och ordning i materialet kan uppnås. Utmaning med kvalitativ analys beskrivs utifrån att skapa mening ur en massiv mängd data, där det handlar om att skilja mellan betydelsefull och trivial information samt att identifiera betydelsefulla mönster (Fejes & Thornberg, 2015). Liknande förklarar Molnar et al (2021) hur det handlar om att leta efter kvaliteter i det empiriska materialet vilket kan innebära att analysera transkriberingar från intervjuer, kartmaterial från observationer och svar från enkäter utifrån frågeställningar eller relevanta teman. Däremot uppmuntras en överblickbarhet redan under materialinsamlingen eftersom "det inte är mängden datas som är det viktiga i en kvalitativ studie, utan variationen och innebörden" (Rennstam & Wästerfors, 2011 s.196). Men en överblick tidigt i processen är svår och ofta behöver kontroll till materialet skapas i efterhand. Enklast görs detta genom att den som utvärderar blir förtrogen med sitt material, genom att läsa materialet flera gånger och strukturera upp det. Litteratur förklarar hur den analytiska frågan "Vad är det som händer här?" bör ställas i relation till det insamlade materialet, och att den som analyserar materialet bör vara genuint intresserad av innehållet (Fejes & Thornberg, 2015 s.47). Kopplat till temporära åtgärder lyfter Molnar et al (2021, s.24) fyra teman som utvärderaren kan leta efter vid kvalitativ dataanalys:

- Hur de som använder en åtgärd upplever den.
- Likheter och skillnader mellan hur olika grupper upplever åtgärden.
- Hur användare beskriver/framställer och förklarar sina egna beteenden.
- Vad användare respektive icke-användare tycker behöver förbättras med platsen eller åtgärden.

Genom att reducera empirin, utan att göra avkall på nyanser och komplexitet, förklarar litteratur hur en grund skapas för att förmedla det väsentliga på ett koncist och konkret sätt. Allt kan inte vara kvar och det måste ske en sällning för att återge datan på ett selektivt men ändå rättvisande sätt. Litteratur jämför denna process med en dialog där den som utvärderar först lyssnar till materialet för att därefter formulera ett slags eget bidrag, en replik (Rennstam & Wästerfors, 2011). Det sistnämnda grundläggande arbetssättet för att analysera kvalitativt material är att argumentera, vilket handlar om att skapa självständighet i förhållande till tidigare studier eller teorier inom området. Här höjs blicken och argument formuleras underbyggt med både empiri och teori. Reducering och argumentation kan också överlappa varandra, där den struktur som skapats när materialet reducerats genererar kategorier som också används för att argumentera (Rennstam & Wästerfors, 2011).

Kvantitativ dataanalys handlar om att analysera insamlad kvantitativ data, siffror och statistik, för att till exempel visa på samband eller mönster. En vanlig form av kvantitativ data som samlas in vid utvärdering av temporära åtgärder är med hjälp av enkäter, men även observationsdata och automatisk/digital data kan ge kvantitativt material. Molnar et al (2021) beskriver hur kvantitativa analyser kopplat till offentliga rum och temporära åtgärder i regel är relativt enkla och innebär främst en beskrivning av datan som samlats in, med hjälp av medelvärden eller medianer.

Värdera resultat

I analys och resultathantering ingår att värdera resultatet. För att styra mot ett hållbart värdeskapande behövs en förståelse för vilket värde som utvärderingsobjektet skapar socialt, ekonomiskt och miljömässigt, då behöver effekterna värderas. En effekt är en förändring med positiv eller negativ inverkan och kan avse sociala, miljömässiga eller ekonomiska förändringar som besitter ett värde för olika intressenter (Hahn et al, 2016).

Påverkan anger den del av effekten som beror på utvärderingsobjektet, här är det viktigt att förstå orsak och verkan, samt när i tiden effekterna uppstått (Hahn et al, 2016). Detta för att till exempel kunna bortse från den del av effekten som skulle uppstått i alla fall, den del som beror på något annat och den del som skapats före utvärderingsobjektet tillkommit (Hahn et al, 2016). Att återkoppla till indikatorer kan vara en strategi för att hantera komplexitet i utvärderingar och för att koppla till det som är av relevans (Forss, 2007). Att använda olika typer av indikatorer (objektiva, subjektiva och direkta mätningar) för en effekt kan vara ett bra sätt att öka chansen att fånga in den aktuella effekten i mätningar. Inspiration gällande indikatorer kan mycket väl hämtas från databaser eller verktyg, däremot kanske det inte går att kopiera dem rakt av, eftersom indikatorerna behöver stämma väl överens med de efterfrågade effekterna (Hahn et al, 2016), vilket ju beror på utvärderingens mål och den temporära åtgärdens syfte. För temporära åtgärder kan resultatet värderas baserat på hur väl åtgärden fungerat, då kan följande aspekter inkluderas:

- Om åtgärden uppnått sina mål.
- Vilka oförutsedda effekter (negativa och positiva) som uppstått.
- Vilka synergieffekter som uppstått.
- Vilka grupper som tjänat respektive förlorat på åtgärden.

(Molnar et al, 2021 s. 25)

Handboken (Molnar et al, 2021) uppmärksammar också risken av hur temporära åtgärder initialt kan mötas av kritik, speciellt under implementeringsfasen, men att denna kritik tenderar att minska under projektets gång. För att inte riskera att åtgärden ses som misslyckad eller avslutas i förtid bör utvärderingar av temporära åtgärder inte lägga särskilt stor vikt vid de negativa synpunkter som inkommit tidigt under etablering (Molnar et al, 2021).

I utvärdering av projekt av olika slag kan oförutsedda effekter och resultat uppstå, både av negativ och positiv karaktär. Detta kan bidra till att resultatet går i en annan riktning än vad utvärderaren tänkt sig, vilket är viktigt att vara medveten om (Jerkedal, 2010). Begreppen resultat och effekt är väldigt lika varandra och går ofta hand i hand. Resultat definieras i litteratur som "någonting konkret eller abstrakt som uppkommer genom att viss handling eller visst förlopp fullbordas, ofta om något som kan värderas eller mätas, gärna i siffror" (Forss, 2007 s.49). Effekt definieras som "resultat av viss påtaglig påverkan" (Forss, 2007 s.49). Skillnaden beskrivs utifrån

att resultat oftare är något som värderas eller mäts i siffror och hur tidsdimensionen skiljer sig mellan begreppen. Kopplat till tid är resultatet det som åstadkoms i direkt koppling till en insats, medan effekten inkluderar ett längre perspektiv, till exempel även när ett projekt tagits bort som vid temporära åtgärder. Däremot kan begreppen användas på olika sätt och den som utvärderar bör vara vaksam och göra sitt yttersta för att undvika begreppsförvirring (Forss, 2007).

Sammanställning utifrån målgrupp och resultathantering

Just användningen av utvärderingarnas resultat är den största utmaningen enligt verksamma inom forskningsområdet (Forss, 2007). I steg 1 så beskrivs att utvärderaren bör bjuda in involverade aktörer till att tänka efter och reflektera under utvärderingsprocessens gång (genom att låta dem vara med och utforma frågor, svara på frågorna och ta del av öppen data), eftersom det förbättrar möjligheterna till processanvändning; alltså skapar nytta för organisationen (Forss, 2007). Den andra delen som utvärderaren kan göra för att öka användningen av utvärderingen, är det som främjar användningen av utvärderingens resultat och slutsatser (Forss, 2007). Molnar et al (2021) rekommenderar att rapporten innehåller en förklaring av utvärderingens syfte, datainsamlings- och analysmetoder, resultatets trovärdighet, etiska aspekter, resultat, värdering och rekommendationer. Men en rapport som är alltför detaljrik har enligt Jerkedal "alla chanser att bli en oläst rapport" (2010 s.84). Istället bör man se till att resultatet presenteras genom en lättillgänglig, intressant och kärnfull rapport (Forss, 2007). En transparent, lättläst rapport som också granskats av experter ökar utvärderingens trovärdighet och kvalitet (Molnar et al, 2021). I vissa fall bör resultatet författas och presenteras på olika sätt till olika målgrupper och användarbehov (Jerkedal, 2010; Forss, 2007). Med argument som att alla målgrupper inte behöver få tillgång till samma budskap, att många mottagare inte är vana eller har tid att läsa voluminösa, detaljrika rapporter, samt att budskapet måste bli förståeligt för varje målgrupp, kan det vara en god idé att anpassa sammanfattningarna eller åtminstone de muntliga redovisningarna (Jerkedal, 2010; Forss, 2007). Med ett liknande budskap menar Molnar et al (2021) att sammanställningen av resultatet bör ta avstamp i vem som är tänkt att ta del av resultatet samt hur resultatet skall användas; för beslutsfattande, kunskapshöjning, nätverksbyggande eller påverkansarbete (Molnar et al, 2021).

När det kommer till att sprida resultatet så behöver man göra avvägningar i om den skall spridas internt eller externt. Intern spridning handlar exempelvis om att resultatet skall användas till beslutsfattning om exempelvis den temporära åtgärden skall förlängas, bli återkommande eller permanentas. Målgruppen blir då främst blir politiker och högt uppsatta tjänstepersoner. Tidsperioden och var i tiden den temporära åtgärden är, har också betydelse för när och hur resultatet sprids (Molnar et al, 2021). I en formativ utvärdering är avsikten att utvärderingens resultat ska komma till nytta under den temporära åtgärdens aktiva fas. I en summativ utvärdering handlar det å andra sidan om att dra lärdomar från utvärderingen och sprida det vidare till framtida projekt och satsningar (Molnar et al, 2021).

I extern spridning får personer utanför den egna organisationen ta del av resultatet; media, privatpersoner och aktörer. Även här lyfter Molnar et al (2021) att tiden för när rapporten sprids och vad resultatet skall användas till är avgörande. Vid en formativ utvärdering kan en extern resultatspridning innebära att invånare och aktörer får information och även chans att lämna sina synpunkter på åtgärden, där då delar av resultatet sprids. En annan sorts extern spridning är att låta information visas löpande, i takt med att exempelvis sensorer samlar in data. I en

summativ utvärdering kommuniceras utvärderingsresultatet ut i helhet i efterhand, exempelvis för beslutsfattning inom politiken eller med kompetensutveckling i åtanke.

Molnar et al (2021) lyfter även att utvärderingsresultatet och dess spridning kan ibland leda till intressekonflikter, varpå det kan vara bra att vara förberedd på hur man hanterar sådana. Stadsutveckling har alltid vinnare såväl som förlorare, likaså när det kommer till temporära åtgärder som antagligen har egenskaper att både öka och minska konfliktens laddning. Temporaliteten kan sannolikt både dämpa negativt inställda gruppers inställning och provocera med dess disruptiva karaktär, jämfört med konventionella insatser i stadsplanering (Molnar et al, 2021). I hanteringen och förebyggandet av konflikter nämner Molnar et al (2021) tre aspekter att ta hänsyn till; konfliktens karaktär och hur den bör hanteras beror på när den uppstår i förhållande till den temporära åtgärdens genomförandeperiod. Att inkludera olika målgrupper, särskilt potentiellt negativt inställda sådana, tidigt i processen kan göra att de känner sig hörda. Att fokusera på och lyfta fram de tilltänkta positiva effekterna av den planerade temporära åtgärden kan dämpa en eventuell diskussion fokuserad på negativa aspekter.

5. Fallstudier

I följande delkapitel presenteras den empiri som samlats in under fallstudiearbetet i Stockholm, Göteborg och Malmö. I varje stad har personer från respektive trafikkontor som ingår i sommargågatornas projektgrupp intervjuats, samt en aktör med koppling till en av stadens sommargågor. För att få en god förståelse för hur arbetet med sommargågatorna startade, samt hur arbetet fungerar idag inleds varje delkapitel för respektive stad med en sammanställning av övergripande fakta och en förklaring av implementeringsarbetet. Därefter presenteras det som extraherats ur dokumentstudierna vilka främst består av utvärderingarna och dess frågeformulär. Detta följs av en sammanställning av intervjuerna som delas upp i ytterligare underkapitel utifrån utvärderingsarbetet, resultathantering samt utmaningar och möjligheter med utvärderingarna.

Fallstudierna utgörs av kvalitativa intervjuer och dokumentstudier. I tabellen nedan redovisas vilka respondenter som deltog i studien.

Stad	Titel	Organisation	Namn	Intervju-datum
Stockholm	Projektledare Levande Stockholm	Trafikkontoret, Stockholm stad	Pia Karlsson	2022-03-09 2022-04-20
	Områdesansvarig trafikplanerare	Trafikkontoret, Stockholm stad	Theodor Bratt	2022-03-09 2022-04-20
	Affärsområdeschef för Stockholm City	Vasakronan	Anna Nordin	2022-03-10
Göteborg	Utvecklare offentliga platser	Trafikkontoret, Göteborg stad	Ulrika Åkerlind	2022-03-23
	VD	Avenyn Paradgatan AB	Jessika Wassberg	2022-03-23
Malmö	Ledamot i Malmö Citysamverkan samt aktör vid Kärleksgatan	Malmö Citysamverkan	Anette Svensson	2022-03-16
	Projektledare för sommargatorna i Malmö Stad samt landskapsarkitekt	Fastighets- och gatukontoret, Malmö stad	Elin Karlsson	2022-03-17
	Projektledare för sommargatorna i Malmö	Fastighets- och gatukontoret, Malmö stad	Tina Giannopoulou	2022-03-17

Tabell 6: Omgjord kopia av tabell 1: Intervjurespondenter

5.1 Stockholm

Figur 6: Sommargågatan på Hornsbergs strand, foto: Lennart Johansson

För att diskutera hur sommargångator i Stockholm implementeras, utvärderas och hur resultat från utvärderingar hanteras intervjuades två representanter från trafikkontoret i Stockholm stad, Pia Karlsson, projektledare för Levande Stockholm och Theodor Bratt, områdesansvarig trafikplanerare. Vi intervjuade också Anna Nordin, affärsområdeschef Stockholm city på Vasakronan för att få med inspel från ett privat aktörsperspektiv. I fallstudien ingår också en dokumentstudie där vi behandlat relevanta dokument gällande utvärderingar av Stockholms sommargångator, detta för att få en helhetsbild över kommunens tillvägagångssätt. Nedan finns en kort sammanställning för övergripande fakta om organisation, koncept, budget osv.

STOCKHOLMS SOMMARGÅGATOR

Organisation	Trafikkontoret
Första året för implementering av sommargångator	År 2015 på Swedenborgsgatan och Skånegatan
Politiskt uppdrag sedan	År 2015
Görs under konceptet	“Levande Stockholm” som startades 2016
Konceptet Levande Stockholm syftar till att	“Med tillfälliga åtgärder levandegöra stadens offentliga rum samt skapa trivsamma, attraktiva och trygga vistelsemiljöer för stadens invånare och besökare” (Stockholm stad, 2022a s.2).
Sommargångatornas åtgärder	Begränsa trafik, arbeta med gestaltning i form av möbler och växter samt innehållet och kulturvärdet genom konst, evenemang och teater.
Planerade sommargångator i Stockholm 2022	År 2022 kommer det finnas 15 sommargångator (totalt 40 sommarplatser). De återfinns bland annat på; Drottninggatan, Fredsgatan, Hornsbergs strand och Malmskillnadsgatan.
Tidsperiod	Maj till och med september
Kostnad för sommargångatorna	Total driftsbudget för konceptet Levande Stockholm år 2022 är 31,5 miljoner kr. Ca 700 000 - 800 000 kr i driftkostnad per sommargångata, exklusive inköp av möbler.
Utförda utvärderingar	Medborgarundersökningar (ej specifikt för någon gata 2018, 2019 & 2020), Norrtullsgatan (2018), Utvärdering av sex sommarplatser, varav en sommargångata - Malmskillnadsgatan (2021).
Syfte med utvärderingen	“Att undersöka besökarnas kännedom kring Stockholms stads arbete med tillfälliga sommarplatser samt hur deras upplevelse varit när de vistats på platsen” (Novus, 2021 s.2)
Utvärderingskonsulter	Structor (2018), Indicator (2018 & 2019), Novus (2020 & 2021).
När en utvärdering görs	Vid nya etablerade sommargångator eller när behov för en utvärdering uppstår.
Metod	Enkätundersökningar, Intervjuer på plats
Kostnad för utvärderingen	65 000 kr för 2021 års fullständiga utvärdering.

Tabell 7: Övergripande fakta gällande arbetet med sommargångator i Stockholm (Eklund & Holmqvist. 2022)

5.1.1 Sommargångator i Stockholm

Första försöket till en sommargångata i Stockholm startades år 2015 när delar av Swedenborgsgatan och Skånegatan transformerades till gångata under två månaders tid. Detta kom att bli startskottet för konceptet *Levande Stockholm* som stadens sommargångator idag verkar under. *Levande Stockholm* initierades först år 2016 i kommunfullmäktiges budget som ett riktat politiskt beslut och strävade efter ett ökat stadsliv och trivsamma stadsmiljöer (Stockholm stad, 2018). Trafikkontoret i Stockholm stad ansvarar för utveckling, drift och underhåll av stadens offentliga rum och var den förvaltning som fick uppdraget till sig. Bratt (personlig kommunikation, 2022-03-09) lyfter hur det initialt handlade om att tolka uppdraget och komma fram till vad konceptet skulle innebära. *Levande Stockholm* kom därefter att utformas i syfte att “[...] med tillfälliga åtgärder levandegöra stadens offentliga rum samt skapa trivsamma, attraktiva och trygga vistelsemiljöer för stadens invånare och besökare” (Stockholm stad, 2022a s.2). Sommaren år 2022 blir den åttonde säsongen för konceptet *Levande Stockholm* som utökats från två sommargångator vid start till 42 sommarplatser i år, varav 15 platser är sommargångator. Konceptet har breddats och behandlar nu fler somriga platser, allt från sommargångator till sommartorg, sommarkajer och pop up-parker. Trafik begränsas för att fylla ytorna med möbler, grönska, kultur, evenemang, aktiviteter och “härligt sommarhäng” från maj månad till september månad. Vissa av projekten sträcker sig även in i oktober. Sedan år 2018 har konceptet även etablerats vintertid för att aktivera och levandegöra staden under kallare säsonger. Vintern 2021/2022 skapade Stockholm stad 13 vintriga platser, vilket förväntas utvecklas med fler platser, ökat innehåll och förbättrad gestaltning inför vintern 2022/2023 (Stockholm stad, 2022b).

Trafikkontoret på Stockholms stad har tagit fram urvalskriterier för val av platser att etablera sommarplatser/sommargångator på. Att gatan har en trafikfunktion med folkliv, eller goda förutsättningar för detta är en. Det ska också finnas närhet till målpunkter och kollektivtrafiknoder. Bussar i linjetrafik får inte trafikera ytan och parkeringar ska kunna tas bort eller åtminstone minskas ned (Stockholm stad, 2022a). Vid utvecklingen av en sommarplats tar man utgångspunkt i platsens förutsättningar och historiska kopplingar. Bratt (personlig kommunikation, 2022-03-09) förklarar därför att sommargångatorerna kan ha olika huvudsyften beroende på platsen och dess förutsättningar, men grundtanken i projekten är att levandegöra gatan. Initialt startade konceptet *Levande Stockholm* som ett politiskt beslut, där politiker förde fram en idé om platser efter inspiration från andra städer i världen. Men under intervjun med Stockholm stad framkom det hur initiativ till sommargångatuprojekt har utvecklats till att komma från fler håll än just politiskt. Dels har konceptet utvecklats inom trafikkontoret som en möjlig del för att utveckla platser efter aktuella planer och inriktningar och dels kan fastighetsägare, aktörer och medborgare vara initiativtagare genom inspel och önskemål. Bratt (personlig kommunikation, 2022-03-09) förklarar hur uppdraget, när det först initierades år 2015, strävade efter ett stort engagemang från fastighetsägarnas sida men att detta snarare är något som vuxit fram under årens gång. Fastighetsägare har efter hand börjat inse vikten av kringliggande gatumiljöer, attraktivitet i stadsrummet och värdet i dessa investeringar. I samtal med Nordin (personlig kommunikation, 2022-03-10) beskrivs Vasakronans engagemang i Stockholms sommargångatuprojekt som en del av fastighetsbolagets vision att arbeta med attraktiva stråk. Här lyfter Nordin vikten av uppskattade områden och stadsmiljöer kring Vasakronans fastigheter av såväl boende, verksamma och besökare samt det ansvar som fastighetsbolaget besitter utifrån deras aktörsroll.

På Malmskillnadsgatan har Vasakronan i samverkan med Stockholm stad utvecklat en sommargågata med folkliv som primärt fokus. Syftet beskrivs utifrån att “kunna visa skillnaden på en plats [...] att man med ganska små medel ändå som ett tak, möblering och växtlighet kan få en helt annan känsla när man går på gatan. Så det var huvudsyftet att visa Malmskillnadsgatan ur ett helt nytt perspektiv” (Nordin, personlig kommunikation, 2022-03-10). Vasakronans syfte med att göra Malmskillnadsgatan till en sommargågata går i linje med *Levande Stockholm* samtidigt som ett mål i detta inkluderar högre avkastning för Vasakronans fastigheter. Skapandet av attraktiva områden och vad det innebär för fastighetsägare kan kopplas till den framgångssaga som Karlsson utpekade.

“Jag skulle nog säga att det blir vanligare och vanligare tillsammans med andra aktörer såsom framförallt fastighetsägare [...] som har börjat förstå att det här faktiskt är en framgångssaga att stänga av vissa gator, aktivera dem och jobba tillsammans med näringslivet på plats.” (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-09)

Av sommargågatorna har politiken beslutat att permanenta fem stycken gator till sommargågator. Resterande sommargågator beslutas inom trafikkontoret i samverkan med stadsdelarna och andra aktörer. Tanken är att dessa skall rotera men Karlsson menar att när de väl etablerat sig på en plats så engagerar sig aktörerna så pass mycket att det blir svårt att inte återkomma. Detta har gjort att projektet vuxit från 24, till 34 och nu i år till 42 platser (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-04-20). Konceptet accelererade förmodligen också till följd av pandemin, då utemiljöer fick ett större ekonomiskt värde då människor ville vara ute, menar Bratt (personlig kommunikation, 2022-04-20). Däremot hade konceptet nog ändå vuxit, om än mer organiskt, eftersom det är ett lyckat koncept som sprider sig bland fastighetsägare och restauratörer (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-04-20). Bland gemene man förklarar Bratt och Karlsson att acceptansen för förändringar i stadsmiljön är stor i Stockholm. Människor är vana vid att det alltid är pågående arbeten, störningar, evenemang och att parkeringsplatser plötsligt kan försvinna. Det politiska styret nämns också som en bidragande faktor. *Levande Stockholm* har i princip med sin gränsöverskridande organisation inom Stockholm stad, men även för externa aktörer, blivit en hub för nya kontakter, idéer och samverkan. Frågan är nu hur stort *Levande Stockholm* kan bli och till bekostnad av vad, frågar Karlsson (personlig kommunikation, 2022-04-20).

5.1.2 Utvärderingarna

För att studera utvärderingsarbetet gällande Stockholms sommargågator har en del dokument behandlats i fallstudien. Bland annat har vi tagit del av Stockholm stads *Utvärdering av Levande Stockholm* (2018), analys- och undersökningsföretaget Novus sammanställning för *Stockholm stad - sommarplatser* (2020 och 2021) samt flera av Trafiknämndens tjänsteutlåtanden. Initialt utfördes trafikmätningar för att utvärdera och följa upp effekter av de regleringar som införts under konceptet *Levande Stockholm*. Här gjordes mätningar både före och under sommargågutaperioden för att se hur regleringarna påverkat rörelsemönstret. År 2017 tog trafikkontoret också del av inspel från ett examensarbete som undersökte den lokala handels perspektiv på två sommargågator i Stockholm. Studien visade ett positivt resultat både för folkliv och lokalt handelsliv där verksamheter längs med sommargågatorna upplevde ett ökat kundunderlag och därmed såg positivt på konceptet. Arbetet skapade ett värdefullt underlag om

näringslivets inställning till sommargångator vilket var gynnsamt för trafikkontorets fortsatta utveckling av konceptet (Stockholm stad, 2018).

Structor Mark Stockholm AB upphandlades av Stockholm stad år 2018 för att dels ta fram temporära åtgärder för sommargångatan på Norrtullsgatan och för att utvärdera dessa åtgärder. Utvärderingen bestod av trafikflödesmätning och videoanalys av rörelsemönster, utskickande av enkät till boende, näringsidkare och fastighetsägare, information i sociala medier och möjlighet att svara på enkät, utdrag från stadens app Tyck Till med synpunkter från medborgare, samt platsbesök. Enkätundersökningen besvarades anonymt och totalt 136 enkätsvar registrerades, där majoriteten var boende. Alternativfrågor om huruvida temporära lösningar bidrar till att Stockholm blir en mer levande stad, på vilket sätt och vad som bör förbättras ställdes i enkäten. Det gavs också utrymme för den tillfrågade att utveckla svar med fritext (Structor, 2018). Genom att besöka platsen vid olika tillfällen kunde enklare observationer genomföras som komplement till videoanalys och enkätundersökning. Bland annat noterades kantstenens visuella begränsning som bidrog till att gående fortsatte att följa trottoaren även om ytan för gående breddats. En notering som även bidrog till en förändring inför nästa år var hur uteserveringar placerades ut i för stor omfattning vilket skapade en ytterst begränsad hinderfri bredd för gående som passerade området. Året därpå infördes ett krav på att minst två meter skulle lämnas för kvarvarande hinderfri gångbana (Structor, 2018).

År 2020 och 2021 upphandlade trafikkontoret analys- och undersökningsföretaget Novus för att genomföra och sammanställa kvalitativa utvärderingar i en större omfattning. År 2020 skickades webbenkäter ut via Stockholm stads medborgarpanel där totalt 2 202 intervjuer genomfördes. Syftet med undersökningen var “[...] att undersöka hur väl allmänheten känner till olika tillfälliga sommarplatser och vad inställningen är till dessa sommargångator, sommartorg och pop up-parker” (Novus, 2020:2). Utöver bakgrundsfrågor om kön, ålder, bostadsform, barn i hushåll och vilken stadsdel personen i fråga är boende i, ställdes två övergripande alternativfrågor om Stockholms sommarplatser. Frågorna handlade om hur väl personen i fråga kände till stadens sommarplatser samt inställningen till detta initiativ. Som komplement till dessa frågor ställdes även en fråga gällande hur platserna kan utvecklas och förbättras där de tillfrågade kunde svara med fritext och beskriva sina tankar och idéer (Novus, 2020).

År 2021 genomfördes en liknande utvärdering men riktad mot målgruppen besökare. Utvärderingen syftade till “[...] att undersöka besökarnas kännedom kring Stockholms stads arbete med tillfälliga sommarplatser, samt hur deras upplevelse varit när de vistats på platsen” (Novus, 2021 s.2). Mellan den 16-27 augusti intervjuades totalt 412 besökare på sex sommarplatser; Gustav Adolfs Torg, Malmskillnadsgatan, Rinkebytorget, Skeppsbron, Gullmarsplan torg och Nockebytorget. Malmskillnadsgatan var den enda sommargångatan som inkluderades i utvärderingen och här intervjuades totalt 80 personer. Intervjuerna utfördes på plats och formuläret inkluderade frågor gällande trygghet, trivsel, grönska och hur besökarna ser på uppdrag som rör temporära åtgärder. Intervjun bestod dels av frågor i form av påståenden där personen i fråga tar ställning till frågorna, dels av alternativfrågor samt en öppen fråga med fritextsvar, se bilaga 1 (Novus, 2021).

5.1.3 Arbetet med att utvärdera sommargångar i Stockholm

Nedan presenteras en sammanställning av intervjuerna som gjordes med Theodor Bratt, *områdesansvarig trafikplanerare på trafikkontoret*, Pia Karlsson, *projektledare för Levande Stockholm* och Anna Nordin, *affärsområdeschef Stockholm City, Vasakronan*. Sammanställningen presenteras utifrån tre delar; utvärderingsarbetet, resultathantering samt utmaningar och möjligheter.

I intervjun framkom det hur Stockholm stad arbetat på olika sätt för att utvärdera sommargångarna under årens gång. Både slangmätningar och manuella mätningar har gjorts för att undersöka hur rörelsemönster har förändrats med implementering av sommargångar. Även omkringliggande områden har undersökts för att utvärdera hur trafiken påverkats runt om sommargångatuprojekten, där en liten påverkan kunde påvisas (Bratt, personlig kommunikation, 2022-03-09). På Norrtullsgatan utfördes ytterligare mätning 2018 med hjälp av stereometri för att utvärdera och spåra rörelsemönster i form av gång och cykel över en yta. I metoden används tre kameror för att resultera i en 3D-mätning över rörelsen i området vilket lyfts som en kostsam metod, där trafikkontoret ser över andra metoder och lösningar för potentiella utvärderingsverktyg (Bratt, personlig kommunikation, 2022-04-20). För att samla information om upplevelser och intryck av platserna har kvalitativa, mer subjektiva undersökningar utförts. Det har skett i form av webbenkäter och intervjuer på plats i olika former och omfattning. År 2020 och år 2021 upphandlade kommunen Novus för att genomföra större kvalitativa utvärderingar. År 2020 skickade Novus ut en webbenkät till Stockholm stads medborgarpanel. Medborgarpanelen är en slags självrekryterad stadsövergripande panel med idag över 4000 medlemmar som skapades i försök att nå en bredare publik än bara dem i direkt anslutning till projektet (Bratt, personlig kommunikation, 2022-03-09). År 2021 valdes istället sex nya sommarplatser ut för att utvärdera hur besökare ställer sig till de nya sommarplatser som tillkommit. Frågor som ställdes i Novus undersökningar berör platsens utformning, utrustning och upplevelse samt hur besökare ser på uppdraget att förändra platser med temporära åtgärder (Bratt, personlig kommunikation, 2022-03-09). På övriga platser och gator har minst en tidigare utvärdering gjorts, vad trafikkontoret kunde se från dem var att resultaten inte gav jättestora skillnader från år till år, varpå det inte ansågs finnas anledning att göra uppföljningar igen på dessa platser (Bratt, personlig kommunikation, 2022-04-20). När det uppstår ett behov av att nå verksamheter eller boende förklarar Bratt (personlig kommunikation, 2022-04-20) hur riktade uppdrag satts in för att kontakta och nå ut till dessa målgrupper, vilket kommunen anser fungerat väl. Syftet med att utvärdera beskrivs som olika beroende på vem man frågar men grundas i att skapa en generell uppfattning om vad boende, besökare och verksamheter tycker och tänker om sommargångar i staden.

“Ett av syftena när man jobbar i en politisk styrd organisation är såklart att återrapportera vilka effekter och vilket mottagande de uppdrag som vi får av politiken får. Så vi har ju haft det som ett underlag till de beslut som har fattats hittills. Sen är ett annat syfte såklart att vi ska få ett underlag till att jobba med vad som uppskattas på den här platsen och vad som inte uppskattas, är dem insatser vi gör positiva och vad kan man satsa mer på.” (Bratt, personlig kommunikation, 2022-03-09).

Utifrån de kvalitativa undersökningar som gjorts menar Karlsson (personlig kommunikation, 2022-03-09) att den generella uppfattningen eller inställningen till sommargångator i kommunen kan ses som positiv. Men det är också viktigt att fundera över hur frågor formuleras i enkäter och intervjuer samt hur det påverkar resultatet. Detta lyfts i intervjun med Nordin som beskrev “[...] som man frågar får man också svar” (Nordin, personlig kommunikation, 2022-03-10). Vilket syftar till hur omständigheter såsom tid på dygnet, väderförhållanden och noggrannhet i frågeställningar kan spela en avgörande roll för hur svaret och resultatet kommer att bli. Bratt och Karlsson (personlig kommunikation, 2022-03-09) förklarar i intervjun hur trafikkontoret tillsammans med Novus formulerat frågeställningar inför undersökningen som ägde rum år 2021. Trafikkontoret vet vad uppdraget gäller och vad som behöver undersökas eller tas reda på medan Novus besitter erfarenhet och kompetens inom området, hur frågor ska ställas och med vilka metoder. Svårigheter och utmaningar med att intervjua människor på plats och hur det kan påverka resultatet uppmärksammas också i intervjun. Det kan vara svårt att nå ut till olika grupper, folk som inte uppskattar eller trivs på en plats tenderar ju inte att befinna sig på platsen (Bratt, personlig kommunikation, 2022-03-09). Därför kan andra forum för att samla in åsikter och synpunkter också vara relevanta vid en utvärdering. På Stockholm stads hemsida eller i appen Tyck-till kan synpunkter lämnas som rör trafik eller utemiljöer i staden. Medborgarpanelen i Stockholm är också ett sätt att samla in generella åsikter gällande projekt eller platser. Att lyssna in, observera och ta till sig tankar och synpunkter från olika håll för att sedan bolla dessa tankar i projektgruppen bestående av olika kompetenser och med olik syn på sommargångatorna menar Karlsson bygger upp en värdefull systematik inom projektgruppen (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-09).

Fortsättning med utvärderingar framöver handlar nu i grund och botten kring vad trafikkontoret vill få ut av sina mätningar. “Det som bekräftar det vi vill höra kanske inte ger oss i projektet sådär jättemycket” (Bratt, personlig kommunikation, 2022-04-20). Dels vill de få reda på hur sommargångatorna funkar rent praktiskt och hur platsen upplevs av personer som använder den eller förbipasserande. Men de platsspecifika utvärderingarna lär nog alltid enbart kunna ge ögonblicksbilder av hur platsen upplevs, inte mer än så resonerar Bratt. Ur ett djupare perspektiv skulle de vilja veta vad insatserna ger för större förändringar på platsen och stadsutvecklingen i stort - något som antagligen är utav mer forskningskaraktär. För att just få det mer övergripande perspektivet försöker trafikkontoret delta i olika examensarbeten eller följeforskningsprojekt (Bratt, 2022-04-20).

Kostnaden för de kvalitativa utvärderingarna har varit förvånansvärt billiga, konstaterar Bratt (personlig kommunikation, 2022-03-09). Utvärderingen 2021 som inkluderade fem sommarplatser och en sommargångata kostade 65 000 kr totalt (Bratt, personlig kommunikation, 2022-04-20). Den stereometrimätning som gjordes på Norrtullsgatan 2018 hade däremot en ovanligt hög kostnad, och är något de inte gjort igen eller planerar att göra. Utöver det så har Levande Stockholm gott om finansieringsmedel inom projektet och de undersökningar som görs är de man vill göra (Bratt & Karlsson, personlig kommunikation, 2022-04-20).

5.1.4 Hantering av utvärderingarnas resultat

Hantering av det resultat som utvärderingarna genererar kan se olika ut. Karlsson förklarar hur det bland annat kan innebära att budgeten ändras, att mer pengar ges till det som uppskattas respektive det som saknas på platsen (personlig kommunikation, 2022-03-09). Resultatet

används också som feedback till politiken och som underlag för återrapportering, alltså när material för vad som skall göras inför nästa år presenteras så presenteras även resultatet från föregående års sommargångator (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-09). Nordin (personlig kommunikation, 2022-03-10) förklarar hur Vasakronan glatt tog del av Stockholm stads resultat gällande Malmskillnadsgatan och hur det används för att kommunicera kring projektet på olika sätt.

Hur resultat hanterats inom kommunen exemplifieras med bland annat Skånegatan som ett år fick in en rad klagomål gällande oväsen och stök i koppling till sommargågatan. Stockholm stad beslutade sig för att skicka ut webbenkäter med både standardiserade frågor och fritextsvar till boende och verksamheter för att undersöka inställningen till ett fortsatt arbete med Skånegatan som sommargågata. Dels visade denna undersökning att merparten var positiva till projektet, vilket skapade ett underlag för kommunen att arbeta vidare med Skånegatan, och dels gav undersökning värdefull input kring synpunkter gällande utformning och gestaltning. Här kunde kommunen arbeta med att utveckla och förbättra gatan vilket följdes upp med ännu en enkätundersökning året därpå som visade att många upplevde en förbättring (Karlsson & Bratt, 2022-03-09).

Tillvägagångssätt för hur motortrafik kan begränsas ytterligare och få en ännu lägre hastighet eller modifiera utformningen och storlek på uteserveringar utefter människors synpunkter är saker de generellt arbetar med. Elscooter och cyklisters framfart på gågatorna är också något de tagit till sig via feedback, bland annat sänks elscootrarernas hastighet automatiskt inför en sommargågata genom geofencing (Karlsson & Bratt, 2022-04-20).

De etablerade gatorna och platserna är ganska inarbetade, så på det stora hela görs inte stora förändringar på dessa platser (Bratt, 2022-04-20). Många platser har heller inte förändrats baserat på utvärderingars resultat, detta på grund av svårigheter att precisera vad vissa åsikter beror på (personlig kommunikation, 2022-03-09). Här fyller Karlsson i och beskriver “[...] det handlar ju också om att ge en förändring lite tid” (personlig kommunikation, 2022-03-10). Att hitta nya mönster och vänja sig vid nya strukturer eller projekt i staden kan ju ta tid, därför är det viktigt att heller inte ge upp vid negativ feedback utan istället lyssna och fundera över vad det grundas i. Vid diskussion kring slutsatser utifrån de utvärderingar som gjorts nämndes möjligheten att vistas och njuta av en plats som inte är kopplad till konsumtion, att Levande Stockholm är till för dem som inte kan eller vill konsumera (Karlsson, 2022-04-20). Detta uppmärksammades också i intervjun med Nordin som nämnde hur gatan ska vara för alla och att det behövs platser där man inte behöver betala för att slå sig ner (personlig kommunikation, 2022-03-10).

“En liten slutsats och den vet jag inte om den är så statistiskt säkerställd heller, men vi märker ju att medborgarna tycker det är trevligt och positivt att vi ställer dit bänkar som gör att dem kan vistas på platsen utan att behöva konsumera. Annars så sätter man sig på en uteservering och tar en kopp kaffe men här kan man ha med sig en bok eller en egen kaffekopp och ändå njuta av platsen. Det är en sån direkt respons som vi ser att ja men det är positivt, det fortsätter vi med” (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-09).

5.1.5 Utmaningar och möjligheter i Stockholm

Viljan att utvärdera och vikten i det arbetet är tydlig både från Stockholm stads håll och Vasakronans. Projekt som sommargångar görs i syfte att ge stockholmarna och besökare en trivsamt stadsmiljö, feedback från dem som använder platsen i sitt vardagliga liv blir därför av stort värde. “[...] det är superbra att vi får en bekräftelse på att det vi gör är rätt. Inte bara för att rapportera till politiken utan faktiskt för det upplevda, ute på plats, för dem vi gör det för.” (Karlsson, personlig kommunikation 2022-03-09). För att utveckla utvärderingsarbetet diskuterade Nordin (personlig kommunikation, 2022-03-10) potentialen i att koppla ihop olika former av data. Exempelvis skulle upplevelseperspektiv utifrån trygghetsaspekter kunna kopplas samman med tillgänglig brottsstatistik. Detta för att skapa en helhetsbild över huruvida utveckling sker i rätt riktning. Möjligheter med utvärderingar av temporära åtgärder grundas också i flexibiliteten att förändra åtgärden efter de synpunkter som kommer in. “[...] det är ju också på något sätt storheten i det här arbetet, blir det inte bra, nä men då kan vi bara ta bort det. Så gör vi på något annat sätt “ (Bratt, personlig kommunikation, 2022-03-09). Utmaningar i utvärderingsarbetet beskrivs från kommunalt håll genom att förklara hur organisationen alltid kan utvecklas och bli bättre på att fråga människor om vad de faktiskt tycker och tänker om de projekt eller åtgärder som görs i staden. Även att nå ut till människor och få ut information beskrivs som en utmaning “[...] det finns många som sitter på mycket kunskap och tankar så det är en utmaning, vi har inte alltid tid att stanna upp och tänka har man fått tag i alla utan man går vidare framåt” (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-04-20). Bratt (personlig kommunikation, 2022-04-20) fortsätter på samma spår och fyller i med svårigheter att hinna med djupare reflektioner gällande vad projekten innebär i stort, hur de påverkar staden, organisationen och människor på plats. “[...] reflektioner görs men inte systematiskt. Jag kan tycka det är väldigt värdefullt med forskningsprojekt och examensarbeten som tar ett större övergripande perspektiv” (Bratt, personlig kommunikation, 2022-04-20). Utifrån ett privat perspektiv lyfts också viljan att bli bättre på att utvärdera samt fastighetsägarens potential i att arbeta vidare med utvärderingsarbetet.

“Jag skulle säga att vi kan bli mycket bättre på att utvärdera, vi är egentligen grundbulten för att kunna prata vidare kring projekten och kunna visa på statistik eller citat osv vad det här faktiskt har haft för impact för att berätta vidare och bygga vidare och framförallt också få feedback på vad man kan göra ännu bättre till nästa år eller vad vi ska tänka på att behålla” (Nordin, personlig kommunikation, 2022-03-10).

Nordin (personlig kommunikation, 2022-03-10) lyfter också vikten av att en stark aktör som Stockholm stad leder arbetet med att forma utvärderingar för att på så sätt skapa en väg som andra aktörer kan följa eller inspireras av. Det är också viktigt att se över hur frågor formuleras i utvärderingar, att inte ha för många eller för detaljerade frågor samt att den som utvärderar har en tydlig bild över vad informationen ska användas till menar Nordin (personlig kommunikation, 2022-03-09)

5.2 Göteborg

Figur 7: Sommargatan på Teatergatan, foto: Ulrika Åkerlind

För att få en bild av hur sommargångator i Göteborg implementeras, utvärderas och hur resultat från utvärderingar hanteras intervjuades Ulrika Åkerlind, *Utvecklare offentlig plats*, från trafikkontorets enhet Stadsliv på Göteborg Stad. Vi intervjuade också Jessica Wassberg, VD på *Avenyföreningen*, som varit delaktig i utvecklandet av sommargatan på Teatergatan, för att få in perspektiv från en privat aktör. Utöver intervjumaterialet har vi analyserat och studerat dokument som berör utvärderingarna av sommargångatorerna men också trafikkontorets koncept *Ta plats* vilka sommargångatorerna görs inom i Göteborg. Detta för att få en helhetsbild av implementeringen samt utvärderingarnas metoder, målgrupp, mottagare och syfte. Nedan finns en sammanställning för övergripande fakta kopplat till sommargångator i Göteborg stad.

GÖTEBORGS SOMMARGÅGATOR

Organisation	Trafikkontoret, enheten Stadsliv
Första året för implementering av sommargångator	2015, Tredje Långgatan
Politiskt uppdrag sedan	2021. 2022 blir första året som politiken tillägnar sommargångatorerna en budget.
Görs under konceptet	“Ta plats” som startade 2019
Konceptet <i>Ta plats</i> syftar till att	“Omfördela ytor till gående, vistelse, aktiviteter och verksamheter. Tillföra något nytt till stadslivet och skapa en aha-upplevelse. Öka attraktiviteten på en plats eller stråk. Möjliggöra eller förändra användningen av en plats eller ett stråk. Inspirera och exemplifiera för Göteborgs stad och intressenter.” (Göteborgs stad, 2020 s.3)
Sommargångatornas åtgärder	I vissa fall begränsning av trafik och borttagna P-platser (sommargata). I vissa fall alla fordon avstängda (sommargångata). Gestaltning inkluderar färg, golv/tak, möbler för lek/möbler för vistelse och möten / möbler för mat, dryck och handel, belysning, cykelställ, planteringskärl och större uteserveringar.
Planerade sommar(gå)gator i Göteborg 2022	Tredje Långgatan, Andra Långgatan, Teatergatan, Kungsgatan, Allmänna vägen/Stigbergstorget och Brahegatan
Tidsperiod	Maj till och med september
Kostnad för sommar(gå)gatorna	Fram till 2022 inkluderades det i trafikkontorets driftbudget, där 2021 budget låg på 2,2 miljoner kronor för 16 sommarplatser. Ca 138 000 kronor per delprojekt (en gata eller plats) inom konceptet <i>Ta plats</i> . Budget från politiken för att tillföra nya sommargångator är 2022 4 miljoner kronor.
Utförda utvärderingar	Tredje Långgatan (2015 & 2016), Sommargatan Teatergatan (2019), Sommar(gå)gator - Utemiljöer där Andra Långgatan och Kungsgatan som sommargator utvärderades (2021)
Syfte med utvärderingen	“Att få förståelse för hur olika tillfälliga åtgärder påverkar de som rör sig på platsen” enligt rapporten för <i>Trafik- och resandeutveckling 2021</i> (Trafikkontoret Göteborgs stad, 2021). “Att kartlägga inställningen till sommar(gå)gator och sommarplatserna” (Enkätfabriken 2021).
Utvärderingskonsulter	Enkätfabriken 2019, 2021, HKL Research 2015, 2016

När en utvärdering görs	Vid nya åtgärder eller när en större förändring med en återkommande åtgärd gjorts.
Metod	Enkätundersökning, intervjuer på plats, observationer
Kostnad för utvärderingen	Ca 9% av budgeten 2021 för fem utvärderade platser, ungefär 38 000 kronor per utvärderad plats.

Tabell 8: Övergripande fakta gällande arbetet med sommargångator i Göteborg (Eklund & Holmqvist, 2022)

5.2.1 Sommargångator i Göteborg

Sommar(gå)gatukonceptet introducerades i Göteborg första gången 2015 efter att näringsidkare på Tredje Långgatan framfört önskemål sedan ett tag tillbaka att göra gatan till en gångata (Kennedy, 2015). Sedan dess har även Andra Långgatan, Teatergatan och Kungsgatan etablerats som sommargator. 2022 tillkommer Allmänna vägen, Brahegatan och Stigbergstorget (Engelbrektsson, 2022). Gatorna varierar i åtgärd. Vissa stängs av helt för trafik till sommargångator och andra tillåter viss genomfartstrafik och parkering, de beskrivs då som sommargator.

Ulrika Åkerlind, utvecklare av offentliga platser på Göteborg Stads Trafikkontor, enhet Stadsliv förklarar att dem 2019 tog fram konceptet *Ta plats* i form av en guide för hur gator, platser och stråk i Göteborg tillfälligt kan aktiveras för att optimera det befintliga gaturummet utifrån säsong (personlig kommunikation, 2022-03-23 & Göteborgs stad, 2020). I och med konceptet *Ta plats* formaliserades och systematiserades arbetet med temporära åtgärder, enligt Åkerlind. Från början kom idén och genomförandet av sommargångator från trafikkontoret på tjänstemannanivå, där metoden tillämpats inom ramen för driftbudgeten och använts som ett sätt att möta olika problem, behov, önskemål samt att öka gatornas kvaliteter ur ett fotgängarperspektiv.

“[...] framförallt som vi ser det, med hela *Ta plats*-konceptet, det är ju att skapa ökade vistelsekvaliteter [...]. Vi har många behov och anspråk på den befintliga, redan bebyggda staden. Det finns inte så mycket ytor att laborera med så det är ju ett sätt att optimera användningen” (Åkerlind, personlig kommunikation 2022-03-23).

Utökade uteserveringar, trygghetsbehov och markupplåtelsefrågor är några utmaningar där tjänstepersonerna sett sommar(gå)gatorna som en alternativ lösning, som när en gata exempelvis varit för smal för uteserveringar ur ett framkomlighetsperspektiv (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23). Det kan också handla om att det vid ny- eller ombyggnationer uppstår tillfälligt tomma ytor som staden hellre skapar något attraktivt på. Temporära åtgärder tillämpas också av trafikkontoret inom samverkansprojekt som exempelvis *Purple Flag*, där man tar ett helhetsgrepp kring ett område med syfte att försöka få mer folkliv, rörelse och blandning på folk som rör sig i området.

Åkerlind lyfter att de tittat mycket på Stockholm som förebild med tillhörande koncept *Levande Stockholm* i sitt eget arbete, men till skillnad från Göteborg har Stockholms trafikkontor haft en väldigt tydlig politisk styrning och uppdrag kopplade till en budget. “[...] vi i Göteborg har hela tiden fått visa på den här behovsbilden och försöka lyfta den till politiken och på så sätt försöka få ett uppdrag att jobba med sommargator” säger Åkerlind (personlig kommunikation,

2022-03-23). Först år 2021 fick trafikkontoret i uppdrag att verka för fler sommargångator och titta på potentiella platser, dock utan utökade resurser eller medel, “[...] det var bara något de ville vi skulle titta på i vår befintliga organisation och återrapportera att här, här och här skulle man kunna göra sommargångator” (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23). När kommunfullmäktige i Göteborg 2020 beslutade att stödja Miljöpartiets motion gällande fler sommargångator i Göteborg kommenterar Emmali Jansson, en av motionskrivarna följande: “Fler sommargångator ger mysigare stad där det blir lättare att ta sig fram till fots”. Hon fortsätter att resonera kring att om staden kan bli mer attraktiv att vistas i samt öka antalet kunder till butiker och restauranger som har svårt att få ekonomin att gå ihop så är det positivt (Miljöpartiet, uå). Till 2022 har trafikkontoret fått ett uppdrag att leverera och genomföra fler sommargångator med en budget på 4 miljoner kronor, pengarna är inte för de gator som redan görs inom trafikkontorets driftbudget. Enligt Åkerlind så är den politiska styrningen dock fortsatt otydlig, då inga övriga önskemål eller krav om specifika gator, stadsdelar eller antal sommargångator tillkommit.

Konceptet *Ta plats* utarbetades på trafikkontoret tillsammans med konsultbolaget Sweco för att underlätta för stadens aktörer och sig själva att med tillfälliga och enkla medel skapa goda stadsmiljöer och hållbar mobilitet (Göteborgs stad, 2020). *Ta plats* ämnar att svara på olika sorters behov, som att exempelvis prova eller visa på nya möjligheter och konsekvenser när en gata eller plats används på ett annat sätt. Att förstärka trivseln, öka vistelsegraden, göra otrygga platser tryggare, kompensera för byggplatser eller förbättra en plats funktionella utformning är också behov som man vill möta (Göteborgs stad, 2020). Som hjälp togs en metodhandbok fram runt år 2020, syftet med att ta fram den var att projektorganisationen kände att de behövde ha något att hålla i och skapa en beredskap inför större leveranser, utifall politiken skulle ge dem ett uppdrag (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23). I handboken (Göteborgs stad, 2020) beskrivs trafikkontorets roll som möjliggörare för att kunna skapa stadsrum för vistelse, möten, rörelse, spontan lek, handel och mobilitet. Att samverka med initiativtagare utanför kommunens organisation beskrivs som en framgångsfaktor. Fokuset för *Ta plats* är fördelat över tre övergripande teman; ÄT - mat, dryck och handel, NJUT - vistelse och möten samt LEK - aktivitet och lekfullhet. *Ta plats* syftar enligt metodhandboken till att:

- Omfördela ytor till gående, vistelse, aktiviteter och verksamheter.
- Tillföra något nytt till stadslivet och skapa en aha-upplevelse.
- Öka attraktiviteten på en plats eller stråk.
- Möjliggöra eller förändra användningen av en plats eller ett stråk.
- Inspirera och exemplifiera för Göteborgs stad och intressenter.

(Göteborgs stad, 2020 s.3)

I arbetet med sommargångator i Göteborg har trafikkontoret inte alltid lyckats göra regelrätta gångator i form av att reglera bort trafiken och ta bort parkeringar. Gator med många boendeparkeringar blir till exempel ofta en väldigt stor fråga med många negativa reaktioner, varpå trafikkontoret valt att jämkla mellan olika intressen för att inte köra över en hel målgrupp. Istället för att ta bort trafiken helt har de då jobbat med enklare varianter där parkeringsplatser på ena sidan av en gata exempelvis plockats bort, till förmån för en utökad gångbana. På Teatergatan har man exempelvis låtit verksamheterna sprida ut sig och ta hela trottoarbredden medan gångbanan förflyttats ut på p-platserna. Dessa gator blir alltså sommargator istället för sommargångator (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23). I fallet med att skapa en

sommargata på Teatergatan kom initiativet från Avenyföreningen, något som uppskattas av trafikkontoret, eftersom samverkan med en organiserad mottagare gör det enklare. Men medan man tillgodoser verksamheternas önskemål är det viktigt att inte överkommersialisera platserna heller, utan de ska fortfarande upplevas som allmänna och tillgängliga för alla, menar Åkerlind (personlig kommunikation, 2022-03-23). Jessica Wassberg, VD på Avenyföreningen som är en medlemsorganisation för företag med anknytning till, samt vill verka för utvecklingen av Avenyområdet, har tillsammans med trafikkontoret genomfört Teatergatans sommargata sedan 2019. Wassberg tror också att samverkan är en nyckelfaktor i arbetet:

“Trafikkontoret behöver någon entusiasm om man säger så, de kan ha hur bra grejer som helst för att göra en sommargata någonstans, men har de inte verksamheterna eller fastighetsägarna med så är det jättesvårt att lyckas.” (personlig kommunikation, 2022-03-23).

Avenyföreningens huvudsyfte med initiativet till sommargatan var att restaurangerna och verksamheterna skulle gå bättre, samt att omvandla Teatergatan från en bakgata till en plats där man vill vistas och kan njuta - som ett komplement till pulsen från parallell- och paradgatan Avenyn (Wassberg, personlig kommunikation, 2022-03-23). Trafikkontoret har stått för kostnaden för möblemang och skyltar medan Avenyföreningen i samverkan med verksamheterna finansierat blomlådor och planteringar. Effekten av sommargatan blir enligt Wassberg att en destination skapas, med ökade flöden och kunder till verksamheterna, som i sin tur genererar fler verksamheter. Tanken har alltid varit att skapa ett större område för det som är “attraktivt”, snarare än att det står bilar parkerade och sommargatan har varit ett steg sakta mot det. Förhoppningen är att det om några år framåt kan bli ett sommargåfartsområde, eftersom reaktionerna från trafikkontorets utvärdering av gatan 2019 visade att boende, verksamheter och besökare var positiva till insatsen. Egentligen hade Wassberg helst velat ha en sommargågata direkt, men allt behöver gå sakta fram med både boende och trafikkontoret. Staden känner förmodligen viss oro för vad reaktionerna skulle kunna bli eftersom gatan har många boende, transporter och parkeringsgarage under jord (Wassberg, personlig kommunikation, 2022-03-23).

Gällande utvecklingen av konceptet Ta plats och sommar(gå)gatorna tar Åkerlind upp att de nu tittar på fler bostadsnära gator, just för att bredda vad syftet med sommargågatorna kan användas till. “[...] vi har tänkt själva att vi behöver hitta gator som inte är styrda av det här verksamhetsperspektivet” (personlig kommunikation, 2022-03-23). Skolor, bostäder, barn- och lekvänliga miljöer är platser de är inne och nosar på inför framtiden men känner en komplexitet inför. “Samtidigt så vill man ju att det ska vara en levande gata alla tider på dygnet, [...] så hur skapar man det då om det inte finns några verksamheter?” säger Åkerlind och lyfter i samband med detta upp trygghetsaspekten och kopplingen till kvällsekonomi: “Vi behöver ha en mix utav verksamhetsinnehåll som är öppet både dag och kväll” (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23).

5.2.2 Utvärderingarna

I instuderingen av utvärderingsarbetet gällande Göteborgs sommar(gå)gator har dokument behandlats i fallstudien som främst skickats över av intervjurespondenterna, detta har kompletterats av sökningar på sökportaler och kommunens webbsida. Här har vi tagit del av utvärderingar 2015 respektive 2016 av Tredje Långgatan av HKL Research på uppdrag av

Göteborg stad, samt *Utvärdering Teatergatan 2019* och *Sommar(gå)gator - Utemiljöer Utvärdering 2021*, utförda av Enkätfabriken, även dem på uppdrag av Göteborgs stad. Vi har också tagit del av en observationsstudie som utförts av sommarjobbare på trafikkontoret från år 2020.

Tredje Långgatan som var Göteborgs första sommar(gå)gata 2015, utvärderades samma år samt året därpå av HKL Research på uppdrag av trafikkontoret. Syftet med dessa utvärderingar var enligt rapporterna att se hur väl målbilden infriats utifrån förbipasserande fotgängare och besökare på platsen. Här gjordes utvärderingen i två steg, en nollmätning före projektets start och därefter ytterligare en mätning i slutet av perioden mellan april och september (HKL Research, 2015 samt 2016). I slutsatserna konstateras det att gatan blivit "finare, trevligare att umgås på, tryggare och mer trafiksäker" och att besökare är positiva och vill att initiativet ska fortsätta. Samtidigt lyfts problematik kring trafiksäkerhet, otrygghet och nedskräpning upp (HKL Research, 2015).

I utvärderingen av Teatergatan, där syftet var att ta reda på boende, besökare och verksamheters upplevelser, inkluderade även organisationens samarbete i planerings-, etablerings och avvecklingsfasen (Enkätfabriken, 2019). I utvärderingen av Teatergatan 2019 ställdes frågor kopplat till besökarna och boendes spontana intryck av sommargatan, trafiksituationen, utseende och atmosfär, säkerhet, om de kan tänka sig fler sommargator, parkeringslösningar och störande ljud. Övriga kommentarer kunde sedan skrivas i fritextsvar. Undersökningen gjordes från mitten av september till mitten av oktober där 78 boende, 226 besökare och 31 verksamma svarade. Någon sammanfattning av resultatet görs inte i skrift av Göteborgs stad eller Enkätfabriken, utan rapporten visar upp statistiken på de olika frågorna som ställts och fritextsvaren.

Trafikkontoret ser enligt sin rapport *Trafik- och resandeutveckling 2021* ett behov av strukturerade flödesmätningar av fotgängare. Under 2022 skall en informationsinhämtning göras från potentiella leverantörer till ett framtida system. Samtidigt har redan olika undersökningsmetoder utforskats och i vissa fall testats varav två av dessa metoder utforskades vidare i varsin studie. En av dessa studier tillämpades på Andra Långgatan i samband med att gatan gjordes om till sommargata. Då undersöktes trafikflödet i området och hur dessa förändras samt hur flödet av fotgängare såg ut genom Wi-Fi-data. Resultatet visade bland annat att flödena såg annorlunda ut över dygnet jämfört med normala beräkningar (Trafikkontoret Göteborgs stad, 2021). I samma rapport beskrivs tillfälliga platser och undersökningen utförd av Enkätfabriken lyfts in, vilket är den största, riktade utvärderingen av sommar(gå)gatorna i Göteborg inom konceptet *Ta plats; Sommar(gå)gator - Utemiljöer Utvärdering 2021*. Den utgår från tre målgrupper; besökare, boende i området och verksamma. Av de 15 sommarplatser och sommar(gå)gator inom *Ta plats* som fanns 2021 så var det Andra Långgatan, Kungsgatan, Gröna Gatan, Holländareplatsen och Södra Larmgatan som blev föremål för utvärderingen.

Syftet med utvärderingen 2021 av sommar(gå)gatorna och sommarplatserna var att få förståelse för hur olika tillfälliga åtgärder påverkar de som rör sig på platsen enligt rapporten för *Trafik- och resandeutveckling 2021* (Trafikkontoret Göteborgs stad, 2021). Utvärderingsdokumentet beskriver det mer kortfattat; att kartlägga inställningen till sommar(gå)gator och sommarplatserna (Enkätfabriken 2021). Utvärderingen gjordes mellan vecka 35-39 vid olika tidpunkter och veckodagar (Trafikkontoret Göteborgs stad, 2021). Genom påståendefrågor, rankningsfrågor (skala 1-5) samt ja/nej frågor tillfrågades boende, besökare och verksamma om

deras åsikter kring sommar(gå)gatan de vistades på vid tidpunkten för insamlingen. Frågorna berörde dels vad den tillfrågade gör på platsen (bor, arbetar, förbipasserande etc), samt deras intryck av gatan ur olika perspektiv; gångbarhet, trevlighet, renlighet. Om förändringen medför något positivt, gör den tryggare och om gatan ser bra ut. De frågas även om de vill se fler eller färre liknande sommar(gå)gator i Göteborg. Om svaranden gett ett positivt svar på föregående fråga, får denne frågan om hen skulle vara fortsatt positiv till sommar(gå)gator även om parkeringsplatser försvinner. Om svaranden gett ett negativt svar får den istället frågan om den skulle bli mer positivt inställd om sommar(gå)gatan bara fanns en kortare period. Vad som hade gjort sommargågatan bättre samt övriga kommentarer kunde sedan skrivas i fritextsvar. Verksamheterna frågades dels om intrycken och övriga kommentarer precis som ovan. Utöver det ombeds verksamheterna även svara på om de upplevt att mängden besökare förändrats under perioden och om sin verksamhet påverkats av större uteservering och färre parkeringsplatser. Totalt involverades ca 200-250 boende respektive besökare per plats. Boende blev inbjudna via sms till en webbenkät eller intervjuades med på plats, besökare intervjuades på plats. Verksamheterna som var mellan 1 - 45 st per gata fick ge sina svar via telefon eller intervjuer på plats (Enkätfabriken, 2021). Frågor, svarsalternativ och mängd svarande är sammanställda i bilaga 2.

Utifrån utvärderingen 2021 drar trafikkontoret i sin rapport *Trafik- och resandeutveckling 2021* konklusionerna att sommargågatan på Andra Långgatan är uppskattad av besökare som tycker att konceptet tillför något positivt. Boende, som också är positiva, lyfter däremot upp problem kopplat till trygghetsfrågor, där stök och oljud under nattetid blivit sämre och att städning samt skötseln av gatan behöver förbättras. På Kungsgatan konstateras det att framkomligheten för bilar och fotgängare kan optimeras och verksamheter, boende och besökare är alla till hälften positiva över åtgärderna.

Dessutom genomfördes en observationsstudie som sammanställdes i en rapport av studenter som sommarjobbade på trafikkontoret sommaren 2020. Syftet med observationsstudien var att under juli månad utvärdera hur platserna används och hur de temporära åtgärderna i staden fungerar. Observationerna genomfördes genom en kartläggning med ett observationsschema utvecklad av Gehl Institute. Metoden beskriver sig ge ögonblicksbilder av skeenden på en plats, där observatörerna via symboler kan dokumentera vem som använder platsen och vilka aktiviteter som utförs. Flöden eller rörelsemönster har inte observerats, men kan ha beaktats i loggboken. Observationerna genomfördes tre gånger under tre tidsspann; morgon, lunch och eftermiddag under 20 minuter vardera, med målet att göras under dagar med bra väder. Under observationstillfällena fördes dels en loggbok av observatörerna för att samla intrycken, subjektiva tankar och väderförhållanden, dels kartlades antal personer, ålder, könsfördelning och aktiviteter utifrån två protokoll för att skapa en standardiserad grund att utgå ifrån för analysen (Göteborg stad, 2020). I ena protokollet fyller observatören in kön och ålder utifrån kategorierna barn, tonåring, ung vuxen, vuxen eller seniora. I protokollet för aktiviteterna finns först grundparametern "position" som består av; står, sitter publikt, sitter informellt, sitter på uteservering, ligger. Positionerna har i sin tur även tilldelats aktiviteter; bara vara, väntar på transport, pratar, äter/dricker/fikar, kultur, säljare/arbetare, rekreation/träning eller lek. Kombinationen av dem; att exempelvis ett barn sitter publikt och leker, eller en senior står och pratar, skapar en bild av vilka aktiviteter som utförs på den observerade platsen (Göteborg stad, 2020). Loggboken ger observatörerna chans att beskriva iakttagelserna som inte går att kryssa i

protokollet, så här beskrivs Ta plats sommarplats på Bastionsplatsen på Kungstorget klockan 12.20-12.40 den 21/7 2020;

“Platsen är relativt välbesökt. De flesta sitter på Ta plats-möblerna och äter lunch, några i grupp och några enskilt. Ta plats-möblerna har flyttats runt på, ser lite stökigt ut, men fördelen är att det går att flytta dem utefter solens läge och därmed fler som kanske använder dem.” (Göteborgs stad, 2020 s.13).

5.2.3 Arbetet med att utvärdera sommargåtor i Göteborg

Nedan presenteras en sammanställning av intervjuerna som gjordes med Ulrika Åkerlind, *Utvecklare offentlig plats på trafikkontoret* och Jessika Wassberg, *VD på Avenyförningen*. Sammanställningen presenteras utifrån utvärderingsarbetet, resultathantering samt utmaningar och möjligheter.

När första sommargatan gjordes i Göteborg 2015 visar dokument att insatsen utvärderades de första två åren. Ulrika Åkerlind var vid den tiden ännu inte del i projektorganisationen men menar att trafikkontoret följde Tredje Långgatan noga på olika sätt. Efter den andra säsongen som tillfällig sommargåta togs ett politiskt beslut att den skulle bli en återkommande sommargåta (Sundström, 2017) och under 2018 beslutade trafiknämnden att Tredje Långgatan ska bli en permanent gågata (Engman, 2018). Eftersom Åkerlind inte själv arbetat med Tredje Långgatan första sommargåtu-insatser, vågar hon inte säga hur utvärderingsarbetet sett ut, “[...] men uppenbarligen har det ju varit positivt eftersom man har tagit de här successiva besluten och sedan slutligen bestämt sig för att det ska bli en gågata” (Åkerlind, personlig kommunikation 2022-03-23).

Det pågående utvärderingsarbetet handlar framförallt om att få en bild av och utvärdera upplevelsen av den temporära åtgärden. Detta har främst gjorts genom enkätstudier och intervjuer på plats utifrån valda frågor. Observationsstudier har också provats, första gången det gjordes var genom ett sommarjobb på trafikkontoret där anställda studenter utförde observationer enligt Jan Gehls metoder för att se hur platserna användes av olika målgrupper och hur länge folk befann sig på platserna. Resultatet sammanställdes i en omfattande rapport av 2020 års nya sommarplatser (Åkerlind, personlig kommunikation 2022-03-23).

Åkerlind tror inte någon mer utvärdering gjordes innan Teatergatan, utöver Tredje Långgatan 2015 och 2016, men då var hon alltså inte med i organisationen. Dokumentstudien visar hur olika gator och platser varit föremål för de olika utvärderingarna och på frågan om varför man valt att utvärdera olika gator från år till år resonerar Åkerlind att det inte finns någon vits med att utvärdera samma åtgärd två år i rad om ingen direkt förändring gjorts. Därmed prioriterar trafikkontoret att utvärdera de åtgärder som är nya varje säsong och följa upp återkommande åtgärder med lite längre intervall (personlig kommunikation 2022-04-12). Om de däremot gör en förändring som de vill ha koll på kan en utvärdering ske återigen. I fallet med Teatergatan, där förbättringar gjorts de senaste åren, har Avenyförningen kommit med önskemål om att göra en ny utvärdering, vilket trafikkontoret är eniga om. “Så troligtvis blir det en liknande uppföljning som den som gjordes 2019 för att kunna jämföra” (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-05-05). Kostnad är också något som spelar in i valet att utvärdera som man gör i dagsläget. I utvärderingen av Enkätfabriken 2021 gjordes observationsstudier av några sommarplatser (inte

sommargångator). Valet att göra observationer på dessa platser likt sommarjobbsuppdraget 2020, var dels att den rapporten gav många intressanta iakttagelser, dels på grund av budgeten. “[...] budgeten vi hade räckte inte till att utvärdera alla platser på samma sätt. [...] på några andra platser som vi ändå tyckte kunde vara intressanta, gjorde vi observationsstudier istället som en enklare slags utvärdering” (Åkerlind, 2022-03-23).

Det är i dialog med kommunens analysavdelning som *Ta plats* projektledare på trafikkontorets enhet Stadsliv utformar en upphandling inför utvärderingarna. Många av de som jobbar på analysavdelningen är i grunden marknadsanalytiker med kompetens och erfarenhet. Tillsammans med dem tas frågeställningarna fram och även utvärderingens omfattning så som antal intervjuer som skall ske och under vilken tidsperiod den ska göras. “[...] det är vi som kommer med all input, för Analysenheten vet ju inte vad vi jobbar med och vad vi vill ha utvärderat, men de har kanske koll på hur frågor bör ställas och vad som kan vara relevant. Så de har den kompetensen och kan ju liksom hjälpa oss då, få fram det vi vill ha reda på.” (Åkerlind, personlig kommunikation 2022-03-23). Att det är boende, besökare och verksamma som inkluderas i utvärderingen har att göra med att trafikkontorets trafikstrategi i grund och botten är uppdelad på det sättet och att det är dessa tre huvudmålgrupper som staden arbetar med.

Det är Analysenheten som beställer uppdraget och för kommunikationen med i detta fall Enkätfabriken, som vunnit de två senaste utvärderingsuppdragen, år 2019 och 2021. Men det är ett komplext ämne och de har inte stora medel för att utvärdera, eftersom budgeten i sig för åtgärderna, som länge legat under trafikkontorets driftbudget, inte är särskilt stor. Det är också relativt dyrt att anlita någon externt, så det ju inte får bli dyrare att utvärdera än själva åtgärden (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23). Budgeten 2021 låg på 2,2 miljoner kronor för 16 sommarplatser, ca 138 000 kronor per plats. 190 tusen kronor av budgeten gick till utvärderingen 2021 där 5 platser utvärderades, vilket blir ca 9% av den totala budgeten och ungefär 38 000 kronor per plats. “Det intressanta i sammanhanget är att det kostar väldigt mycket att utvärdera i förhållande till vad åtgärderna i sig kostar” (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-05-05). Trafikkontoret måste verkligen värdera vilka platser som skall utvärderas och vad de får ut av det. Alternativet är att bara gå på synpunktshantering, eftersom det också är en barometer för hur det är. Det skickas alltid ut skriftlig information inför en temporär sommargata till berörda i området, med uppgifter till vem man kan vända sig till vid synpunkter, dessa fångas in och tas med till nästkommande år eller försöker åtgärdas direkt under pågående säsong (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23).

“Man får ofta in mycket synpunkter från allmänheten, och får man inte in någonting så kan man ju tänka att då har det i alla fall varit uppskattat. Så ibland får man bara utgå från det liksom. Är det jättemånga som klagar på parkering, eller jättemånga som klagar på höga ljudvolymmer när man gjort en sommargata, eller är det ingen som säger någonting?” (Åkerlind, personlig kommunikation 2022-03-23).

Avenyföreningen gör inga utvärderingar specifikt kopplade till platsutvecklingsprojekt, utan de som görs har ofta att göra mer generellt med området och speciellt Avenyn. Vart femte år gör Avenyföreningen en stor besöksundersökning i området där bland annat besöksfrekvens, utbud, kvalitet, trygghet, tillgänglighet, upplevelse dag/natt och kännedom om området undersöks. Annars är den kontinuerliga dialogen med deras medlemmar (verksamheter och fastighetsägare) viktig i att följa upp olika saker som görs för att få reda på vad som ger effekt eller inte ur deras

perspektiv. Utöver det förlitar sig Avenyföreningen mycket på att andra aktörer, speciellt Göteborgs stad, gör utvärderingar som de kan ta del av (Wassberg, personlig kommunikation 2022-03-23).

5.2.4 Hantering av utvärderingarnas resultat

Utvärderingen handlar i grund och botten om att ta reda på om platsen uppskattats eller inte. Det viktigaste är att åtgärden bidragit till någonting positivt och gjort skillnad, säger Åkerlind (personlig kommunikation, 2022-03-23). När utvärderingen är färdig så är det främst trafikkontorets enhet Stadsliv, alltså den arbetsgrupp som arbetar med temporära platser, som tar emot resultatet och går igenom det för att lära sig internt. Materialet används också i deras verksamhetsplanering inför kommande år, som ett sätt att bedöma vilka platser som fortsatt skall få ingå i *Ta plats*-konceptet. Observationsstudierna har exempelvis givit dem kunskap kring användningen av sommarplatserna genom studentuppsatsen 2020 och i den senaste utvärderingen utförd av Enkätfabriken 2021. "På många av platserna kunde man se att man kanske hade med sig medhavd lunch, satte sig ner snabbt och åt upp sin lunch och sen gick man vidare", vilket enligt Åkerlind (personlig kommunikation 2022-03-23) gav en ökad förståelse av vilka platser som har potential och därmed även kunna hitta andra platser att applicera liknande åtgärder på. Utöver enkäterna så vägs också synpunkterna som kommer in under säsongen samman inför utvecklingen och förbättringen inför nästkommande år, om planer finns på att genomföra åtgärderna på samma plats eller gata året därefter. Resultathanteringen handlar till stor del om att kartlägga hur de olika målgrupperna har uppfattat åtgärden.

"Det kan ju va att det är besökare som är jättenöjda men boende är inte lika nöjda, så då får vi också fundera kring vem gör vi det för och hur kan vi hantera boende då på ett bättre sätt till nästa säsong? [...] Det blir ju väldigt tydligt, för på vissa gator är ju parkeringsfrågan jätteviktig och på andra gator när vi tar bort parkering så är det ingen som bryr sig, sådana saker kan vi ju lära oss. [...] sådan specifik info kan man ju få reda på, då har man ju något att jobba vidare med och se liksom vad vi går bet på och hur kan vi ta oss an det då" (Åkerlind, personlig kommunikation 2022-03-23).

Där det varit många boende- och trygghetsrelaterade frågor har man kunnat återkoppla till dem, säger Åkerlind (personlig kommunikation, 2022-03-23). Andra Långgatan, parallellgata till Tredje Långgatan som länge varit sommargågata, har haft en ganska stor problematik kring otrygghet och drogförsäljning. I samverkan med polis och andra kommunala förvaltningar har man därmed haft tät samverkan för att stävja problemen, där sommargatan varit en del i det brottsförebyggande arbetet. I och med den åtgärden har man sett ett ökat behov av direktdialog med boende och verksamma på gatan, som snarare tänkt att sommargatan bidragit till problematiken. "[...] då man haft lite olika syn eller förståelse för detta så har vi ju kört medborgardialoger" (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23).

Resultatet från utvärderingen används även för att återrapportera till andra aktörer som varit involverade i en samverkan, som exempelvis på Teatergatan, Tredje Långgatan och Andra Långgatan (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23). Utvärderingarna som görs fungerar som underlag för Avenyföreningen i diskussioner med sina medlemmar; verksamheterna och fastighetsägarna i Avenyområdet för hur de ska arbeta vidare. Slutsatsen de kunnat dra från 2019

var att sommargatan på Teatergatan är ett lyckat koncept och utvärderingen användes som argument för att fortsätta med sommargatan nästkommande år (Wassberg, 2022-03-23). Då utökades sommargatan från ett till två kvarter och i år har högre krav ställts på uteserveringarnas utformning och de blomlådor som tidigare varit relativt "billiga". Framåt ska utseendet harmonisera mer, fastighetsägaren Wallenstam tillsammans med Avenyföreningen har varit drivande i att nu uppgradera hela sommargatan enligt Wassberg (personlig kommunikation 2022-03-23). Åkerlind beskriver att ambitionsnivån hos Trafikkontoret höjs allt eftersom de ser att en gata, som till exempel Teatergatan, blir återkommande som sommargata. Inför den fjärde säsongen känner projektgruppen ett ökat intresse från fastighetsägarna att bli mer delaktiga, utan att kommunen bett om samfinansiering eller samverkan (personlig kommunikation, 2022-03-23). Wassberg lyfter att utvärderingen är nyttig och nödvändig utifrån att få till en mer långvarig förändring.

"Sen kan man ju också se det som att man testar, att det är en utvärdering eller ett steg för att göra det först två år och få all fakta och sen kör man något permanent. Så testar man en grej, som sommargatan här på Teatergatan, [...] Var det bra? Behöver vi ändra någonting? Så ändrar man det som behöver ändras istället för att man hade under två år undersökt "ska vi ha en gåfartsgata?" och sen byggt upp den direkt, det tror inte jag hade blivit bra. Utan just det här att vi har testat oss fram om vad som funkar och då hinner man lyssna på alla och man hinner få se det som går fel." (Wassberg, personlig kommunikation 2022-03-23).

Under intervjun framkom det att det inte alltid är utvärderingarna som väger tyngst när beslut tas om en åtgärd, utan ibland kan projektgruppens egna analys och bedömning utifrån andra funktioner och behov av gatan spela in. En trafikanalys där parkering och trafik i området ses över togs in för att bedöma möjligheterna på Kungsgatan. Där hade de velat göra en större åtgärd, åtminstone i form av att enkelrikta gatan men helst få till en regelrätt gågata. I och med trafikanalysen insåg dem att det blir en för stor påverkan att tillfälligt stänga av den, därmed blir insatserna likadana som föregående säsong (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23).

Politiken har inte efterfrågat utvärderingarna, men däremot har arbetsgruppen sett ett värde i att använda underlagen för återkoppling till politiken informationsmässigt. "Sen tänker jag framgent nu när vi fått de här specifika uppdragen 2021, 2022 [...] så kommer ju alla underlagen vi samlat på oss tidigare vara till nytta för den rapport som vi kommer skriva då från de här uppdragen" (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23).

5.2.5 Utmaningar och möjligheter i Göteborg

Som tidigare nämnts har trafikkontoret haft svårt att implementera regelrätta gågator. Intressekonflikten mellan boendeparkeringar och att skapa gågator har exempelvis gjort att trafikkontoret många gånger istället kommit fram till jämkningar och skapat sommargator istället, då de inte velat köra över en målgrupp till förmån för en annan. Åkerlind tror därmed att år 2022 blir en kunskapshöjande år för politiken gällande existerande utmaningar och svårigheter med att implementera gågator, i och med att de nu gett trafikkontoret i uppdrag att skapa fler sommargånggator. På grund av intressekonflikterna hade en tydligare politisk styrning kring vilka gator som skulle vara lämpliga som sommargånggator varit önskvärd och underlättat för tjänstepersonerna, enligt Åkerlind. På trafikkontoret undrar man hur Stockholm kunnat lösa

problematiken kring intressekonflikterna, särskilt gällande boenden och deras parkeringar, eftersom de har betydligt fler sommarplatser och sommargåtor än Göteborg. "Men Göteborg är ju fortfarande en bilstad, [...] det kanske ändå är att man är mer bilburen i Göteborg fortfarande och att man är i större behov av boendeparkering än om man bor i centrala staden, så det är frågan, det är en fin balansgång här" reflekterar Åkerlind (personlig kommunikation, 2022-03-23).

Strävan efter en tidig dialog för att hantera intressekonflikter lyfts i intervjun. Däremot är det en utmaning att nå ut till människor och få folk att engagera sig. År 2021, i samband med en av sommarplatserna som bestod av en fotoutställning utanför Stora Teatern i centrala Göteborg, provade trafikkontoret att bjuda in allmänheten att komma med förslag på vart näst års kommande sommarplatser skulle kunna vara. Genom en stor skylt med text där det stod "Hej vart vill du ha din sommarplats nästa år?" följt av en mejladress väntade sig staden en direktdialog utifrån medborgarnas egna önskemål. Trots att skylten satt på en central plats i fyra månader kom inga förslag in enligt Åkerlind (personlig kommunikation, 2022-03-23).

Att jobba med temporärt platsskapande är inte särskilt allmänt vedertaget och tillvägagångssättet skiljer sig åt hos olika aktörer resonerar Åkerlind. När frågorna utformats i samarbete med stadens analysenhet är detta säkert något som påverkat (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23). När det kommer till att utvärdera sociala effekter eller faktorer, är det jätteviktigt men svårt, anser Åkerlind som svarar att trafikkontoret jobbar med trygghet, framkomlighet och jämställdhet hela tiden, där till exempel är huvudsyftet med sommargatan på Andra Långgatan är att förbättra framkomlighet och tillgänglighet. Ytterligare en utmaning som lyfts är budgeten och att det inte finns mycket medel till att utvärdera, jämfört med exempelvis permanenta stadsutvecklingsprojekt som har större investeringskraft. Därmed prioriteras också vilka platser som utvärderas från år till år, en plats/gata utvärderas inte på nytt såvida den inte förändrats avsevärt (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23). Från Avenyförningens perspektiv känns det som att kommunen ofta vill ha "hängslen och livrem", där många saker måste utvärderas innan ett beslut tas enligt Wassberg (personlig kommunikation, 2022-04-12). Kanske borde man bli lite mer utvärderingsbaserad resonerar Wassberg, samtidigt som hon beskriver hur de försöker läsa och lyssna in vad olika aktörer säger kontinuerligt, för att sedan lägga samman saker och gå lite på magkänsla. Samtidigt menar Wassberg att utvärderingar är en viktig del i att värdera om de temporära åtgärderna är värda att satsa på och göra permanenta på sikt.

Inför kommande år tror Åkerlind att de kommer göra utvärderingarna på liknande sätt, men för två av de nya platserna 2022 är flera fastighetsägare involverade med trafikkontoret, genom samverkansmodellen BID (Business Improvement District). Tillsammans med dem finns potential att gemensamt med deras utvärderingar komplettera med en annan typ av utvärdering också. Trafikkontoret vill ställa frågan till sina samverkanspartners hur de skulle vilja utvärdera gatan, eftersom det möjligen finns aspekter som skulle vara värdefulla att utvärdera utifrån exempelvis ett fastighetsägarperspektiv. Det skulle i sådana fall kunna ge en annan ingångsvinkel på hur frågorna ställs och hur helheten sammanställs (Åkerlind, 2022-03-23).

5.3 Malmö

Figur 8: Sommargågatan på Friisgatan, foto Åsa Svensson (Malmö stad, 2021)

För att diskutera hur sommargångator i Malmö implementeras, följs upp, utvärderas samt hur resultatet från utvärderingar hanteras förde vi intervjuer med representanter från fastighets- och gatukontoret på Malmö stad, Elin Karlsson *landskapsarkitekt och projektledare* och Tina Giannopoulou *projektledare*. Vi talade också med Anette Svensson, *näringsidkare på Kärleksgatan och styrelseledamot i Malmö Citysamverkan*, för att inkludera perspektiv från en privat aktör. Utöver intervjumaterialet har vi analyserat och behandlat relevant dokumentation gällande utvärderingar för Malmös sommargångator, detta för att få en helhetsbild av metodval, målgrupp, mottagare och syftet med denna typ av undersökning. Nedan finns en sammanställning för övergripande fakta kopplat till sommargångator i Malmö stad.

MALMÖS SOMMARGÅGATOR

Organisation	Fastighets- och gatukontoret
Första året för implementering av sommargångator	År 2017, Friisgatan.
Politiskt uppdrag sedan	År 2017
Görs under konceptet	“Sommargata” som startades år 2017
Konceptet sommargata syftar till att	“[...] hitta nya sätt att använda gaturummet på, och att skapa en mer trivsam stadsmiljö att vistas i” (Malmö stad, 2021b).
Sommargångatornas åtgärder	I samband med en sommargata görs åtgärder som trafikreglering, gestaltning, tillgänglighetsanpassningar och kommunikation. Gestaltning inkluderar: möblering, färg och material, vegetation, konst och belysning.
Planerade sommargångator 2022	År 2022 kommer det finnas 5 sommargångator i Malmö; Friisgatan, Kärleksgatan, Ängelholmsgatan, Claesgatan och Järnvägsgatan.
Tidsperiod	April till och med oktober
Kostnad för sommargångatorna	Olika beroende på gata: Friisgatan 600 000 kr, Kärleksgatan 250 000 kr.
Utförda utvärderingar	Friisgatan (2017), Friisgatan (2020), Claesgatan (2021), Ängelholmsgatan (2021).
Syfte med utvärderingen	“[...] för att få en bild av hur malmöborna ser på de tre åren med sommargatorna.” (Malmö stad. 2021c).
Utvärderingskonsult	Gullers Grupp AB
När en utvärdering görs	I slutet av varje nämndsbeslut, vilket ofta infaller vart tredje år, görs en större utvärdering av varje sommargångata.
Metod	Intervjuer på plats, telefonintervjuer, enkätundersökningar
Kostnad för utvärderingen	För varje formell utvärdering avsätts en budget på 250 000 kr

Tabell 9: Övergripande fakta gällande arbetet med sommargångator i Malmö (Eklund & Holmqvist, 2022)

5.3.1 Sommargåtor i Malmö

Startskottet för sommargåtor i Malmö kom att introduceras i samband med kampanjen European Mobility Week hösten 2016 då Friisgatan valdes som aktuell plats. Kampanjen bygger på ett initiativ som uppmanar städer att ägna en vecka om året åt hållbar mobilitet för att på så sätt inspirera och främja hållbar stadsutveckling runt om i Europa. Fastighets- och gatukontoret fick i uppdrag av tekniska nämnden att anordna detta event där Tina Giannopoulou, *projektledare för sommargåtor i Malmö stad*, ansvarade för val av plats. Parallellt fick fastighets- och gatukontoret ett annat politiskt uppdrag gällande att se över Friisgatans långsiktiga möjligheter till att bli en gågata. Enligt Giannopoulou (personlig kommunikation, 2022-03-17) föll det naturligt att slå ihop dessa processer och anordna eventet på Friisgatan där det fanns möjlighet att generera en långsiktig effekt. Friisgatan stängdes av från trafik under en vecka hösten 2016 och eventet användes som test för att ge verksamheter, boende och besökare en känsla av Friisgatan som gågata. Testet blev mycket lyckat och bidrog till att projektet *Sommargata* växte fram och startade sommaren 2017, med Friisgatan som Malmös första sommar(gå)gata (Malmö stad, 2021a). Malmö stad har valt att benämna konceptet sommargata istället för sommargågata för att inkludera olika trafikregleringsformer i begreppet (Malmö stad, 2018). Däremot regleras trafik på alla gator till gågator, endast Claesgatan regleras i kombination av både gågata och gångfartsgata för olika delar. I arbetet kommer vi därför fortsätta använda begreppet sommargågata, dels för läsbarhetens skull och dels för att det passar in med de åtgärder Malmö stad vidtar för projekten.

I utformandet av konceptet *Sommargata* inspirerades Malmö av Göteborg som testat liknande projekt i stadens offentliga rum. Konceptet utvecklades och fastighets- och gatukontoret tog fram kriterier för vart stadens sommargåtor ska implementeras. En viktig del i arbetet med sommargåtor i Malmö är att initiativ helst ska komma utifrån, till exempel från fastighetsägare, verksamheter eller boende med koppling till den föreslagna gatan. Initiativ för Friisgatan kom som sagt från politiskt håll men övriga fyra gator Kärleksgatan, Ängelholmsgatan, Claesgatan och Järnvägsgatan har alla startats som initiativ utifrån. Värdet i detta arbetssätt beskrivs ligga i intresse och engagemang från berörda aktörer redan vid start, vilket kan underlätta sommargågatans utveckling och främja dess resultat (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17). Förslag som kommer in utvärderas sedan av fastighets- och gatukontoret som beslutar huruvida gatan är lämplig som sommargågata. Beslut baseras bland annat på att det finns underlag för tillräckligt många gående på platsen, att ett antal parkeringar kan tas bort och att det finnas ett stort intresse från näringsidkare, fastighetsägare och malmöbor att fylla platsen med värdefullt innehåll. Åtgärder i samband med en sommargågata består av trafikregleringar, tillgänglighetsanpassningar och gestaltning. Gestaltningen görs i form av möblering såsom picknickbord, informations- och entréskyltar, möjligheter till större uteserveringar samt utökade cykelparkeringar. Vegetation, konst, belysning, färger och material är också stora delar i gestaltningen för att skapa en trivsam gata (Malmö stad, 2018). Gestaltningen kan dock se olika ut beroende på gata, detta eftersom det är en platsspecifik åtgärd som utgår ifrån varje enskild gatas unika förutsättningar. Däremot försöker Malmö stad hålla ett gemensamt grepp gällande möbler och utrustning för alla sommargåtor, detta för att skapa en igenkännsel till konceptet (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17).

Syfte och mål med sommargågatorna beskrivs som “[...] att hitta nya sätt att använda gaturummet på, och att skapa en mer trivsam stadsmiljö att vistas i” (Malmö stad, 2021b). Detta

genom att ge fotgängare och folkliv högsta prioritet och skapa förutsättningar för malmöbor och besökare att vistas på gatorna under sociala och trivsamma förhållanden. I intervjun med Karlsson och Giannopoulou från Malmö stad beskrivs ett liknande syfte gällande att testa hur gatorna kan användas på ett annat sätt när bilar försvinner. Med Friisgatan som exempel lyfts också potentialen för temporära åtgärder som planeringsverktyg där åtgärder testas innan flera miljoner investeras i ett permanent projekt (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17). Arbetet med sommargågatorna kan även kopplas till stadens övergripande mål, vilka dock förändras under olika mandatperioder. När konceptbeskrivningen skrevs år 2018 för stadens sommargågator kopplades dessa speciellt till målområde 1, 6, 7 och 8 (Malmö stad, 2018 s.4).

- Målområde 1: *En ung och modern stad.*
- Målområde 6: *En trygg stad.*
- Målområde 7: *En aktiv och kreativ stad.*
- Målområde 8: *En ekologisk hållbar stad.*

Kommunen lyfter hur sommargågator kan skapa förutsättningar inom flera områden, bland annat gällande delaktighet och dialog, trygghetsaspekter, skapandet av mötesplatser och för att främja hållbar mobilitet (Malmö stad, 2018). Dialog beskrivs som en “[...] en viktig pusselbit i arbetet” (Malmö stad, 2021b) och syftar särskilt på kontinuerlig dialog med berörda verksamheter och fastighetsägare men också övriga malmöbor som på olika sätt önskar engagera sig i projekten. Malmö stads samarbete med Malmö Citysamverkan beskrivs som en fantastisk kontakt och värdefull förmedlare som varit betydande för att främja denna dialog (Giannopoulou, personlig kommunikation, 2022-03-17). Malmö Citysamverkan är en icke vinstdrivande medlemsorganisation som ägs i tre lika delar mellan fastighetsägare, näringsliv och Malmö stad. Kärleksgatan som sommargågata initierades av Malmö Citysamverkan som såg potential i att knyta an Davidshallstorg och gågatan med en sommargågata (Jacobsen, personlig kommunikation, 2022-03-22). I samtal med Anette Svensson framgår intresset av att hitta lösningar för att leda människor från gågatan till Davidshallstorg, där sommargågata beskrivs som ett passande projekt (Svensson, personlig kommunikation, 2022-03-16). Från ett näringslivsperspektiv beskriver Svensson syftet med sommargågatan “[...] att driva trafik, skapa kunder och kundflöden men också skapa en miljö som gör att folk tycker att här är det trevligt att vara” (Svensson, personlig kommunikation, 2022-03-16). Svensson som äger och driver en butik med fönster ut mot Kärleksgatan, en av Malmös sommargågator, förklarar hur hon dagligen observerar livet utanför och kan se hur sommargågatan nyttjas och av vilken grupp av människor. Hon beskriver hur sommargågatan bidrar till att folk stannar, uppehåller sig och möter varandra i det offentliga rummet (Svensson, personlig kommunikation, 2022-03-16). Giannopoulou understryker värdet av en kontinuerlig kontakt med näringslivet och verksamheter på plats för att ta del av deras kompetens och kännedom gällande olika platser eller områden.

“[...] vi är beroende av att ha en bra kontakt med verksamheterna [...] de bor på gatan genom sina verksamheter och det är värdefullt för oss, att ta in den kompetensen och den kunskapen som dem har” (Giannopoulou, personlig kommunikation, 2022-03-17).

5.3.2 Utvärderingarna

För att studera utvärderingarna av Malmö stads sommargångator har vi tagit del av två sammanställningar av utvärderingar kopplat till Friisgatan, *Utvärdering av åtgärder på Friisgatan* (2017) och *Utvärdering av sommargatan på Friisgatan* (2020). Vi har också behandlat sammanställningarna för *Utvärdering av sommargatorna Claesgatan och Ängelholmsgatan* (2021), som beskrivs som en attitydundersökning. Dessa utvärderingar har genomförts av en upphandlad extern konsult, Gullers Grupp, som dessutom sammanställt resultatet åt Malmö stad. För att få ett större grepp gällande vilka frågor som ställts och hur dessa formulerats tog vi även del av råmaterialet från Gullers Grupp. Råmaterialet består av tre rapporter för varje utvärdering eftersom frågor anpassats efter besökare, boende och verksamheter. Frågor från råmaterialet, Gullers Grupp (2020), med Friisgatan som exempel visas i bilaga 3. Utöver dokument kopplat till just utvärderingar har vi tagit del av Malmö stads konceptbeskrivning, *Sommargator i Malmö - konceptbeskrivning* (2018) och Malmö stads hemsida.

Omfattande utvärderingar kopplat till Malmös sommargångator görs i regel vart tredje år, i slutet av en så kallad sommargångatuperiod. Anledningen till varför det infaller vart tredje år är för att Malmö stad har nämndsbeslut på en treårsperiod i taget för varje enskild gata (Malmö stad, 2020). Hittills har kommunen hunnit med större utvärderingar av Friisgatan, Claesgatan och Ängelholmsgatan, och i år framåt hösten är det Kärleksgatans tur. Syftet med utvärderingen 2021 som gjordes på Claesgatan och Ängelholmsgatan beskrivs kortfattat; “[...] för att få en bild av hur malmöborna ser på de tre åren med sommargatorna.” (Malmö stad, 2021c). Som tidigare nämnts upphandlas en konsult för att genomföra utvärderingar och undersöka besökare, boende och verksamheters inställning och attityd till sommargångator i staden (Malmö stad, 2020). Datainsamlingsmetoder i utvärderingarna har sett olika ut för olika grupper. Besökare intervjuas på plats, boende fyller i en digital enkät som skickas ut med länk via sms och verksamheter intervjuas via telefon. Boende som inte svarar på den digitala enkäten rings upp för en telefonintervju. Varje grupp tillfrågas omkring 14-23 frågor där vissa frågor är liknande för alla grupper och andra skräddarsys för just den aktuella målgruppen (Malmö stad, 2021c). Till boende anpassas frågor exempelvis gällande påverkan av sommargångatan i form av buller, störande ljud och borttagna parkeringar. Även hur sommargångatan påverkar boendes närmiljö, inställningen till detta och främsta transportmedel undersöks. Till verksamheter anpassas frågor särskilt gällande samarbetet med kommunen men också för att undersöka hur verksamheten påverkas av sommargångatans olika åtgärder. Frågor till besökare består av mer generella frågor som efterfrågas av alla tre grupper. Dessa frågor rör bland annat utformning, intryck, social integration, trygghet, trafiksäkerhet, förvaltning och inställningen till Friisgatan som gångata året runt. Hur frågorna utformas ser också olika ut. Vissa presenteras med ett påstående där tillfrågade anger i vilken grad personen instämmer med påståendet, andra består av alternativfrågor eller frågor med fritextsvar där personen i fråga själv kan utveckla svar och tankar kring sommargångatan, se bilaga 3 (Gullers Grupp, 2020). För Friisgatan har det gjorts två större utvärderingar där vissa frågor lagts till för att möta nya frågeställningar som tillkommit under de tre åren som gått. Men kommunen ser positivt på att hålla majoriteten av frågorna likartade för att nå ett jämförbart resultat (Malmö stad, 2020). Frågor som ställts på samma sätt år 2017 och år 2020 gällande Friisgatan jämförs direkt under varandra i råmaterialet från Gullers Grupp (2020). På så sätt kan det som förbättrats eller försämrats under årens gång enkelt visualiseras och kommunen kan tydligt avläsa resultatet och dra eventuella slutsatser.

Baserat på ett positivt resultat från utvärderingen av Friisgatan år 2017 föreslog fastighets- och gatukontoret att Friisgatan bör regleras som sommargågata i ytterligare tre år till, med en budget på 600 000 kr per år mellan 2018-2020. Genomförandet av en ny utvärdering hösten 2020 samt en utredning för att utveckla och bredda konceptet till fler platser i staden föreslogs också (Malmö stad, 2017). Efter tre lyckade år och ett positivt resultat från utvärderingen år 2020 ansåg gatukontoret att Friisgatan ska regleras som sommargågata ytterligare två år, 2021 och 2022, med samma budget på 600 000 kr per år. Parallellt till två års förlängning föreslogs även en utredning gällande Friisgatans förutsättningar som permanent gågata (Malmö stad, 2020). Efter utvärderingarna 2021 av Claesgatan och Ängelholmsgatan föreslog gatukontoret en förlängning för även dessa gator. Förlängningen inkluderade två år, detta med en budget på 250 000 kr per gata mellan åren 2022-2024 (Malmö stad, 2021).

5.3.3 Arbetet med att utvärdera sommargågator i Malmö

Nedan presenteras en sammanställning av intervjuerna som gjordes med Elin Karlsson, *landskapsarkitekt och projektledare på fastighets- och gatukontoret*, Tina Giannopoulou, *projektledare på fastighets- och gatukontoret*, och Anette Svensson, *näringsidkare och styrelseledamot för Malmö Citysamverkan*. Sammanställningen presenteras utifrån utvärderingsarbetet, resultathantering samt utmaningar och möjligheter.

När Friisgatan implementerades år 2017 togs ett politiskt beslut på ett år i taget, dels för att testa hur det funkade och dels för att se vilken respons projektet medförde. Friisgatan utvärderades med en större utvärdering samma år för att undersöka om det var ett projekt kommunen skulle fortsätta med eller inte. Utvärderingen från 2017 gav en mycket positiv respons och Malmö stad bestämde sig för att arbeta med längre tidsperspektiv. Sen dess har politiska beslut tagits med tre år i taget för alla gator, detta för att ge tid åt att utvärdera, ändra och justera (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17). En period på tre år skapar även förutsättningar för näringsidkare att investera i större uteserveringar i samband med sommargågatan, då en långsiktighet kan ses i projektet. I slutet av varje treårsperiod, eller sommargågatuperiod, sker en större utvärdering där en konsult upphandlas som genomför en omfattande utvärdering. Kopplat till detta sker också mindre interna utvärderingar av varje sommargågata efter projektslut (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-10). Huvudsyftet med de omfattande utvärderingarna grundas i att ta reda på vad malmöborna egentligen tycker om sommargågator i staden samt att skapa ett objektiva beslutsunderlag på politisk nivå (Giannopoulou, personlig kommunikation, 2022-03-10).

“Att få svart på vitt i data, vad tycker egentligen malmöborna om detta? Det är ju både för vår del, att vi kan snappa upp grejer som vi behöver ändra. Men också då [...] ett beslutsunderlag på politisk nivå, som är objektiva” (Giannopoulou & Karlsson, personlig kommunikation 2022-03-17).

Giannopoulou (personlig kommunikation 2022-03-17) lyfter också värdet av att upphandla en extern part som genomför utvärderingar. Dels för att hålla undersökningen objektiv och dels för att respondenterna ska känna att de kan ge ärliga svar, till exempel vid frågor som rör samverkan med kommunen (se bilaga 3). Gullers Grupp är den externa konsult som på uppdrag av Malmö stad genomfört större utvärderingar av Malmös sommargågator. Processen börjar med att

Malmö stad kommunikerar ett utkast för vad som är intressant för dem att fråga och därefter hjälper Gullers kommunen att formulera frågeställningar. Karlsson lyfter hur frågor återanvänds för att ge ett jämförbart resultat, dock med hänsyn till att vissa frågor inte är relevanta för alla gator (personlig kommunikation, 2022-03-17).

“[...] nu har vi börjat återanvända samma frågor i princip för alla frågor, för att kunna jämföra resultatet mellan olika gator. Sen får man ändra lite utifrån, eftersom förutsättningarna är så olika, så man inte frågar något som känns helt oförankrat på den gatan. Men så har vi börjat tänka; att vi vill kunna jämföra. Hur svarar dem på Friisgatan, hur svarar dem på Kärleksgatan - kring samma frågor.”
(Karlsson, personlig kommunikation 2022-03-17)

När frågeställningar är formulerade och godkända av kommunen genomför Gullers undersökningarna med den metod de anser funkar bäst för de tre respondentsgrupperna. Som tidigare nämnt har datainsamlingsmetoderna bestått av intervjuer på plats med besökare, utskickande av digitala enkäter till boende och telefonintervjuer med berörda verksamheter. Frågeformulär som används för att utvärdera inkluderar både frågor med korta och längre svar. Korta svar kan till exempel vara hur personen i fråga instämmer med påståenden kopplade till sommargågatorna, medan mer öppna frågor skapar möjlighet för den tillfrågade att beskriva upplevelser, intryck eller förbättringspotential. Vid utskickandet av enkäter till boende sker en avgränsning till boende i anslutning till sommargågatan (Karlsson, personlig kommunikation 2022-03-17). Giannopoulou och Karlsson nämner hur besökare och boende upplevs svårare att skapa en generell kontakt med än verksamheter. Detta bland annat för att kommunen redan har en kontinuerlig kontakt med verksamheter i anslutning till sommargågatorna, gällande till exempel markupplåteslefrågor. Utvärderingar som görs blir därför betydande i att utveckla kontakten och samla in feedback från även besökare och boende. Svarsfrekvensen för besökare är väldigt hög i utvärderingarna, omkring 300 svar per gata, vilket Gullers återkopplar som bra underlag för denna typ av undersökning. Svarsfrekvensen från boende är lägre och upplevs som en svårare grupp att nå ut till, eftersom många inte svarar i telefon eller till exempel struntar i att fylla i digitala enkäter (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17). Karlsson förklarar hur kommunen lägger ner ganska mycket pengar på den större utvärderingen, omkring 250 000 kr per gata. Giannopoulou fortsätter “[...] det är absolut väl använda resurser, det kostar men det är ju värt det. Det är egentligen inte så mycket pengar.” (personlig kommunikation, 2022-03-17). Eftersom det endast görs vart tredje år för varje gata beskrivs det som en värd investering från kommunens håll och ett viktigt beslutsunderlag inför fortsatt utveckling och liknande satsningar.

“Jag skulle säga att det är ett av dem starkaste underlagen för beslut vi har, vad malmöborna tycker, det väger nog tyngre än vad vi tycker höll jag på att säga, mot nämnden. Dem vill ju veta.” (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17).

5.3.4 Hantering av utvärderingarnas resultat

Den externa upphandlade konsulten, i detta fall Gullers Grupp, får i uppdrag att både genomföra utvärderingen och att sammanställa resultatet. Fastighets- och gatukontoret tar även del av råmaterialet men upplever att sammanställningen är lättare att snabbt ta till sig (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17). Baserat på utvärderingens resultat utför fastighets- och gatukontoret en skrivelse till tekniska nämnden med förslag på vidareutveckling, vilket ofta

handlar om en förlängning av projektet eller inte. Utvärderingen kan presenteras i form av en fysisk presentation eller med en skriftlig rapport till nämnden. Mottagaren av utvärderingarna är alltså tekniska nämnden i Malmö stad som baserat på underlaget beslutar hur fastighets- och gatukontoret ska gå vidare (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17). Rent gestaltningsmässigt bidrar utvärderingen till ett värdefullt underlag kring vad som funkar och vad som bör förändras inför nästa år. Ett tydligt exempel på detta var efter Friisgatans andra år då verksamheter och restauranger inte var nöjda med gatans utformning och gestaltning. Kommunen förklarar situationen som att en del jobbiga känslor uppstod vilket behövdes hanteras för att kunna nå fram till varandra igen. Workshops med fokus på dialog gällande förbättringsåtgärder utfördes tillsammans med verksamheter för att därefter göra ett omtag. Karlsson (personlig kommunikation, 2022-03-17) beskriver hur verksamheterna kom med bra synpunkter som bland annat strävade efter ett större hållbarhetstänk, till exempel gällande bättre kvalitet på möbler. Stadens sommargångator går under begreppet temporär åtgärd och temporär gestaltning men i intervjun lyfts hur begreppet har utvecklats, åtminstone inom Malmö stad. Detta eftersom åtgärder kopplade till sommargångatuprojekten inte är så temporära, utan snarare semipermanenta “[...] det är ju sju månader om året, det ska se bra ut dem månaderna. Vi vill heller inte slänga saker efter ett år, vi vill återanvända det” (Karlsson, personlig kommunikation 2022-03-17). Som följd av synpunkter utifrån har kommunen tänkt om gällande val av material och värderat en långsiktighet i allt som rör sommargångatuprojekten. Vilket har lett till en betydligt mer positiv respons från både verksamheter och malmöbor. Slutsatser som kan dras av utvärderingarna handlar bland annat om den positiva inställningen till sommargångatans gestaltning och funktion i övrigt.

“[...] det vi fått ut är ju att det är stor majoritet som är positiva till satsningen både kring hur den ser ut rent gestaltningsmässigt men också hur den funkar, och att folk uppskattar så mycket när trafiksituationen blir lugnare.” (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17)

En annan del i utvärderingarnas resultat handlar om den värdefulla input det ger till en förstudie gällande en permanent åtgärd. Redan 2017 fick fastighets- och gatukontoret i uppdrag att se över Friisgatans möjlighet till att bli permanent gångata. Planer för en permanent gångata har pågått vid sidan av sommargångatuprojektet och under intervjun framgick det hur gatan kommer byggas om nästa år om politiken godkänner förslaget. Med fem år som testbädd i form av en temporär sommargångata har erfarenhet skapats och möjliga konflikter har både identifierats och hanterats. Giannopoulou (personlig kommunikation, 2022-03-17) lyfter värdet i de relationer Malmö stad byggt upp på gatan, det kontaktnät som i sig skapat helt andra premisser att förhålla sig till. Medan Karlsson understryker den ovärderliga input sommargatan givit kommunen gällande hur gångatan ska utformas permanent.

“Det är helt ovärderligt verkligen. Jag tror inte [...] vi hade vågat göra detta om vi inte haft sommargångatan. Att bara göra en gångata där helt plötsligt.. men nu vet vi så mycket om det, hur det funkar och vad folk tycker om det.” (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17)

5.3.5 Utmaningar och möjligheter i Malmö

Möjligheter med denna typ av utvärdering och undersökning grundar sig i potentialen att nå ut till de grupper kommunen kanske inte hade nått ut till i vanliga fall. Både besökare och boende förklaras som grupper svåra att nå generellt i kommunens dagliga arbete. Detta är alltså också en utmaning, att finna metoder där dessa grupper nås. Men Malmö stads höga svarsfrekvens i utvärderingarna visar på att det är en utmaning som faktiskt möts, där kommunen även fått återkopplat av Gullers Grupp hur svarsfrekvensen är ett bra underlag att jobba vidare med (Giannopoulou, personlig kommunikation, 2022-03-17). Däremot framkommer det hur boende är svårare att nå, idag svarar inte många på okända nummer och ett sms med en QR-kod till en digital enkät är lätt att ignorera eller tänka "det gör jag sen".

"Mest kontakt under tiden har vi ju med verksamheterna och det är dels för att dem tar plats i gatan [...] men vi har inte alls lika mycket kontakt med boende och den allmänna malmöbon, så den här större utvärderingen blir också en chans att nå dem mycket bättre" (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17).

Malmö stad lyfter i intervjun hur deras större utvärdering idag upplevs genomarbetad och att den håller bra kvalitet. Tanken är att fortsätta på liknande sätt några år till för att kunna jämföra resultatet mellan åren, därefter kan det vara klokt att se över frågorna och vad som behöver ändras. Utvecklingspotential lyfts snarare för extern dialog, alltså den mer informella dialogen med verksamheter och boende som sker under tidens gång. Karlsson (personlig kommunikation, 2022-03-17) förklarar hur coronapandemin kom emellan ett planerat omtag gällande intern dialog där nya sätt att prata med verksamheter skulle testas. Däremot hoppas kommunen kunna återuppta detta senare i år. Dialog beskrivs som kärnan för att arbeta med projekt som styr mot en social hållbarhet i staden, vilket är Malmös huvudfokus med sommargågatorna. "Man når inte människor eller frågor om man inte pratar med varandra" förklarar Karlsson (personlig kommunikation, 2022-03-17) som fortsätter med att understryka vikten av att prata med människor utifrån eftersom ens egna bakgrund, utbildning och jobb kan färga ens syn på projektet. "[...] när man jobbat ett tag glömmar man lite hur det var att vara bara en malmöbo som använder gatan, för man har alltid sina "LARK-glasögon" på sig, så det är väldigt bra att få det perspektivet också" (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17). Däremot är dialog också en resursfråga, det kräver sin planering och resurser att genomföra dialogen vilket är utmanande i ett projekt med temporära åtgärder som består av en mycket kort tidsplan menar Karlsson.

6. Analys och diskussion

I följande kapitel kombineras rapportens analys med diskussion, där en tematisering av de insikter och diskussionspunkter som skapats under arbetets gång formar kapitlets disposition. Städernas olika arbetssätt analyseras och kopplas till den teoretiska referensramen för att sedan kunna föra underbyggda resonemang. Några teman för diskussion som presenteras nedan är syftet med sommargågatan vs syftet med utvärderingen, metodtriangulerings användbarhet och sommargågators och utvärderingars potential i att bidra till en mer socialt hållbar stadsutveckling.

6.1 Anledningen till att utvärdera

I relation till en socialt hållbar stadsutveckling lyfter teorin utvärderingar som ett sätt att bedöma resultat och de kortsiktiga samt långsiktiga effekter en åtgärd i staden genererar (Hahn et al, 2016). Utvärderingar ska göras systematiskt och noggrant och handlar om att bedöma ett värde. Detta värde behöver inte vara synonymt med monetära medel utan kan även handla om sociala fenomen som det upplevda (Forss, 2007). Däremot är det viktigt att vara medveten om de brister som finns vid talan om mått och indikationer för sociala värden (Thunström, 2015), samt hur kvantifiering av ekonomiska och ekologiska vinster är mer etablerat vid argumentation, där siffror och statistik tydligt kan stärka de resonemang och argument som framförs (From, 2011). Å andra sidan lyfts citat och poängsättning som ett sätt att lyfta fram subjektiva uppfattningar från utvärderingar som rör sociala effekter (Social & Health Impact Center, 2019).

Utvärderingar är helt enkelt ett sätt att undersöka hur något fungerar, varför det inte fungerar samt vad som behöver vidareutvecklas för att skapa ett ökat värde. Stockholm, Göteborg och Malmö använder sommargångator som ett kreativt planeringsverktyg för att omvandla gaturummets användningsområde samt lösa olika behov i dialog med tjänstepersoner, aktörer och medborgare. De tjänstepersoner som deltagit i studien är samstämmiga om varför utvärderingar görs i samband med sommargångator och vad resultatet ska användas till. Bland annat lyfts utvärderingar som ett sätt att återrapportera till politiken, ett verktyg för beslutsunderlag och för att kommunen ska kunna arbeta vidare med det som uppskattas på sommargångatorna, samt förbättra det som inte uppskattas (Bratt, personlig kommunikation, 2022-03-09). Temporära åtgärder motiveras både i teori och praktik utifrån den flexibilitet som dessa projekt grundas i (Bishop & Williams, 2012), där utvärderingar är ett verktyg för att nyttja den flexibiliteten och göra om, ändra eller utveckla baserat på utvärderingens resultat. Utvärderingar kan också bidra till att bygga förtroende hos omgivningen (Forss, 2007), Malmö stad lyfter utvärderingars potential att nå ut till grupper som kommunen i vanliga fall har svårare att nå ut till (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17). Teorin belyser också vikten av att utvärderingar ska bidra till kunskap och lärande samt hur utvärderingar ska ge information som kommer till användning, gör den inte det så är informationen värdelös (Jerkedal, 2010).

Samtidigt kan utvärderingar och mätningar ifrågasättas utifrån att det inte går att fånga in allt och kvantifiera, särskilt inte subjektiva parametrar (Bornemark, 2018). Det finns även en risk att

utvärderingarna görs med en annan agenda än den uttalade eller att dem sker rutinmässigt, vilket därmed inte alls bidrar till beslutsfattande, kontroll eller lärande (Forss, 2007). Samtidigt menar Wassberg, som är en involverad aktör i Göteborg (personlig kommunikation, 2022-03-23) att kommunen ofta verkar vilja ha lite för mycket på fötterna innan något beslut tas och att utvärderingar generellt görs lite för ofta. Istället försöker Wassberg lyssna in och läsa av vad olika aktörer önskar kontinuerligt och gå på sin egna bedömning därefter, något som kan knytas an till intellectusarbete; att värdera, nyansera samt analysera utifrån sin yrkeserfarenhet (Bornemark, 2018). Kommunernas utvärderingsresultat används dock även internt av de privata aktörerna som varit involverade i sommargågatan, för att värdera huruvida åtgärden fungerat eller inte. Med det sagt har det inte framgått om aktörerna själva hade velat bekosta en utvärdering ifall kommunerna inte utfört sina. På så sätt fungerar kommunernas utvärderingar som ett samlande underlag för intressentdialog och samverkan. Men i detta är det viktigt att utvärderingarna ger relevant information. Därför bör syfte och mål med utvärderingen noggrant funderas igenom, samt att det som avses att utvärderas görs med rätt metoder för att generera ett användbart resultat, vilket beskrivs nedan.

6.2 När sommargågatornas och utvärderingarnas syften skiljer sig åt

När det kommer till syfte och mål poängterar teorin vikten av att tydligt koppla an syftet med den temporära åtgärden till utvärderingens syfte - som i sin tur ligger till grund för dess utformning; däribland utvärderingskriterier och metodval (Jerkedal, 2010; Molnar et al, 2021). Det är lämpligt att ta fram utvärderingskriterier som kan förklara det som åtgärden behöver uppnå för att kunna bedömas som just lyckad, vilket beror på syftet och målet med åtgärden. "Om målet med en temporär åtgärd är att bidra till platsmarknadsföring bör utvärderingskriteriet fokusera på om platsen har blivit mer populär" (Molnar et al, 2021 s.15). Därmed kan vi konstatera att den dubbla frågan om syften - både för utvärderingen och åtgärden - på många sätt är avgörande för vad som sedan analyseras och används i beslut och vidareutveckling av sommargågatorna; både strategiskt och gestaltningsmässigt. Här kan ett ganska stort glapp urskiljas mellan teorins rekommendationer och hur de tre städerna i fallstudierna valt att se på syftet med sina utvärderingar kontra sommargågatorna. Med ord som *levandegöra*, *trivsamt*, *trygghet*, *attraktivitet*, *vistelsemiljöer*, *omfördela ytor till gående*, *aktiviteter*, *tillföra något nytt* och *förändra gaturummets användning* beskrivs sommargågatornas syfte och mål, se tabell 10 på nästa sida.

Stad	Stadens syfte med sommargångatorna	Syfte med den senast gjorda utvärderingen
STOCKHOLM	Konceptet <i>Levande Stockholm</i> syftar till att: "Med tillfälliga åtgärder levandegöra stadens offentliga rum samt skapa trivsamma, attraktiva och trygga vistelsemiljöer för stadens invånare och besökare" (Stockholm stad, 2022a s.2).	"Att undersöka besökarnas kännedom kring Stockholms stads arbete med tillfälliga sommarplatser samt hur deras upplevelse varit när de vistas på platsen" (Novus, 2021 s.2)
GÖTEBORG	Konceptet <i>Ta plats</i> syftar till att: "Omfördela ytor till gående, vistelse, aktiviteter och verksamheter. Tillföra något nytt till stadslivet och skapa en aha-upplevelse. Öka attraktiviteten på en plats eller stråk. Möjliggöra eller förändra användningen av en plats eller ett stråk. Inspirera och exemplifiera för Göteborgs stad och intressenter." (Göteborgs stad, 2020 s.3)	"Att få förståelse för hur olika tillfälliga åtgärder påverkar de som rör sig på platsen" enligt rapporten för <i>Trafik- och resandeutveckling 2021</i> (Trafikkontoret Göteborgs stad, 2021). "Att kartlägga inställningen till sommar(gå)gator och sommarplatserna" (Enkätfabriken, 2021).
MALMÖ	Sommargångator i Malmö syftar till att: "[...] hitta nya sätt att använda gaturummet på, och att skapa en mer trivsam stadsmiljö att vistas i" (Malmö stad, 2021b).	"[...] för att få en bild av hur malmöborna ser på de tre åren med sommargångatorna." (Malmö stad, 2021c).

Tabell 10: Sammanställning av storstädernas syften med sommargångatorna respektive dess utvärderingar (Eklund & Holmqvist, 2022).

Åtgärderna som utgör förändringen på gatorna handlar generellt om att skapa offentliga sittytor, plats för aktiviteter samt att i vissa fall låta restaurangernas uteserveringar ta mer plats. Esaiassons (2019) kategorisering av sommargångator; *aktivitetsgatan*, *serveringsstråket* och *medelvägen* går samtliga att återfinna i Stockholm, Malmö och Göteborg. I princip alla sammanhang handlar det om att under sommaren hindra eller reglera motorburen trafik för att möjliggöra en tryggare gata åt framförallt fotgängare. Dessa aspekter kan i sin tur kopplas till teorin som lyfter att grundprinciperna för en socialt hållbar stadsutveckling bland annat består av att skapa fysiska strukturer som ger förutsättningar för mänskliga möten - spontana som planerade - i stadens gemensamma rum (Thunström, 2015; Berglund et al, 2004). Möjligheten till just social interaktion, gemenskap, rekreation, att känna tillhörighet till platsen, samt att den utgörs av fysisk komfort och meningsfulla aktiviteter för olika människor, är något som stärker den sociala hållbarheten (Dousti et al, 2018; Carr et al, 1992). Att se över offentliga rum och dess användningsområden är essentiellt för att kunna skapa bättre förutsättningar för främjandet av social hållbarhet (Thunström, 2015). Sommargångatorna kan i sin tur också refereras till att vara en tredje plats (Oldenburg, 1999) eftersom de är lättillgängliga, lekfulla och ofta (delvis) gratis att vistas på. Detta tyder på att sommargångatornas syften och åtgärder i förlängningen kan kopplas till att främja stadens sociala hållbarhet. Den teoretiska referensramen pekar ut övergripande teman för att finna indikatorer som offentliga rum kan utvärderas efter; inkludering, meningsfulla aktiviteter, komfort, trygghet, trivsel, skydd och njutning (Gehl Institute, 2020; Mehta 2014), aspekter som i viss mån kan finnas i kommunernas utvärderingar.

Kommunernas utvärderingar syftar dock till att ta reda på besökares, verksamheters och boendes kännedom, åsikter och inställning till konceptet. Detta för att skapa en förståelse för hur

besökare upplevt sin vistelse och hur de som vistats på platsen påverkats av åtgärden (se tabell 10, s.79). Här utgörs utvärderingskriterierna av en mängd enkätfrågor med ställningstaganden, ja/nej-svar och poängsättning i skala 1-5. I Malmö berör frågorna bland annat huruvida platsen är trygg dagtid, varför man brukar besöka sommargågatan och vad ens allmänna intryck av satsningen är (se bilaga 3). I Göteborg handlar en stor del av frågorna om påståenden, exempelvis gällande huruvida platsen är utseendemässigt attraktiv, om den är välstädad eller om platsen är trygg (se bilaga 2). Stockholm stad ställer frågor kring vad invånarna anser med arbetssättet temporära åtgärder, om platsen för gående, planteringar, cyklister blivit bättre eller sämre än innan (se bilaga 1). Samtliga har utöver de mer kvantitativa svarsalternativen beskrivna ovan även inslag av kvalitativ datainsamling i form av fritextsvar, där respondenterna får ge sin feedback på exempelvis vad som kan bli bättre, vad de tycker är dåligt och vad de vill ha till nästkommande år.

Anledningarna och tankegångarna som ledde fram till att utvärderingarnas syften och dess frågor utformats som de gjorts i respektive stad, är svåra att kartlägga. Men det har under fallstudierna visat sig att boendes, besökares och verksamheternas åsikter kring sommargågatorna väger tungt, i allt från utvärderingarnas syften till hur resultatet tolkas och värderas - vilket i sin tur ligger till grund för beslut om fortsatt implementering. Samtliga respondenter från städernas trafikkontor antyder att åsikter och intryck som kommer fram under sommargågatans aktiva period och i utvärderingarna, är den viktigaste indikatorn för om projektet anses vara lyckat och värt att satsa på. Följande utdrag och citat från fallstudiekapitlen, tillsammans med syftena beskrivna i tabell 10, är ett bevis på det:

Projekt som sommargågor görs i syfte att ge stockholmarna och besökare en trivsam stadsmiljö, feedback från dem som använder platsen i sitt vardagliga liv blir därför av stort värde. "[...] det är superbra att vi får en bekräftelse på att det vi gör är rätt. Inte bara för att rapportera till politiken utan faktiskt för det upplevda, ute på plats, för dem vi gör det för." (Karlsson, personlig kommunikation 2022-03-09).

Utvärderingen handlar i grund och botten om att ta reda på om platsen uppskattats eller inte. Det viktigaste är att åtgärden bidragit till någonting positivt och gjort skillnad, säger Åkerlind från trafikkontoret i Göteborg (personlig kommunikation, 2022-03-23).

"Jag skulle säga att det är ett av dem starkaste underlagen för beslut vi har, vad malmöborna tycker, det väger nog tyngre än vad vi tycker höll jag på att säga, mot nämnden. Dem vill ju veta." (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17).

"Att få svart på vitt i data, vad tycker egentligen malmöborna om detta?" (Giannopoulou, personlig kommunikation 2022-03-17).

Det är tydligt att *Ta plats* i Göteborg, *Levande Stockholm* och Malmös sommargator är till för besökarna och invånarna, som ofta nämns som göteborgare, malmöbor och stockholmare. Det faktum att deras åsikter om vad platsen är, snarare än vad som faktiskt görs på sommargågatorna är intressant. Om sommargågatorna syftar till att levandegöra Stockholm med trygga, trivsamma och attraktiva platser. Eller som i Göteborg, omfördela stadens ytor till förmån för fotgängare, aktiviteter, vistelse och verksamheter - samt skapa en mer trivsam miljö att vistas på i Malmö,

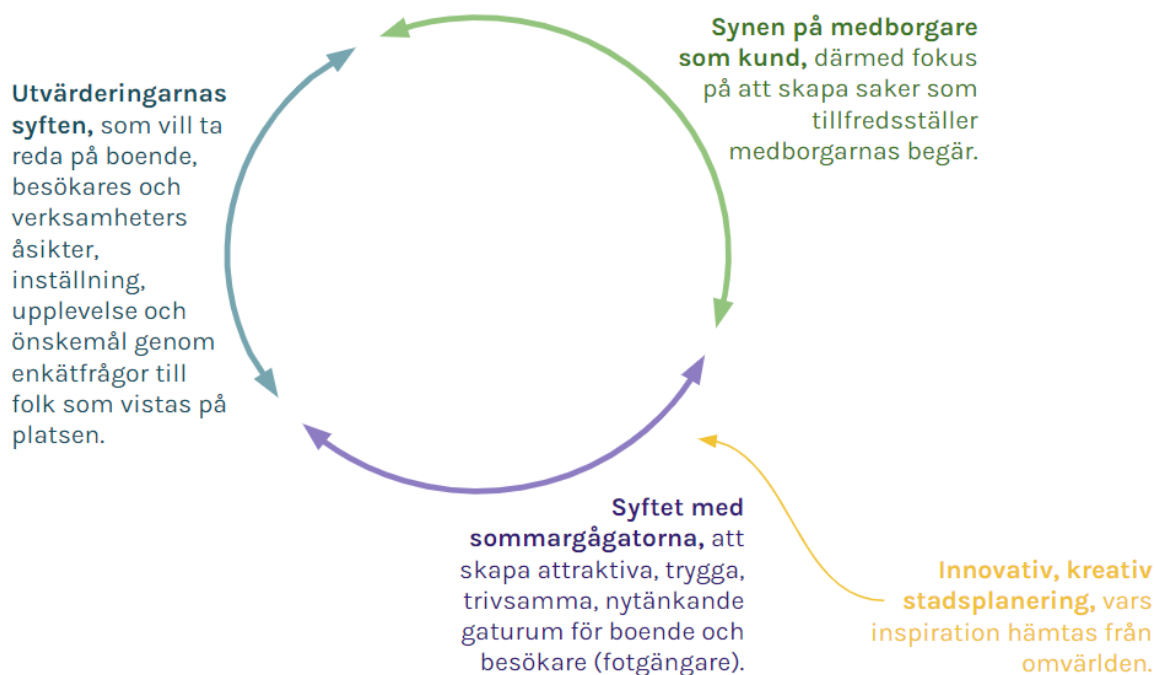
varför syftar inte utvärderingarna till att konkret titta på *vad* och *hur* åtgärderna på sommargågatorna bidrar till dessa aspekter, snarare än att fråga vad folk tycker? Människors åsikter skiljer sig antagligen från vad som verkligen händer på platsen. Eftersom syftet med utvärderingen lägger grunden till resten, är det en viktig iakttagelse att samtliga städer värderar invånarnas åsikter om de temporära åtgärderna så pass högt. Det är inget som den teoretiska referensramen egentligen menar är *fel* att samla in. Men frågan är om effekterna som uppstår av sommargågatorna verkligen kan identifieras med den utgångspunkten. Vad hade hänt om utvärderingarnas syften istället formulerats som följande...?

Förslag på alternativt syfte med utvärderingarna

Att skapa sig en bild över hur gaturummet förändrats utifrån de temporära åtgärderna (möblering, uteserveringar, grönska); vilka som vistas där, om besöksantalet och vistelsetiden ökat, vad för aktiviteter som sker och hur, samt om tryggheten har förbättrats.

Figur 9: Förslag på ett alternativt syfte med utvärderingarna, att jämföra med tabell 10 (Eklund & Holmqvist, 2022)

Att städerna vill veta vad folk tycker, skulle kunna vara ett tecken på att de är ute efter vad de begär - en tendens som kan kopplas ihop med New Public Management och resonemanget med att se medborgare som kunder (Streeck, 2012). I takt med att sommargågatorna initierats av kommunen och blivit ett välkänt fenomen i städerna, har även den privata sektorn blivit mer involverade. I fallstudierna syns klara tecken på att samarbeten mellan verksamheter, fastighetsägare och kommunen kommer att öka. Detta blev tydligt i fallstudiernas intervjuer, där framgångarna främst beskrivs ligga i dialogen - bland annat inför en implementering och i att skapa en bred opinion som ser fördelarna i att göra åtgärden återkommande eller permanentad. Att medborgare allt mer ses som kunder har kommit i takt med en ömsesidig utveckling mellan den offentliga och privata sektorn, där ekonomin gått från att tillfredsställa behov till begär (Streeck, 2012). Sommargågatorna syftar ju till att skapa mer attraktiva, trivsamma, trygga miljöer för just besökare och invånare, med det i åtanke är det inte så märkvärdigt att städerna faktiskt vill fråga medborgarna vad de tycker, hur de känner och vad som kan bli bättre gällande åtgärdens olika aspekter. Att tillgodose sin målgrupps åsikter är ju grundläggande i ett företags eller organisations framgång. I figur 10 på nästa sida eftersträvar vi att illustrera resonemanget kring att utvärderingarnas syften i städerna kommit att bli som de blivit; en strävan efter att skapa attraktiva, trivsamma offentliga gaturum, med fokus på medborgarnas önskan - där kommunerna genom utvärderingarna i sin tur helt enkelt vill få en bekräftelse på om åtgärderna faller i god jord hos mottagaren.

Figur 10: Illustration utifrån rapportens författares egna analys kring utvärderingarnas syften (Eklund & Holmqvist, 2022)

6.3 Städernas olika förutsättningar politiskt och ekonomiskt

Utvärderingsobjekten; de sommargångator som utvärderas, skiftar från år till år med olika anledningar för respektive stad. I Malmö utvärderas en sommargångata i slutet av varje nämndsbeslut, vilket ofta infaller efter två eller tre år. Nämndsbesluten går omlott och resulterar i att minst en sommargångata utvärderas per år. I Göteborg och Stockholm väljs snarare en sommargångata ut för att utvärderas när behov uppstår eller när en ny sommargångata tillförs. I talan om hur arbetet med sommargångator ser ut i respektive stad har vi också fått en intressant insikt gällande städernas olika förutsättningar. Både i Stockholm och Malmö görs sommargångator utifrån politiska uppdrag med en avsatt budget, till skillnad från Göteborg som under en längre tid arbetat med sommargångator på eget initiativ med pengar från trafikkontorets egna driftbudget. Med politiken som uppdragsgivare blir utvärdering och återrapportering viktigt för att skapa ett underlag gällande fortsatt arbete. I både Stockholm och Malmö har rapporterna länge ingått i det politiska beslutsfattandet. Stockholm stad lyfter det som en del i varför utvärderingar görs, att återrapportera och visa på vilka effekter och vilket mottagande uppdrag från politiken får (Bratt, personlig kommunikation, 2022-03-09). Medan politikerna i Göteborg inte efterfrågat någon enskild rapportering, eftersom de inte förrän 2021 gjorde sommargångatorna till ett politiskt uppdrag. Däremot har projektgruppen valt att ändå återkoppla till politiken (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23).

Städernas skillnad i inställning till kostnaden för utvärdering av sommargångator kan också kopplas till huruvida sommargångator är ett politiskt uppdrag med en avsatt budget eller drivs på eget initiativ. Eftersom en sommargångata är en relativt billig åtgärd kan utvärderingen i förhållande till sommargångatan ses som väldigt kostsam, vilket är ett perspektiv som lyfts av Åkerlind på Göteborgs stad (personlig kommunikation, 2022-03-23). Trafikkontoret i Göteborg lägger ca 140 000 kronor på en gata och 40 000 per utvärdering för respektive gata/plats. Åkerlind förklarar hur kommunen tillämpat observationsstudier för att utvärdera mer

kostnadseffektivt på vissa platser, detta på grund av att budgeten inte räckte till att utvärdera alla platser på samma sätt (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23). Till skillnad från Göteborg gav Stockholm och Malmö ett annat perspektiv om kostnaden för utvärdering. Stockholm stads sommargångator kostar ca 800 000 kr per gata och utvärderingen kostar ca 65 000 kr. Bratt beskriver utvärderingarna som förvånansvärt billiga och förklarar hur det finns gott om finansieringsmedel inom projektet, vilket skapar utrymme för att genomföra de undersökningar som hittills önskats (Bratt, personlig kommunikation, 2022-04-20). Malmö lägger mellan 250 000 till 600 000 kronor på sina sommargångator och 250 000 kronor för utvärdering av en gata. Respondenterna därifrån lyfter att utvärderingar kostar men att det är väl använda resurser och "[...] egentligen inte så mycket pengar" (Giannopoulou, personlig kommunikation, 2022-03-17).

Förmodligen skapar politikens stöd en annan legitimitet för arbetet med sommargångator, där en avsatt budget under längre tid gjort det möjligt för Stockholm och Malmö att arbeta in ett mer kontinuerligt sätt för både implementering och utvärdering. Å andra sidan är Göteborgs resa mycket intressant med flera lärdomar och insikter gällande hur en organisation på eget initiativ, med relativt enkla medel inom den egna driftbudgeten kan skapa förändring och påverka på högre nivå. I detta lyfter Åkerlind hur arbetsgruppen själva sett ett värde för utvärdering som underlag för återkoppling till politiken (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23), något som kan kopplas till användningsområdet *Påverkansarbete*, som innebär att bygga politiskt stöd genom att visa på utvärderingsresultatet (Molnar et al, 2021). Detta har gett resultat, efter flera år som trafikkontoret i Göteborg drivit arbetet med sommargångator utan stöd från politiken, blir 2022 första året där fler sommargångator i Göteborg ses som ett politiskt uppdrag med en avsatt budget. Däremot gäller budgeten endast nya sommargångator för 2022, vilket gör att projektgruppen på trafikkontoret där kommer fortsätta driva tidigare etablerade sommargångator inom sin driftbudget.

Göteborg är också mer avvaktande i beslut, speciellt gällande att ta bort parkeringsplatser och att reglera trafik, jämfört med Stockholm och Malmö. Kommunen lyfter hur de inte vill köra över en målgrupp till förmån för en annan och hittills har projektgruppen tagit eget ansvar för dessa frågor, men efterfrågar ett starkare politiskt stöd (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-17). Åkerlind menar att tveksamheten hos boenden gällande parkeringsfrågan kan ha att göra med att Göteborg är en relativt bilburen stad (personlig kommunikation, 2022-03-23). Medan politikerna varit delaktiga från start i Stockholm och Malmö så har Göteborgs politiker börjat stödja trafikkontorets koncept när det redan varit igång några år. Dels visar det på ett lyckat påverkansarbete från projektgruppen, dels finns det förmodligen en orsak till den avvaktande inställningen hos politiken (och projektgruppen generellt) - kanske beror det på att bilfrågan är mer känslig och komplex där. I Stockholm medger nämligen projektgruppen att det finns en stor acceptans hos medborgare och politiker för förändringar i den fysiska miljön samt förståelse för nyttan av dessa projekt. I Malmö etableras sommargångator baserat på initiativ utifrån, vilket i sig skapar ett stöd och engagemang hos berörda redan vid start, som därigenom underlättar sommargångatans implementering. Hur arbetet för sommargångator i en kommun dels struktureras och finansieras kan vi konstatera skapar olika förutsättningar för utvärderingen i sig, men också anledningen och drivkraften till att utvärdera. Fallstudierna visar hur en viktig anledning till att utvärdera handlar om att återskoppla för att visa politikerna vad uppdraget gett för effekt och bidragit till, men också för att visa på varför sommargångator är nödvändigt och på så sätt influera politikerna att satsa mer på denna typ av projekt i städerna.

6.4 Utvärderingsarbetets upplägg

När en utvärdering görs tillämpas en studiedesign som syftar till att sätta ramen för när och hur utvärderingen ska genomföras. Utifrån fallstudierna kan vi konstatera hur alla tre städer tillämpat en så kallad tvärsnittsdesign där data samlas in under en specifik tidpunkt, oftast under en veckas tid i slutet av sommaren. Val av studiedesign bör dels kopplas till projektets mål och syfte och dels till utvärderingens syfte (Molnar et al, 2021). Som tidigare nämnts kan en likhet ses mellan städerna där sommargångator i sin helhet syftar till att omfördela ytor och hitta nya användningsområden för att på så sätt levandegöra de offentliga rummen. Syftet med städernas utvärderingar riktar sig istället till att undersöka människors inställning och uppfattning av stadens sommargångator (se tabell 10). Till utvärderingarnas nuvarande syften passar en tvärsnittsdesign bra som val av studiedesign för att på så sätt följa upp människors uppfattning och intryck av sommargångatan efter att projektet pågått under en tid. Men om utvärderingen tydligare skulle kopplas till sommargångatans syfte skulle en före-efter-design vara desto mer användbar (Molnar et al, 2021). Med en före-efter-design genomförs en utvärdering både före sommargångatan etablerats och under tiden projektet är igång för att visa på de effekter och förändringar åtgärden genererar i förhållande till hur det var tidigare, vilket vi ser användbart för att följa upp sommargångatans syfte och mål.

Val av studiedesign sätter sedan ramarna för vilka indikatorer och datainsamlingsmetoder som lämpar sig för utvärderingen. Frågor formuleras tillsammans med en extern konsult i samtliga städer som sedan genomför utvärderingen och sammanställer resultatet. Att upphandla en extern konsult sker ofta när man anser sig sakna kompetens inom den befintliga organisationen (Molnar et al, 2021), det kan också vara ett sätt att förhålla sig obereonde, men å andra sidan kan en extern part också känna plikt i att vara lojal och därmed framhäva positiva resultat (Jerkedal, 2010). Det är inte alltid nödvändigt att en extern part utför utvärderingen, ibland kan det vara desto bättre att utvärderingen görs internt av de personer som besitter god kännedom kring åtgärden. I Malmö stad förklaras hur en extern parts upphandlas för att uppnå objektivitet och för att speciellt verksamheter, som kommunen har en kontinuerlig dialog med, ska ge ärliga svar gällande samverkan med kommunen (Giannopoulou, personlig kommunikation, 2022-03-17). I Göteborg använder sig projektgruppen av stadens analysenhet som rådgivare och upphandlare, vilket skapar en mellanhand och minskar risken för att förståelsen för vad som skall utvärderas förloras (Forss, 2007). I både Stockholm, Göteborg och Malmö gav intervjuade tjänstepersoner intryck av att vara involverade i utformning och utförande av utvärderingarna, vilket kan fungera dels som kvalitetssäkring och dels att den externa konsulten kan ses som en del av den egna organisationen (Forss, 2007; Jerkedal, 2010). Hur kommunerna själva kan arbeta med utvärderingar och ta del av övriga forum som komplement till de mer formella utvärderingarna, lyfts längre fram.

6.5 Observationer för förståelse av platsens aktiviteter och folkliv

Litteraturstudien lyfter observationer som relevant för att utvärdera offentliga platser och social integration (Gehl Institute, 2020; Lalander, 2011; Mehta, 2014; Molnar et al, 2021). I fallstudierna har endast Göteborg tillämpat observationer där kommunen till en början tog hjälp av sommarjobbare som utförde observationer enligt Gehls metoder att utvärdera offentliga rum. I arbetet undersöktes sommarplatsernas användningsområden utifrån olika målgrupper och hur

länge de uppehöll sig på platsen (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23). Göteborg har därefter fortsatt att samla in data med observationer som datainsamlingsmetod, dock som ett sidospår till enkäter och intervjuer och heller inte på samma platser (där enkäter gjorts har alltså inte observationer gjorts). Detta delvis för att kostnadseffektivisera men också för att observationerna gav värdefulla insikter om platserna enligt Åkerlind. "På många av platserna kunde man se att man kanske hade med sig medhavd lunch, satte sig ner snabbt och åt upp sin lunch och sen gick man vidare" (Åkerlind, personlig kommunikation 2022-03-23). Precis som Åkerlind påvisar, så lämpar sig observationer för att studera mänskligt liv och därmed att utvärdera en åtgärds sociala effekter (Lalander, 2011). På så sätt är det en bra metod för att följa upp kommunernas huvudsyfte med sommargångator och undersöka hur gatan levandegörs och fungerar, vart människor befinner sig, vilka möbler som används samt vad för sorts möten och social integration som sker.

Vi kan från fallstudierna förmoda att viss typ av observation görs när projektgrupperna besöker sommargångatorna, samt dagligen av de verksamma på gatan. Anette Svensson, aktör på en av sommargångatorna i Malmö, beskriver i intervjun hur hon dagligen iakttar det sociala livet på gatan och hur de temporära möblemangen nyttjas av olika målgrupper. Här kan vi konstatera att i kommunernas arbete med kommunikation och dialog med näringslivet finns en stor möjlighet att anskaffa sig platskännedom och kunskap om livet på gatan. I fallstudierna framgår vikten av att inkludera perspektiv från medborgare och andra aktörer. Detta eftersom tjänstepersoners bakgrund, utbildning och jobb kan färga synen på stadens projekt, vilket stärker konstaterandet ovan och kan användas som argument vid tillämpning av observationer. I en observation studeras livet på gatan så som stockholmare, göteborgare och malmöbor tar del av det offentliga rummet, vilket är en syn som Malmö stad påpekar behöver inkluderas i organisationen: "[...] när man jobbat ett tag glömmar man lite hur det var att vara bara en malmöbo som använder gatan, för man har alltid sina LARK-glasögon¹ på sig, så det är väldigt bra att få det perspektivet också" (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17). Ett generellt tema som identifierats från fallstudierna är hur projektgrupperna på trafikkontoren kontinuerligt arbetar med uppföljning. Bland annat genom platsbesök och dialog med verksamheter under den temporära åtgärdens genomförandefas, där även inkommande synpunkter från medborgare tas omhand. På så sätt skulle det kanske vara möjligt att dokumentera observationer internt som ett sätt att nyansera enkätfrågorna. I Göteborg verkar projektgruppen vara något på spåren i att använda observationer. Men att metoden just nu anses vara ett sidospår till den större enkätundersökningen samt inte används i kombination, tyder på att dess fulla potential i att förstå sommargångatornas effekter inte ens upptäckts där – än mindre i Stockholm och Malmö.

6.6 Metodtriangulering för en allsidig utvärdering

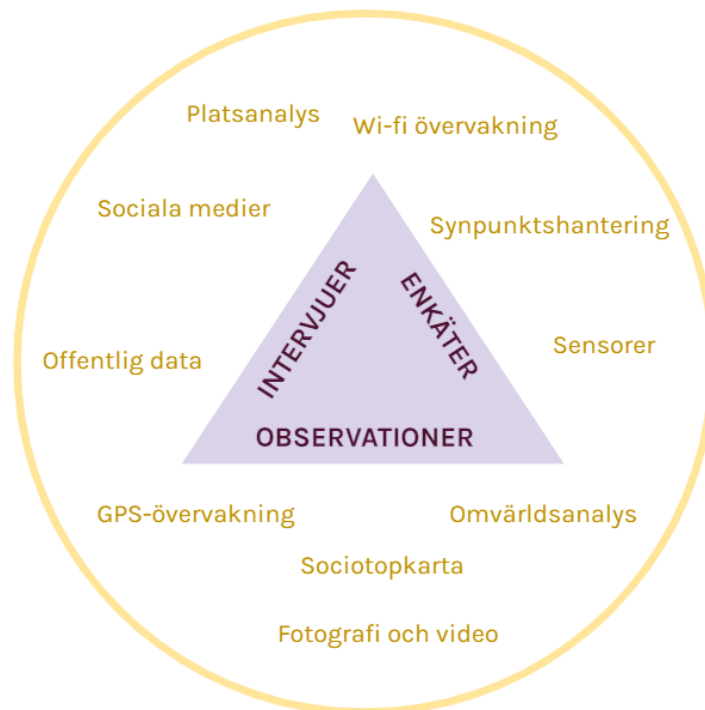
Stockholm, Göteborg och Malmö utvärderar främst sina sommargångator med enkäter och intervjuer, vilka till stor del är utformade av kvantitativ karaktär. Intervjuerna och enkäterna består av frågeformulär med förbestämda svarsalternativ och några fritextsvar, men med relativt lite utrymme för utvecklande, nyanserade svar. Utvärderingar i Göteborg och Malmö riktar sig till grupperna besökare, boende och verksamheter med frågor som ställs på plats eller som skickas ut via mail eller sms. Stockholm riktar sina utvärderingar till gruppen besökare på plats, vilket kompletteras med särskilda utvärderingar till boende och verksamheter när behov uppstår

¹ LARK är en förkortning för landskapsarkitektur

(Bratt, personlig kommunikation, 2022-04-20). Svårigheten i att nå ut till respondenter lyfts av samtliga städer, där bland annat gruppen boende pekats ut som särskilt utmanande (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17).

En sommargågata kan ses som ett utvärderingsobjekt i form av ett föremål och aktivitet (Molnar & Tekie, 2018). Syftet med detta är alltså att se vilka sociala aktiviteter platsen ger upphov till och när, samt vad platsen rent fysiskt består utav - vilket ger förutsättningen att finna kopplingen mellan orsak och verkan av effekterna. Att väva in mer subjektiva indikatorer, tillsammans med objektiva och direkta mätningar, ökar chansen att fånga in den aktuella effekten man avser att uppnå med utvärderingsobjektet (Hahn et al, 2016). Därmed kan en kombination av flera metoder vara användbart för att studera samma fenomen, vilket en metodtriangulering syftar till för att skapa en mer allsidig bild av det som utvärderas (Forss, 2007). Till exempel rekommenderas Mehtas (2014) modell med fem dimensioner för offentliga rum att tillämpas med en kombination av observationer, intervjuer och olika former av mätningar. I intervjun med Anna Nordin som jobbar på ett fastighetsbolag i Stockholm, uppmärksammades potentialen i att koppla ihop olika former av data som exempelvis trygghetsperspektiv från enkäter med brottsstatistik i området (personlig kommunikation, 2022-03-10). Detta kan vara ett sätt att ta vara på tillgänglig statistik som eventuellt kan stärka eller motbevisa resultat från utvärderingen, samt få en bild av de effekter som skapas över en längre tid. Att kombinera olika metoder i mindre skala är dessutom mer kostnadseffektivt jämfört med stora datainsamlingar (Forss, 2007). En metodtriangulering kan därför vara relevant för temporära åtgärder, inte minst i koppling till det resonemang Åkerlind från Göteborg stad lyfter gällande hur kostnaden att utvärdera är väldigt stor i förhållande till kostnaden för själva åtgärden (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23).

I kommunernas fall kan det vara användbart att tillämpa en metodtriangulering för att följa upp sommargågatarens primära syfte. Här kan kombinationen av kvalitativa intervjuer, kvantitativa enkäter och observationer vara värdefull för att skapa en mer allsidig bild av sommargågatorna. - Kvalitativa intervjuer som ger subjektiv data om människors uppfattning, intryck och känsla av platsen (Starrin & Renck, 1996) i kombination med kvantitativ data från enkäter som visar på förekommande tendenser och ger jämförbara resultat (Forss, 2007; Molnar et al, 2021). Tillsammans med observationer gällande vad som faktiskt sker på platsen, vilka som använder den samt vilka aktiviteter och relationer som främjas (Lalander, 2011). Den insamlade datan kan därefter kombineras med övrig data som exempelvis tillgänglig statistik eller digitala metoder som automatiserad kartläggning av flödesmätningar, attraktiva noder eller användning av möblemang. Figuren nedan symboliserar kombinationen av intervjuer, enkäter och observationer i en metodtriangulering, vilket sedan kompletteras med val av övriga metoder i periferin. Dessa metoder är hämtade från tabell 5 i den teoretiska referensramen och kompletterade med synpunktshantering - vilket visade sig vara ett välanvänt sätt för städerna att följa upp projektet under genomförandefasen och i den interna utvärderingsprocessen.

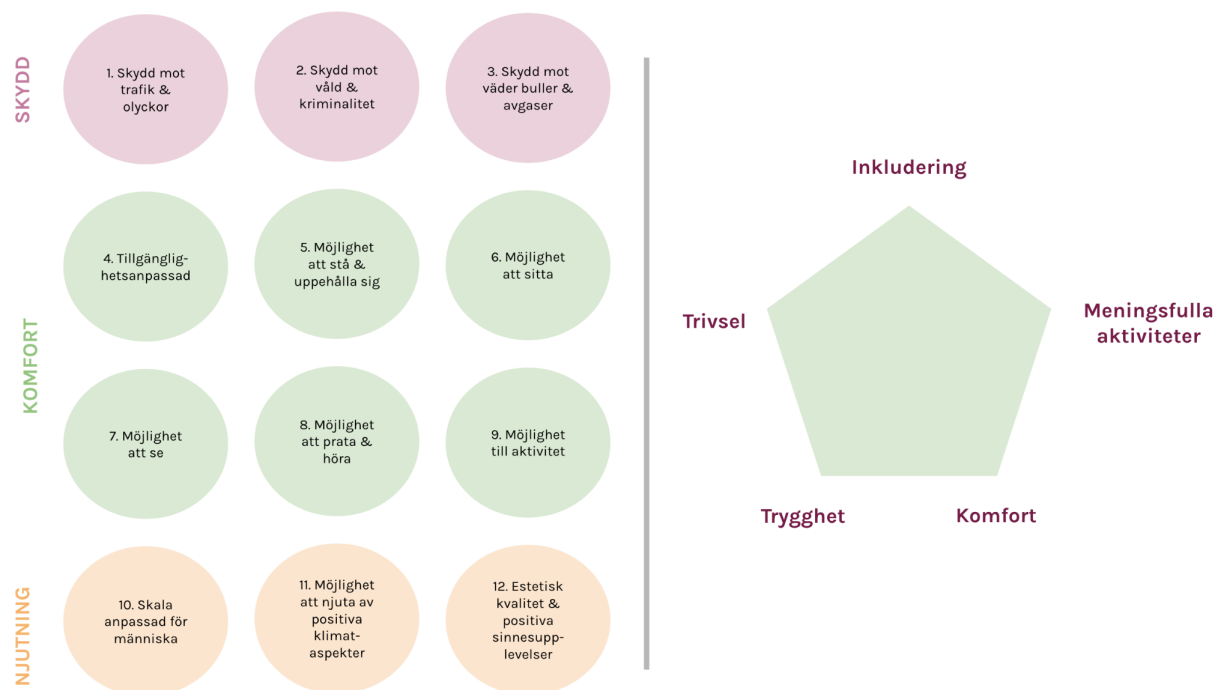

Figur 11: Illustration utifrån rapportens författares egna analys om metodtriangulering (Eklund & Holmqvist, 2022)

Med inspiration från Mehtas (2014) och Gehl Institutes (2020) tillvägagångssätt för att utvärdera offentliga rum kan en metodtriangulering baserat på indikatorer (inspiration till dessa kan hittas i tabell 4) och passande datainsamlingsmetoder från figur 11 utformas. En sådan metodtriangulering kan vara användbar för att möta vårt förslag på ett alternativt syfte med städernas utvärdering av sommargångatorna; Att skapa sig en bild över hur gaturummet förändrats utifrån de temporära åtgärderna (möblering, uteserveringar, grönska); vilka som vistas där, om besöksantalet och vistelsetiden ökat, vad för aktiviteter som sker och hur, samt om tryggheten har förbättrats (se figur 9). Till exempel kan gaturummets förändring och de effekter temporära åtgärder genererar följas upp genom att först identifiera indikatorer som exempelvis rörelse, trygghet, tillgänglighet och rekreationsvärde. Därefter samla in data med flera datainsamlingsmetoder. Kombinationen av metoder kan bland annat användas för att få med upplevelseperspektiv och subjektiva intryck (kvalitativa intervjuer), inkludera generaliserbara resultat (kvantitativa enkäter), uppfattningar av effekter i vardagliga situationer (observationer), öka kännedomen kring platsen (platsanalys) och förståelse för attraktiva stråk och noder (digitala metoder). På så sätt kan man få en helhetsbild av de effekter sommargåtan ger upphov till.

EFFEKTER PÅ	EXEMPEL PÅ EFFEKTER	MÖJLIGA INDIKATORER	MÖJLIGA DATAKÄLLOR
MÄNNISKA	Mångfald	Variation i besökares bakgrund; Variation av funktioner	Observationer; Enkäter, Intervjuer
	Tillgänglighet	Fysiska hinder; Närhet, Kopplingar, Platsanknytning, Trygghet.	Observationer; Enkäter, Intervjuer
	Subjektivt välbefinnande	Mängden grönska; Biologisk mångfald, Ljudnivåer, Sinnesintryck, Lyckokänslor.	Observationer; Enkäter; Ljudsensorer, Intervjuer
	Trygghet & brottslighet	Ögon på gatan; Gemenskap; Rörelse under dygnet; Brottsnivåer	Offentlig statistik; Enkäter; Intervjuer

En förkortad kopia av tabell 4: Effekter, indikatorer och datakällor (efter Molnar et al 2021 s.16 med vissa tillägg av Eklund & Holmqvist, 2022) vilken presenterades i kapitel 4.3 under rubrik "Indikatorer för sociala värden"

Mindre versioner av Figur 3: Tolv kvalitetskriterium för en god offentliga plats (Framarbetad av Eklund & Holmqvist, 2022 efter Gehl Institute, 2020 s.3) respektive Figur 2: Fem dimensioner/aspekter av offentliga rum (efter Mehta, 2014 s.58) vilka presenterades i kapitel 3.1

6.7 Jämförbarhet - både en möjlighet och ett hinder

Malmö stad har en relativt tydlig struktur för hur arbetet med utvärderingar av stadens sommargångar går till och poängterar värdet av att fortsätta på samma spår ett tag till för att generera jämförbara resultat (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17). Att kunna jämföra från år till år och gata till gata är något som även nämns av intervjuade respondenter från Stockholm och Göteborg, och det syns i dokumenten. Samtidigt är det få gator som ännu hunnit utvärderas två gånger, och utvärderingsobjekten som väljs ut är ofta de nya sommargångarna, eller där det gjorts betydande förändringar. I Stockholm nämner exempelvis Theodor Bratt på trafikkontoret att inga nämnda skillnader hade upptäckts från år till år på redan utvärderade platser, varpå de inte ser ett behov av att göra återkommande uppföljningar där i närtid

(personlig kommunikation, 2022-04-20). Samtidigt framhävs det i fallstudierna att varje sommargågata har unika förutsättningar, där åtgärderna samt dialogen med verksamma och boende varierar därefter. Då behöver även enkätfrågorna anpassas, menar bland annat Elin Karlsson på fastighets- och gatukontoret i Malmö.

“[...] nu har vi börjat återanvända samma frågor i princip för alla frågor, för att kunna jämföra resultatet mellan olika gator. Sen får man ändra lite utifrån, eftersom förutsättningarna är så olika, så man inte frågar något som känns helt oförankrat på den gatan. Men så har vi börjat tänka; att vi vill kunna jämföra. Hur svarar dem på Friisgatan, hur svarar dem på Kärleksgatan - kring samma frågor.”
(Karlsson, personlig kommunikation 2022-03-17)

För att få jämförbara resultat mellan år och sommargågor väljer städerna att upphandla i princip en likadan enkätundersökning varje gång. Tillvägagångssättet överensstämmer med begreppet reliabilitet; att mätningar med samma mätinstrument överensstämmer (Lundeflo & Sandsborg, 2005). Samtidigt är sommargågatorna ett relativt nytt planeringsverktyg i städerna som ständigt utforskas och förändras. Utvärderingarna har pågått sedan några år tillbaka men ser fortsatt relativt liknande ut process- och metodvalsmässigt i respektive stad. Kanske finns det anledning att se över hur utvärderingarna görs? Att låta utvärderingarna vara som de är kan grundas i att de görs rutinmässigt (Forss, 2007) och i strävan efter jämförbara resultat, vilket i sin tur kan hindra ett större ifrågasättande kring om de kan göras på ett bättre sätt. Det hejdar helt enkelt möjligheten att finna nya indikatorer, metoder och frågeställningar som eventuellt lämpar sig bättre för sommargågatornas syfte och mål. Att addera ytterligare metoder skulle heller inte påverka jämförbarheten. Däremot skulle kommunernas utvärderingar eventuellt behöva minska i storlek om fler metoder tillämpas för att skapa en kostnadseffektiv metodtriangulering, som ofta består av fler metoder men i mindre skala (Forss, 2007), denna förändring skulle dock påverka jämförbarheten.

Eftersom en strävan efter jämförbarhet kan urskiljas i fallstudierna är det intressant att se hur resultatet faktiskt jämförs. Både Göteborg och Malmö har jämfört utvärderingarnas resultat från samma gata men under olika år i direkt anslutning till varandra; Tredje Långgatan i Göteborg 2015 och 2016 respektive Friisgatan i Malmö 2017 och 2020. Här visar resultatet en tydlig skildring i hur fler besökare, boende och verksamma ställer sig positiva till sommargågor andra gången utvärderingen gjorts till skillnad från första. Städernas enkätundersökningar fungerar på så sätt som verktyg för att skapa mätetal som i sin tur underlättar jämförbarheten av åtgärdens nytta (Social & Health Impact Center, 2019). Att jämföra resultat från år till år är också ett sätt för kommunerna att få bekräftelse på att förbättringsarbetet faktiskt ger resultat, eller att själva inställningen till åtgärderna förändrats med tiden. Dessutom kan jämförbarhet visa på vilka områden som kräver ett fortsatt arbete eller möjligtvis hur nya metoder bör testas för att ge effekt. Å andra sidan baseras resultatet på en uppfattning eller inställning som förbättrats, detta kopplat till tidigare presenterad empiri om hur kommunerna efterfrågar vad besökare, boende och verksamma tycker om sommargågor. En djupare förståelse till *varför* inställningen till sommargågor förbättrats mellan åren, alltså vad som är orsak och verkan, kan vi påstå saknas i kommunernas utvärderingar. Eventuellt är detta något kommunerna reflekterar över själva och internt kan förstå anledningen till vad som påverkat resultatet. Men för att tydligare återse detta i direkt anslutning till utvärderingarna skulle en metodtriangulering vi presenterat tidigare vara lämpligt att använda även i detta sammanhang, då fler perspektiv inkluderas i utvärderingarna,

där en tydligare koppling mellan effekterna och hur dessa uppstått kan identifieras. Dessutom är de jämförbara resultat vi tagit del av i fallstudierna kopplade till en och samma sommargågata, hur kommunerna jämför resultaten mellan olika sommargångar framgår inte lika tydligt. Utifrån fallstudierna har vi även konstaterat hur varje sommargågata har unika förutsättningar och vi ställer oss därför frågan hur relevant det är att jämföra resultaten mellan olika sommargångar. Möjligtvis att det kan vara användbart för kunskapsbyggande om olika platser och för att finna svar på varför och hur olika sommargångar genererar olika effekter, något som kommunernas utvärderingar inte fokuserar på idag.

6.8 Värdet i dialogen mellan stad och aktörer

Kontinuerlig intern dialog lyfts som betydande för utvärderingar både i praktiken och litteratur. Den teoretiska referensramen pekar på att aktörer i större utsträckning också kan involveras i utformandet av utvärderingarna gällande vad som skall frågas och identifieras (Jerkedal, 2010; Forss, 2007). De berörda aktörerna kan ha olika intressen och frågeställningar och genom dialog kan dessa fångas upp för att inkluderas i utvärderingen, risken är annars att viktiga perspektiv går förlorade (Jerkedal, 2010). Att involvera aktörerna är nyttigt för att få fler att börja reflektera automatiskt kring åtgärden (Forss, 2007). När berörda ges ett inflytande minimerar det i sin tur risken för att utvärderarens värderingar och kunskapsbakgrund ska dominera utvärderingen (Jerkedal, 2010). I varken Stockholm, Göteborg eller Malmö finner vi indikationer på att externa aktörer hittills involverats specifikt för utvärderingens utformning. Däremot verkar Göteborg ha som avsikt att börja engagera sina samverkanspartners för att inte gå miste om deras perspektiv i utvärderingarna (Åkerlind, personlig kommunikation, 2022-03-23). Det skulle i sådana fall kunna ge en annan ingångsvinkel på hur frågorna ställs och hur helheten sammanställs resonerar Åkerlind. Samma tankegång förs av Jerkedal (2010) och Forss (2007) i den teoretiska referensramen.

Samtidigt menar respondenterna från städerna på aktörssidan att de gärna tar del av kommunens resultat och använder det internt i sin organisation. Anna Nordin på Vasakronan i Stockholm city menar att det är bra att staden och trafikkontoret leder utvärderingsarbetet (personlig kommunikation, 2022-03-10). Även Avenyförningen i Göteborg litar på att kommunen gör utvärderingar (Wassberg, personlig kommunikation, 2022-03-23), själva gör de en besöksundersökning vart femte år, men inget kopplat till specifika platsutvecklingsprojekt. Istället menar Wassberg att den kontinuerliga dialogen de har med sina medlemmar; verksamheter och fastighetsägare, fungerar som ett sätt att få reda på vad som ger effekt utifrån sina perspektiv. Nordin menar att Vasakronan kan bli mycket bättre på att utvärdera själva, där statistik och citat nämns som värdefulla aspekter att visa upp, föra samtal samt fatta beslut om förbättringsåtgärder utifrån (personlig kommunikation, 2022-03-10).

Snarare än att involvera aktörerna i själva utformningen av utvärderingarna, har trafikkontoren i städerna hittills jobbat mycket med att utveckla den externa dialogen i syfte att finna nya platser och gator för implementeringar, eller gällande befintliga platser för uppföljnings- och utvecklingsarbete. I Malmö är tanken att utveckla den mer informella dialogen med verksamheter och boende framåt, ett arbete som tog stopp under pandemin. Dialogen anses vara kärnan i deras sociala hållbarhetsarbete - vilket är huvudfokuset på sommargångarna i Malmö (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17). De beskriver projektet som beroende av den kontinuerliga kontakt de har med näringslivet och verksamheterna på plats, särskilt när det

kommer till att ta del av den kompetens och kännedom kring olika platser. Att arbeta med dialog är dock en fråga om resurser, något som blir ännu mer krävande i projekt med kort tidsplan likt sommargångator (Karlsson personlig kommunikation, 2022-03-17). I Göteborg lyfter både Åkerlind på trafikkontoret och Wassberg på Avenyföreningen att den kontinuerliga dialogen och arbetet med åtgärderna på Teatergatan lett till att fastighetsägaren Wallenstam blivit mer involverade till 2022 års sommargata där. De stora förändringarna som deras medverkan kommer innebära har dessutom lett till att trafikkontoret kommer göra en uppföljande utvärdering för att kunna jämföra med 2019 års utvärderingsresultat. Samverkan mellan kommunen och aktörer är en nyckelfaktor för att ens kunna genomföra sommargångatukonceptet menar Wassberg, som säger att aktörernas entusiasm och acceptans är avgörande för att lyckas (personlig kommunikation, 2022-03-23). Vidare lyfter respondenterna i Stockholm hur sommargångatornas bidrag till dialog samt positiva resultat och reaktioner från aktörer gör det svårt att avveckla dem, vilket är en anledning till att konceptet *Levande Stockholm* hela tiden ökar i omfång (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-04-20). Vidare menar Karlsson att deras koncept *Levande Stockholm* blivit en hub för nya kontakter, idéer och samverkan. Mycket pekar alltså på att dialog och samverkan kommer fortsätta, den är välkommen och efterfrågad hos trafikkontoren och allt mer av aktörerna.

Utifrån empirin kan vi konstatera att sommargångator ger upphov till en utökad dialog kring våra gemensamma utrymmen; med verksamheter, boende och besökare i åtanke. De blir således inbjudna till att påverka sin närmiljö, en demokratiskt viktig aspekt i utvecklingen av våra städer.

6.9 Hur städerna tolkar, värderar och använder resultatet

Utifrån hur städerna använder sitt resultat, går det att härleda till Jerkedal (2010) och Molnar et al (2021) olika utvärderingssyften/användningsområden. I Stockholm förklarar Karlsson (personlig kommunikation, 2022-03-09) att utvärderingarna kan spela en roll i hur resurser fördelas och som återrapporering till politiken, samt som underlag inför nästkommande års åtgärder. I Göteborg är det främst projektgruppen på trafikkontoret som går igenom resultatet för att skapa lärdomar, de använder det också som underlag för verksamhetsplanering och för att bedöma valet av kommande års platser (Åkerlind, personlig kommunikation 2022-03-23). De involverade aktörerna som bidragit till sommargångatorna i samverkan får också ta del av resultatet, vilka använder det för att värdera utkomsten av sin satsning (Wassberg, personlig kommunikation, 2022-03-23). När resultatet visar ett behov av att fördjupa dialogen, används det som underlag för samtal med boende och övriga nödvändiga aktörer. Projektgruppen återkopplar även resultaten till politiken, även om politikerna själva inte efterfrågat det (Åkerlind, personlig kommunikation 2022-03-23). I Malmö presenterar projektgruppen resultatet till politiken, som använder det som beslutsunderlag för hur fastighets- och gatukontoret ska jobba vidare med det i fortsättningen. Resultatet bidrar också till hur gestaltningen kan förändras och utvecklas inför kommande år. Detta visar att utvärderingarna har drag av både summativ form; att få fram beslutsunderlag, samt formativ form, att stödja ett pågående projekt (Jerkedal, 2010), som kan kopplas till processanvändning (Forss, 2007). På samma sätt kan Molnar et al (2021) alla fyra användningssyften återfinnas generellt i samtliga städer; *beslutsfattande* för politiker och projektorganisationen samt i *designarbetet*, *kunskapsbyggande* där resultatet används internt i projektgruppen, *påverkansarbete* för att bygga politiskt stöd och *nätverksbyggande* i form av att använda utvärderingarna som dialogverktyg.

Just att lära under projektets gång och möjligheten att iterera en åtgärd är kanske inte så vanligt i stadsutvecklingsprojekt, men temporära åtgärder möjliggör just detta. “[...] det är ju också på något sätt storheten i det här arbetet, blir det inte bra, nå men då kan vi bara ta bort det. Så gör vi på något annat sätt “ (Bratt, personlig kommunikation, 2022-03-09).

Det är med största sannolikhet det interna dagliga arbetet, dialogen med aktörer, synpunkter från boende och verksamma samt utvärderingarna som skapar en helhetsbild i arbetet med sommargågatorna. Vad som förändras från år till år kan härledas till att förväntningar höjs, budgeten ökar och ett ständigt förbättringsarbete. Utvärderingarna i dagsläget fungerar som ett sätt att ta reda på hur de tillfrågade; boende, besökare och verksamheter uppfattar och tycker om sommargågatorna. I städernas senaste utvärderingsrapporter presenteras generellt sett bakgrundsfakta om utvärderingarna och utvärderingsobjekten, utförare och därefter följer en sammanställning av resultatet. Kvantitativa analyser kopplat till offentliga rum och temporära åtgärder är ofta enkla och innebär främst en beskrivning av datan som samlats in (Molnar et al, 2021), vilket stämmer överens med städernas rapporter. Därmed presenteras inte hur resultatet kan tolkas och värderas, inte heller några slutsatser dras, det lämnas till mottagarna. Utifrån fallstudiens intervjuer är den generella slutsatsen av utvärderingarna att sommargågatorna är uppskattade, dock inte utan problem och förbättringspotential.

För att styra mot ett hållbart värdeskapande behöver det byggas en förståelse för vilket värde som sommargågatorna skapar. Därmed behöver dess effekter – en förändring med positiv eller negativ inverkan – värderas och analyseras utifrån orsak och verkan. Utifrån sommargågatorna bör utvärderingen handla om att avgöra om åtgärderna fungerat, exempelvis om den uppnått målen, gett upphov till några oförutsedda effekter eller synergieffekter samt vilka grupper som påverkats positivt och negativt (Molnar et al, 2021). Det finns saker som visar på en ambition att väga in liknande aspekter i bedömningen av sommargågatorna, men de utgår alltså från folks åsikter och uppfattningar. När en sommargågata bedöms fungera genom utvärderingarna är det främst utifrån att samla in en uppfattning kring om folk är positivt inställda. När den effekten – deras inställning – uppnåtts är däremot oklart. Det verkar delvis ske genom en subjektiv värdering av respektive projektgrupp som i sin tur kommunicerar ut sin uppfattning av resultatet. Något som absolut inte behöver avfärdas, utan kan snarare kopplas till att tjänstepersonerna använder sin yrkeserfarenhet till att värdera, nyansera och analysera (Bornemark, 2018). Däremot hade analysen stärkts av att kunna peka på vilka indikatorer sommargågatorna anses bör uppfylla för att bedömas som lyckad. På så sätt kan vem som än läser få samma förutsättningar att tolka och värdera datan och därmed också dra slutsatser som stämmer överens eller fatta beslut på liknande grunder.

6.10 Sommargågatorna och utvärderingarnas potential i att bidra till en socialt hållbar stadsutveckling

Teorin motiverar temporära åtgärder utifrån att på ett resurseffektivt, innovativt och kreativt sätt kunna anpassa och förändra stadsrummets användningsområden efter stadens behov. Det är också ett sätt att testa en åtgärd innan den eventuellt implementeras permanent (Haugen, 2021), vilket utifrån fallstudierna även visats sig användbart i praktiken. I Malmö har sommargågatan på Friisgatan pågått som en del i att långsiktigt se över Friisgatans potential till att bli en permanent gågata, vilket den i år beslutats kommer bli. I Göteborg har sommar(gå)gator tillämpats för att

testa sig fram steg för steg och lyssna in stadens invånare under tiden. Stockholm har utifrån sommargågatornas positiva resultat beslutat att permanenta fem gator till återkommande sommargågor och konceptet fortsätter växa för varje år (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-04-20). Fallstudierna har med andra ord bekräftat temporära åtgärders potential att tillfälligt testa en åtgärd, och i detta vill vi mena att utvärderingen spelar en avgörande roll för att undersöka vilket mottagande åtgärden får. Det är genom utvärderingen som invånarna kan uttrycka vad dem tycker om projektet och vad som bör eller kan förbättras, vilket i sin tur fungerar som underlag inför fortsatt arbete eller att implementera åtgärden permanent. Giannopoulou från Malmö stad lyfter hur utvärderingarna tillsammans med sommargågatan som testbädd för långsiktig planering, har skapat möjligheter att identifiera och hantera konflikter på vägen samt ovärderlig erfarenhet, relationsbyggande och kontaktnät (personlig, kommunikation, 2022-03-17). Detta i sig har skapat helt andra premisser att förhålla sig till gällande en permanent transformation av Friisgatan i Malmö, där Karlsson uttrycker sig om värdet i att veta hur det funkar och vad folk tycker om det, "Jag tror inte [...] vi hade vågat göra detta om vi inte haft sommargågatan" (Karlsson, personlig kommunikation, 2022-03-17).

Baserat på empirin och analysen ovan kan vi bidra till konstaterandet att temporära åtgärder fungerar som ett strategiskt planeringsverktyg som skapar ett värde till platsen både på kort som lång sikt. Temporära åtgärder tar avstamp i social hållbarhet och främjar en mer social transformation av stadsrummets ytor. Med utgångspunkt i socialt hållbar stadsutveckling kan temporära åtgärder fungera som ett effektivt verktyg för att främja stadsrummen för medborgarna; och genom utvärderingar ta reda på vilka sociala effekter dessa åtgärder genererar. Med hjälp av dem kan underlag skapas som är användbara för långsiktig planering. I dagsläget verkar utvärderingsprocessen och resultaten generera stor genomslagskraft och kunskap till trafikkontoren, involverade aktörer och politiken. Eftersom sommargågatornas syften och mål alla ämnar att bidra till en mer socialt hållbar stad, tror vi ett sådant typ av utvärderingssyfte kan bli än mer avgörande i arbetet för en mer socialt hållbar stadsutveckling och generera ännu fler lärdomar.

Utifrån fallstudierna kvarstår frågan om vad sommargågatorna egentligen har skapat för sociala effekter och värden i städerna, detta eftersom utvärderingarna hittills inte kartlagt det. Vi tror att städernas utvärderingar måste handla mer om att ta reda på vad som faktiskt händer på platserna och vad som gett upphov till det, för att därigenom dra lärdomar till stadsutvecklingen i stort. Frågor som skulle kunna besvaras i utvärderingen är; *Hur möts människor? Hur används möblerna? Ger de upphov till social interaktion och meningsfulla möten? Skapas mer tillgängliga miljöer för alla, eller förlorar någon målgrupp på det? Tar folk med sig mat eller köps mat på plats? Är sommargågatorna tryggare att gå på kvällstid, än en bilgata?* och så vidare (Molnar et al, 2021). För att få reda på denna information tror vi inte att enkäterna räcker. Men frågan är hur långt kommunerna och aktörerna borde och kan gå i denna typ av utvärdering. Theodor Bratt menar att tjänstepersoner på Stockholms trafikkontor behöver fundera över vad de vill ha ut av sina mätningar. "Det som bekräftar det vi vill höra kanske inte ger oss i projektet sådär jättemycket" (Bratt, personlig kommunikation, 2022-04-20). Vidare lyfter han att det vore intressant att få reda på hur sommargågatorna funkar rent praktiskt. Samtidigt lär kommunens utvärdering aldrig kunna ge mer än ögonblicksbilder menar Bratt. - Frågan om hur sommargågatorna på ett större plan bidrar till staden är något som kanske borde överlämnas till forskningen? (Bratt, personlig kommunikation, 2022-04-20).

Så hur mycket ska kommunerna utvärdera och vart går gränsen mellan deras uppdrag gentemot medborgarna och när forskningen borde ta vid? Vems ansvar är det att kartlägga de effekter som uppstår? Resursmässigt är redan utvärderingarna påkostade, och vi funderar därför över om det är rimligt från vår sida att rekommendera att utvärdera sommargågatorna ännu mer. Alla projekt i en kommun kan ju inte utvärderas, mätas och synas i alla skrymslen och vrår. De utvärderingar som görs idag, uppfyller också på flera sätt det som i litteraturen menas vara "korrekt"; de har utifrån utvärderingarnas syften bedrivits effektivt och professionellt, samt kommer till nytta i form av att de faktiskt används inom projektorganisationen, berörda aktörer och av politiken. På så sätt bidrar utvärderingarna redan till att främja en hållbar stadsutveckling. Men med tanke på den storlek och legitimitet städernas utvärderingar idag redan har anser vi att det finns förbättringsutrymme. Har utvärderingarna inte mer potential än att ta reda på vad folk anser om en sommargågata? De resurser som läggs borde kunna användas till mer effektivt utförda utvärderingar som bidrar till en nyanserad bild av platserna, skapar en förståelse för hur de används och i förlängningen visar om åtgärdernas mål och syften uppnås.

Världen står inför otroligt många utmaningar och att skapa mer hållbara stadsrum är en av dem. Temporär urbanism är ett exempel på hur vi i städerna kan skapa beteende- och attitydförändringar och främja platser avsedda för människor i staden - det har empirin inte minst indikerat. På så sätt är temporära projekt som sommargågator perfekta för att skapa en långsiktig förändring genom dialog, samverkan, avstämning och återkoppling. Vill man som Stockholm, Göteborg och Malmö genom sina sommargågatuprojekt vara med och förändra synen på gatornas funktion och roll i staden, vilka de är till för och vad som ska ta plats - är utvärderingarna en chans att ta reda på det och skapa kunskap framåt, vilket borde tillvaratas.

7. Slutsatser

I detta avsnitt presenteras rapportens slutsatser i punktform och lyfter kortfattat fram essensen från tidigare förda diskussion. Det finns ingen hierarkisk tanke bakom ordningen på hur slutsatserna presenteras, utan följer snarare samma ordning som diskussionskapitlet. Tillsammans knyter de sju slutsatserna ihop studien baserat på de kunskaper och erfarenheter som skapats under tidens gång. Därtill avslutas kapitlet med några framåtsyftande rekommendationer.

- Anledningen till att genomföra utvärderingar kan variera, i grund och botten bör det handla om att avgöra om den temporära åtgärden uppfyllt sitt syfte och mål. I teori och praktik har gemensamma användningsområden för utvärderingsresultaten identifierats; dels för vidareutveckling av konceptet, kompetensutveckling och beslutsfattande inom den egna organisationen, dels som återrapportering i form av påverkansarbete och beslutsfattande hos politiken.
- Litteraturen framhåller att utvärderingsobjektets syfte ska vara vägledande för utvärderingens syfte, vilken sätter ramarna för hela utvärderingsprocessen. Fallstudierna i Stockholm, Göteborg och Malmö visar dock att dessa syften skiljer sig åt. Medan sommargågatorna sammanfattningsvis ämnar att skapa mer trivsamma, attraktiva och trygga vistelsemiljöer, syftar utvärderingarna till att genom enkätfrågor ta reda på medborgarnas inställning och åsikter kring åtgärderna.
- Om de temporära åtgärdernas bidrag till sociala effekter ska utvärderas, rekommenderas en metodtriangulering för att samla in en varierad mängd data som på så sätt skapar en allsidig bild. Här kan en kombination av kvalitativa intervjuer, kvantitativa enkäter och observationer vara värdefull. Detta kan sedan kompletteras med övrig tillgänglig data och statistik. Fallstudierna visar att det idag främst används enkätundersökningar, vilket skapar en ensidig bild av sommargågatorna. Teorin och empirin visar att förbättringspotential finns för att fånga fler aspekter av sommargågatornas påverkan och effekter.
- Observationer kan vara en lämplig metod att tillämpa för att fånga in det som händer på en plats och därmed vara en god metod för att fånga sommargågatornas effekter och värden.
- Fallstudierna visar att samtliga städer säger sig vilja ha jämförbara resultat mellan år och utvärderingsobjekt, vilket kan bidra till en återhållsamhet i att utveckla och utforska andra, kanske mer effektiva, utvärderingar som skulle kunna ringa in sommargågatornas värdeskapande bättre.
- Kommunernas arbete med kommunikation och dialog med näringslivet samt boende och besökare, är av stor betydelse för platskännedom samt kunskap om livet på gatan och

projektet. En aspekt som bör nyttjas i utvärderingsprocessen, både i utformningen av studiedesignen och för informationsinhämtning.

- Temporära åtgärder kan fungera som ett strategiskt planeringsverktyg för att tillföra nya värden till platser både på kort och lång sikt. Med hjälp av utvärderingar kan vi skapa förståelse för vilka värden som skapas samt om dessa stämmer överens med de initiala målen. Utvärderingarna kan efter det användas som underlag för vidareutveckling, beslutsfattande och långsiktig planering. På så sätt kan temporär urbanism, exempelvis sommargångator, och utvärderingar av dessa - skapa förutsättningar för en mer socialt hållbar stadsutveckling.

7.1 Våra rekommendationer

Temporär urbanism och sommargångator syftar ofta till att främja mer socialt hållbara (tillgängliga, trygga och människovänliga) stadsmiljöer, de syftar också till att testa nya funktioner och gestaltningar i den byggda miljön. Det är dessa aspekter som bör följas upp i en utvärdering. Utvärderingarna av sommargångatorerna i Stockholm, Göteborg och Malmö fokuserar idag på att genom enkäter ta reda på vad näringsidkare, boende och besökare tycker om insatserna och deras upplevelse av dem. Utvärderingarna är idag resursmässigt påkostade, görs systematiskt och används av både projektorganisationen och beslutsfattare vilket i sig uppfyller många kriterier för en god utvärdering. Men utifrån detta, anser vi att det finns förbättringsmöjligheter, där städernas utvärderingsarbeten besitter större potential än att ta reda på vad folk tycker och tänker. De resurser som redan läggs borde kunna användas mer effektivt för att skapa en nyanserad bild av sommargångatornas effekter och värdeskapande. Vår starkaste rekommendation är därför att använda utvärderingarna som ett medel för att bygga kunskap kring sommargångatornas funktioner, bidrag till platsen och socialt hållbar stadsutveckling i stort. För att uppnå detta presenterar studien hur utvärderingarna istället skulle kunna utformas.

Bland annat bör syftet med sommargångatorerna vara vägledande för utvärderingens fokus. Om en sommargångata exempelvis implementeras för att skapa en ökad trygghet, är det tryggheten som främst ska utvärderas. Detta görs genom att formulera frågeställningar, definiera indikatorer och välja metoder som kan generera lämplig data. Datan bör sedan värderas sedan utifrån huruvida platsens trygghet förändrats, på vilket sätt och vad som påverkat detta. Utvärderingarna ska såklart även vara öppna för att identifiera och värdera andra effekter som kan ha uppstått. Dessa kan bland annat identifieras med input från aktörer med koppling till den temporära åtgärden. Aktörerna besitter ofta viktig kännedom om platsen och åtgärden som beställarna och utförarna av utvärderingen inte gör. Här vill vi även påpeka att en utvärdering inte behöver bli bättre bara för att den görs av en extern part, utan kan med fördel göras av medlemmarna i projektorganisationen som implementerat åtgärderna. Det viktiga är att utvärderingen görs systematiskt, professionellt och transparent.

För att tydligare följa upp sommargångatornas syften och skapa sig en allsidig bild av de effekter som genererats i gaturummet, rekommenderar vi att utvärderingarna sker genom en kombination av kvalitativa intervjuer, kvantitativa enkäter och framförallt observationer. Dessa metoder kan i sin tur kompletteras med övrig tillgänglig data eller digitala metoder. Stockholms, Göteborgs och Malmös enkätstudier bör därmed kombineras med ytterligare metoder. Även om varje ingående metod resursmässigt skulle behöva göras i relativt liten skala kan de ändå

komplettera varandra och inbringa värdefulla, mer allsidiga insikter än i dagsläget. Till exempel vore det intressant att koppla den upplevda trygghetsaspekten som kommunerna i dagsläget kvantitativt frågar om, med tillgänglig brottsstatistik och observationer på plats. Detta skapar ett starkare underlag för att bedöma huruvida tryggheten faktiskt har ökat eller försämrats på den aktuella platsen, samt vad som kan ha påverkat det. Vad som undersöks och värderas beror alltså på åtgärdens syften och mål. Utöver trygghet skulle det kunna handla om att reda på om platsen blivit mer attraktiv, främjat rekreation eller andra aktiviteter. Vad som utvärderas kan därmed generera olika slutsatser om åtgärderna och kunskap som i sin tur kan användas i strategiskt arbete, gestaltungsprocessen, konceptutveckling, påverkansarbete och/eller beslutsfattande.

Observationer har visat sig vara en lämplig metod för att fånga in hur gatan levandegörs och fungerar, vart människor befinner sig, vilka möbler som används, vilka aktiviteter som utförs, samt vad för sorts möten och social interaktion som sker. Med sommargågatornas syften och mål i åtanke (och temporära åtgärders syften samt stadsutveckling generellt), vill vi därmed uppmana projektorganisationerna att använda sig utav observationer i sina utvärderingar. Om kommunerna tillämpar denna metod, skulle till exempel Gehls tolv kvalitetskriterier kunna fungera som underlag för observationen (se figur 3).

Med detta sagt rekommenderar vi kommunerna att våga utveckla och testa fler metoder att utvärdera sommargågatorna på, där fokus bör vara att ta reda på de sociala värden och effekter som sommargågatorna skapar. Tar städerna en sådan utgångspunkt, tror vi att utvärderingarna blir mer resurseffektiva eftersom de då skapar en större kunskap om de insatser som gjorts och hur de kan bli bättre. - Kunskap i sin tur kan främja socialt hållbara effekter i stadens offentliga rum, oavsett om det handlar om temporär eller permanent stadsutveckling.

8. Avslutande reflektioner

Nedan presenteras en reflektion kring val av metod, tillvägagångssätt och slutsatser. Frågor som; Vad skulle ändras om studien gjordes om idag och vad på vägen kan ha påverkat resultatet? reflekteras över nedan där även studiens avgränsning och omfattning inkluderas.

8.1 Metodreflektion

Studien bygger på en litteraturstudie och tre fallstudier, vilket visat sig vara ett bra tillvägagångssätt för det valda ämnesområdet då en helhetsbild samt flera intressanta insikter och diskussionspunkter kunnat extraheras från empirin. Vi vill tro att perspektiv från Sveriges tre största städer varit av nytta för studien, där vi på ett relativt djupgående plan skapat oss en bred uppfattning om hur implementeringen och utvärderingsarbetet med sommargångator går till i respektive stad. Arbetets potential för att bidra till lärande ser vi som en styrka. Dels kan Stockholm, Göteborg och Malmö dra lärdomar av varandra genom det insamlade materialet, vilket uttrycktes som en önskan under intervjuerna. Dels kan övriga kommuner och andra aktörer inspireras och bygga kunskap kring de tillvägagångssätt och aspekter som presenteras. Om vi hade avgränsat oss och djupdykt i hur en och samma stad arbetar med sommargångator och dess utvärdering, hade fler respondenter kunnat inkluderas från andra håll; stadens olika förvaltningar, politiker och aktörer vilket hade kunnat skapa en djupare förståelse för utmaningar och möjligheter. Däremot hade en sådan avgränsning hindrat oss från att få det breda perspektiv vi nu fick.

Det finns alltid förbättringspotential i metod och tillvägagångssätt. Till exempel var den teoretiska referensramen ofullständig när vi påbörjade intervjuer med tjänstepersoner och aktörer. Om teorin färdigställts, hade vi haft en djupare kunskap inför fallstudierna, där intervjufrågorna förmodligen då hade formulerats annorlunda och kunnat bli ännu mer specifika. Å andra sidan kom vi in relativt "ofärgade" till intervjuerna, vilket gjorde att vi kunde ställa neutrala och grundläggande frågor. Därtill bidrog empirin från intervjuerna till färdigställandet av den teoretiska referensramen, där vi snabbt kunde hitta intressanta fynd i litteraturen att lyfta in. - Vilket gav perspektiv på hur städerna gör i praktiken. På det sättet kompletterar litteraturstudien och fallstudierna varandra. Eftersom det aldrig var meningen att göra en komparativ studie, anser vi att upplägget gav ett mervärde till studien.

Pågrund av att vi initialt inte hade en klar uppfattning om hur lång tid intervjuerna skulle ta, fick vi förlänga intervjutiden med Malmö och Göteborg, samt boka in en ytterligare intervjutid med tjänstepersonerna på trafikkontoret i Stockholm. Den kompletterande intervjun med Stockholm skedde när arbetet var mer färdigställt och en ökad kunskap kring ämnet skapats. Då bar vi egentligen på fler frågor som vi hade velat ställa, vilket är naturligt eftersom kunskapen ökat under studiens gång. Vi såg däremot till att enbart inkludera det som vi inte lyckades fråga under

första intervjutillfället och anser därmed att en god bild av det som avsågs att studeras har skapats, utan fördel för någon stad.

8.2 Reflektioner gällande slutsatser

Vi gick in i arbetet i tron om att utvärdering och mätbarhet ofta förutsätter en kvantifiering, men det visade sig att kvalitativa metoder för att mäta sociala och subjektiva aspekter tillför viktiga aspekter. Detta syns i våra slutsatser och rekommendationer, som manar städerna att våga använda mer kvalitativa metoder tillsammans med kvantitativa, vilket vi tror hade hjälpt dem skapa en mer allsidig bild av de effekter som sommargågatorna skapar. Det innebär att de kritiska röster som lyftes fram i början av den första teoridelen till viss del har rätt i att det kanske inte går att kvantifiera subjektiva aspekter i all oändlighet. Samhället och branschen måste därmed utveckla en viss tolerans för det mjuka och omätbara som det sociala hållbarhetsperspektivet medför. Det innebär dock inte att vi borde sluta sträva efter att utvärdera och mäta dessa aspekter, utan att se det från olika sidor och inse att kvalitativa resultat också är användbara, sålänge undersökningen gjorts systematiskt och noggrant - med ett tydligt syfte, som följer upp det avsedda värdeskapandet med åtgärden.

Såklart förstår vi att detta även är en fråga om resurser och en gräns mellan kommunens ansvar, olika förvaltningars intressen och ansvar - och när forskningen kanske istället borde ta över. Det är dock detta som gör studien intressant; att praktik och teori skiljer sig och insikterna där emellan. Dessa har med största sannolikhet genererat fler kunskaper om utvärderingarnas potential, än om en konsensus redan hade funnits.

8.2 Förslag på framtida forskning

I en fortsatt forskning skulle studien kunna utvidgas i att inkludera fler aktörsperspektiv, inte minst politiker som är en av de främsta målgrupperna för utvärderingsresultatet samt de som ansvarar för gestaltningen av gatorna. I fallstudierna lyfts temat gällande forskningens roll i att analysera sommargågatorna och dess effekter på staden i ett större och bredare perspektiv. Detta skulle vara intressant att diskutera och bidra till, både i att diskutera kommunernas ansvar i att följa upp de projekt och innovationer som de testat i staden, men också genom att faktiskt bidra med att kartlägga en sommargågatas effekter. Det senare skulle innebära att studien behöver förläggas under sommargågatornas genomförandefas, från tidig sommar till tidig höst.

Sist men inte minst nämndes sommargågatorna som en hub för samverkan och dialog, dit tjänstepersoner från olika förvaltningar, näringsliv och andra aktörer vänder sig. Den potential för innovation och samverkan som temporär urbanism möjliggör vore därmed också intressant att studera vidare.

9. Referenser

6.1 Figurer och tabeller

Figur 1: Modell över studiens struktur och design, skapad av Louise Eklund & Sofia Holmqvist, 2022

Figur 2: Fem dimensioner/aspekter av offentliga rum, framarbetad av Eklund & Holmqvist, 2022 efter:

Mehta, V. (2014). Evaluating Public Space. *Journal of Urban Design*, 19:1, 53-88. DOI:10.1080/13574809.2013.854698

Figur 3: Tolv kvalitetskriterium för en god offentliga plats, framarbetad av Eklund & Holmqvist, 2022 efter:

Gehl Institute. (2020). Twelve Quality Criteria.
<https://gehlpeople.com/wp-content/uploads/2020/03/TWELVE-QUALITY-CRITERIA.pdf>

Figur 4: Process för att utvärdera temporära åtgärder samt utvärderingens plats i genomförandet av temporära åtgärder, framarbetad av Eklund & Holmqvist, 2022 efter:

Molnar, S., Andersson, L., Haugen, K., Schnurr, S. (2021). *Handbok - Utvärdera temporära åtgärder i stadsmiljö*. RISE Rapport. s.10 & 13
<https://www.ri.se/sites/default/files/2021-06/Handbok%20-%20Utv%C3%A4rdera%20tempor%C3%A4ra%20%C3%A5tg%C3%A4rder%20i%20stadsmilj%C3%B6.pdf>

Figur 5: Åtta steg i utvärderingsarbetet, framarbetad av Eklund & Holmqvist efter:

Jerkedal, Å. (2010). *Utvärdering - steg för steg. Om projekt- och programbedömning*. Norstedts Juridik AB.

Figur 6: Sommargåtan på Hornsbergs strand, Stockholm, fotograf Lennart Johansson

Figur 7: Sommargåtan på Teatergatan, Göteborg, fotograf Ulrika Åkerlind

Figur 8: Sommargåtan på Friisgatan, Malmö, fotograf Åsa Svensson

Figur 9: Rapportens författares förslag på ett alternativt syfte med utvärderingarna

Figur 10: Illustration utifrån rapportens författares egna analys kring utvärderingarnas syften, skapad av Louise Eklund & Sofia Holmqvist, 2022

Figur 11: Illustration utifrån rapportens författares egna analys om metodtriangulering, skapad av Louise Eklund & Sofia Holmqvist, 2022

Tabell 1: Studiens intervjurespondenter

Tabell 2: Temporär urbanism - närliggande begrepp, efter

Molnar, S., Andersson, L., Haugen, K., Schnurr, S. (2021). *Handbok - Utvärdera temporära åtgärder i stadsmiljö*. RISE Rapport.

<https://www.ri.se/sites/default/files/2021-06/Handbok%20-%20Utv%C3%A4rdera%20tempor%C3%A4ra%20C3%A5tg%C3%A4rder%20i%20stadsmilj%C3%B6.pdf>

Tabell 3: Olika sorters temporära åtgärder, efter

Molnar, S., Andersson, L., Haugen, K., Schnurr, S. (2021). *Handbok - Utvärdera temporära åtgärder i stadsmiljö*. RISE Rapport. s.6

<https://www.ri.se/sites/default/files/2021-06/Handbok%20-%20Utv%C3%A4rdera%20tempor%C3%A4ra%20C3%A5tg%C3%A4rder%20i%20stadsmilj%C3%B6.pdf>

Tabell 4: Effekter, indikatorer och datakällor, med vissa tillägg av Eklund & Holmqvist 2022, efter

Molnar, S., Andersson, L., Haugen, K., Schnurr, S. (2021). *Handbok - Utvärdera temporära åtgärder i stadsmiljö*. RISE Rapport. s.16

<https://www.ri.se/sites/default/files/2021-06/Handbok%20-%20Utv%C3%A4rdera%20tempor%C3%A4ra%20C3%A5tg%C3%A4rder%20i%20stadsmilj%C3%B6.pdf>

Tabell 5: Sammanställning av datainsamlingsmetoder, skapad av Louise Eklund & Sofia Holmqvist, 2022

Tabell 6: Omgjord kopia av tabell 1: Intervjurespondenter

Tabell 7: Övergripande fakta gällande arbetet med sommargångator i Stockholm, skapad av Louise Eklund & Sofia Holmqvist, 2022

Tabell 8: Övergripande fakta gällande arbetet med sommargångator i Göteborg, skapad av Louise Eklund & Sofia Holmqvist, 2022

Tabell 9: Övergripande fakta gällande arbetet med sommargångator i Malmö, skapad av Louise Eklund & Sofia Holmqvist, 2022

Tabell 10: Sammanställning av storstädernas syften med sommargångator respektive dess utvärderingar, skapad av Louise Eklund & Sofia Holmqvist, 2022

6.2 Referenslista litteratur och dokument

Ahrne, G. och Svensson, P. (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Liber AB, Malmö.

Andersson, M. och Persson, T. (2021). *Sommargågatan - en långsiktig dialog för det tillfälliga och en tillfällig dialog för det långsiktiga*. Institutionen för fysisk planering, BTH.

<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1566219/FULLTEXT02>

Andres, L. (2013). *Differential Spaces, Power Hierarchy and Collaborative Planning: A Critique of the Role of Temporary Uses in Shaping and Making Places*. *Urban Studies*, 50:4, 759-775.

<https://doi.org/10.1177/0042098012455719>

Berglund, K., Sjöström, J., Åström, B. (2004). *Hela staden - från mellanrum till stadsrum*. Edita, Stockholm.

Bertolini, L. (2020). From "streets for traffic" to "streets for people": can street experiments transform urban mobility?. *Transport Reviews*, 40:6, 734-753. <https://doi.org/10.1080/01441647.2020.1761907>

Bishop, P. (2015). *From the Subversive to the Serious: Temporary urbanism as a Positive Force*. Counterpoint. DOI: 10.1002/ad.1913

Bishop, P. & Williams, L. (2012). *The Temporary City*. Routledge.

Bjerndell, Å. & Krook, A. (2020-01-15) När mätbarheten blir norm. *Arkitekten*.
<https://arkitekten.se/debatt/nar-matbarheten-blir-norm/> (Hämtad 2022-04-08)

Bolleter, J. (2016). *Why wi-fi? Evaluating wi-fi monitoring data for use in public life surveys*. Australian Urban Design Research Centre.
https://www.researchgate.net/publication/357989849_Why_Wi-Fi_Evaluating_Wi-Fi_monitoring_data_for_use_in_public_life_surveys

Bornemark, J. (2018). *Det omätbaras renässans : En uppgörelse med pedanternas världsherravälde*. Volante.

Boverket. (2009). *Socialt hållbar stadsutveckling. En kunskapsöversikt*. Regeringsuppdrag.
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/socialt-hallbar-stadsutveckling.pdf>

Boverket. (2020). *Jämställdhet i samhällsplaneringen*.
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/nationell-planering/nationella-mal-for-planering/jamstallldhet-i-samhallsplaneringen/> (Hämtad 2022-03-15).

Boverket. (2022). *Platsanalyser*.
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/metoder/kunskapsinhamtning/platsanalyser/> (Hämtad 2022-03-16).

Bragaglia, F. & Rossignolo, C. (2021). *Temporary urbanism as a new policy strategy; a panacea or a trojan horse?*. *International Planning Studies*. 26:4, 370-386. DOI: 10.1080/13563475.2021.1882963

Bryman, A. & Bell, E. (2017). *Företagsekonomiska Forskningsmetoder*. Stockholm: Liber AB.

Carr, S., M. Francis, L. G. Rivlin, and A. M. Stone. (1992). *Public Space*. New York: Cambridge University Press.

Cars, G. (2015). *Medborgardialog - ett verktyg för att stärka demokratin i samhällsplaneringen*. I Lindholm, T., Oliveira e Costa, S. & Wiberg, S. (red.) *Medborgardialog - demokrati eller dekoration?: Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. Stockholm: Arkus. 135-143.

Cavenius, H., Molnar, S., Wisén, J., Huss, A. (2022). *Att mäta utveckling i stadskärnor*. Svenska Stadskärnor. RISE. <https://www.svenskastadskarnor.se/content/uploads/2022/02/SSK-och-RISE-externt-1.pdf> (Hämtad 2022-04-12)

Cityindex. (2021). *Cityindex 2021: Stadsliv med människan i centrum*. HUI Research. Fastighetsägarna. <https://www.fastighetsagarna.se/globalassets/rapporter/2021/cityindex-2021-reviderad-20211014.pdf?bustCache=1652199925550> (Hämtad-2022-04-10).

Colomb, C. (2012). *Pushing the Urban Frontier: Temporary Uses of Space, City Marketing, and the Creative*

City Discourse in 2000S Berlin. *Journal of Urban Affairs*. 34:2, 131-152.

<https://doi.org/10.1111/j.1467-9906.2012.00607.x>

Cook, R. & Thorsten, S. (2021). *Social media and social space: studying public life in the time of covid*. Gehl Institute.

<https://gehlpeople.com/blog/social-media-and-social-space-studying-public-life-in-the-time-of-covid/> (Hämtad 2022-03-05).

Dahlin-Ivanoff, S. (2011). Fokusgruppsdiskussioner. I Ahrne, G. och Svensson, P. (red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. (s. 71-82). Liber AB, Malmö.

Dousti, F., Kazemi, A. V., Bezhadfar, M. (2018). A new reading of sociable public spaces: the nexus between Urban Design and Microsociology. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 11(22), 39-49.

http://www.armanshahrjournal.com/article_64733_05ac2ee1f25983f49a7a1e0a7803625e.pdf?lang=en

Emanuelsson, A. (2018). *Debatten om New Public Management*. Arenaidé.

[debatten-om-new-public-management-1.pdf \(arenaide.se\)](#)

Engelbrektsson, L. (2022). Dubbelt så många sommargator i år. Göteborg Direkt.

<https://www.goteborgdirekt.se/nyheter/dubbelt-sa-manga-sommargator-i-ar/repvcr!J5lVgwwf2F0Z6VM7UmlEqw/> (Hämtad 2022-03-20).

Engman, A. (2018). Tredje Långgatan blir gågata året om. SVT.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/tredje-langgatan-i-goteborg-blir-gagata-aret-om> (Hämtad 2022-03-20).

Enkätfabriken. (2019). *Sommargatan Teatergatan Utvärdering 2019* [PowerPoint-presentation]. Göteborgs stad.

Enkätfabriken. (2021). *Sommar(gå)gator - Utemiljöer Utvärdering 2021* [PowerPoint-presentation]. Göteborgs stad.

Esaiasson, V. (2019). *Somliga gator är somriga gator - En jämförande studie av Sveriges sommargånggator*. Institutionen för Teknik och Samhälle, LTH. [*download \(lu.se\)](#)

Fejes, A. & Thornberg, R. (2015). *Handbok i kvalitativ analys*. Liber AB, Stockholm.

Florida, R. (2003). Cities and the Creative Class. *City and Community*. 2:1. 3-19-

Forss, K (2007) *Utvärdering som hantverk, bortom mallar och manualer*. Studentlitteratur.

From, L. (2011). *Forskningsöversikt: Hållbar stadsutveckling*. Forskningsrådet Formas, Stockholm. Rapport.

https://www.formas.se/download/18.462d60ec167c69393b9a139/1549956102686/Hallbar_stadsutveckling.pdf

Gehl Institute. (2020). *Twelve Quality Criteria*.

<https://gehlpeople.com/wp-content/uploads/2020/03/TWELVE-QUALITY-CRITERIA.pdf>

Gullers Grupp. (2020). *Sommargatan Friisgatan - undersökning boende, besökare och verksamheter 2020*. [PDF-dokument].

Göteborgs stad. (2020). *Ta plats - Guide vid tillfällig aktivering av gator, platser och stråk i Göteborg*. [PDF-dokument] tillhörande Göteborgs stad.

Göteborg stad. (2020). *Användning av offentliga platser med Ta Plats-åtgärder - Stadslivsobservationer inom centrala Göteborg*. Trafikkontoret.

Hahn, G., Hök, L., Jannesson, E. (2017). *Så mäts socialt hållbart värdeskapande*. Studentlitteratur AB, Lund.

Haugen, K. (2021). *Temporära åtgärder inom stadsutveckling: former och utvärderingsaspekter*. RISE Projektrapport.
<https://www.ri.se/sites/default/files/2021-06/Forsknings%C3%B6versikt%20-%20Tempor%C3%A4ra%20%C3%A5tg%C3%A4rder%20inom%20stadsutveckling%20-%20former%20och%20utv%C3%A4rderingsaspekter.pdf>

Haydn, F. & Temel, R. (2006). *Temporary Urban Spaces. Concept for the Use of City Space*. Birkhäuser.

Hedenfelt, E. (2013). *Hållbarhetsanalys av städer och stadsutveckling - Ett integrerat perspektiv på staden som ett socioekologiskt komplext system*. Malmö högskola, institutionen för urbana studier.
[PDF-dokument].

Henriksson, B. & Månsson, S. A. (1996). *Deltagande observation*. I Svensson, P.G. & Starrin, B. (red.), *Kvalitativa studier i teori och praktik*. (s. 11-51). Studentlitteratur, Lund.

Hespanhol, L. (2018). *Making meaningful spaces: strategies for designing enduring digital placemaking initiatives*. The university of Sydney - School of architecture, Design & planning.
https://www.researchgate.net/publication/334780244_Making_Meaningful_Spaces_Strategies_for_Designing_Enduring_Digital_Placemaking_Initiatives

HKL Research. (2015). *Tredje Långgatan*. Trafikkontoret, Göteborg stad.
<https://docplayer.se/111065268-Tredje-langgatan-goteborgs-stad-trafikkontoret.html>

HKL Research. (2016). *Utvärdering av Tredje Långgatan som gågata - boende*. Trafikkontoret, Göteborg stad.
<https://docplayer.se/108523042-Utvardering-av-tredje-langgatan-som-gagata-boende-goteborgs-stad-trafikkontoret-2016.html>

Hood, C. (1991). *Public management for all seasons*. *Public administration*. Wiley. 69:1. 3-19.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.1991.tb00779.x>

Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Random House.

Jerkedal, Å. (2010). *Utvärdering - steg för steg. Om projekt- och programbedömning*. Norstedts Juridik AB.

Kennedy, M. (2015). *Tredje Långgatan blir gågata*. Göteborgs-Posten.
<https://www.gp.se/nyheter/g%C3%B6teborg/tredje-l%C3%A5nggatan-blir-g%C3%A5gata-1.74856>
(Hämtad 2022-03-21).

Lalander, P. (2011). Observationer och etnografi. I Ahrne, G. och Svensson, P. (red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. (s. 83-103). Liber AB, Malmö.

Lantz, A. (2013). *Intervjumetodik*. Studentlitteratur AB.

Lewis, J. & Schwindeller, M. (2014). Adaptive Streets: Strategies for Transforming the Urban Right-of-Way. *American Society of Landscape Architecture*. <https://www.asla.org/2014studentawards/134.html> (Hämtad 2022-05-02).

Listerborn, C. (2015). Medborgarinflytande - om makt, genus och stadsutveckling. I Lindholm, T., Oliveira e Costa, S., & Wiberg, S. (red.) *Medborgardialog - demokrati eller dekoration?: Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. Stockholm: Arkus. 65-83.

Litwin, M. (1995). *How to measure survey reliability and validity*. SAGE, publications inc.

LO-TCO. (2006). *Handbok i utvärdering av informationsprojekt*. LO-TCO, Biståndsnämnd. https://www.uniontounion.org/pdf/Handbok_utvardering.pdf

Lundeflo, H. & Sandsborg, K. (2005). *Utvärdering av måluppfyllelse för Polisen och SKL*. Ekonomiska institutionen, Linköpings universitet. <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:20370/FULLTEXT01.pdf>

Lundell, S. (2021). *Välfärdens medarbetare får stressa när allt ska mätas*. Arbetsvärlden. <https://www.arbetsvarlden.se/valfardens-medarbetare-far-stressa-nar-allt-ska-matas/> (Hämtad 2022-05-05).

Lundin, P. (2008). *Bilsamhället: ideologi, expertis och regelskapande i efterkrigstidens Sverige*. Stockholmia förlag.

Lydon, M., & Garcia, A. (2015). *Tactical Urbanism: Short-term Action for Long-term Change*. Island Press. Washington, DC.

Malmö stad. (2017). *Utvärdering av åtgärder på Friisgatan*. [PDF-dokument].

Malmö stad. (2018). *Sommargator i Malmö - konceptbeskrivning*. [PDF-dokument].

Malmö stad. (2020). *Utvärdering av sommargatan på Friisgatan*. [PDF-dokument].

Malmö stad. (2021a). *Sommargator: Friisgatan*. <https://malmo.se/Stadsutveckling/Tema/Bebyggelse-och-utemiljoer/Sommargator/Friisgatan.html> (Hämtad 2022-03-16).

Malmö stad. (2021b). *Sommargator*. <https://malmo.se/Stadsutveckling/Tema/Bebyggelse-och-utemiljoer/Sommargator.html> (Hämtad 2022-03-16).

Malmö stad. (2021c). *Utvärdering av sommargatorna på Claesgatan och Ängelholmsgatan*. [PDF-dokument].

Matoga, A. (2019). Governance of Temporary Use. *Urban Design and Planning*. 172(4): 159–168.
[DOI:10.1680/jurdp.18.00052](https://doi.org/10.1680/jurdp.18.00052)

Mehta, V. (2014). Evaluating Public Space. *Journal of Urban Design*, 19:1, 53–88. DOI:10.1080/13574809.2013.854698

Merriam, S.B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Studentlitteratur, Lund.

Miljöpartiet (u.å). Beslut: Nu får Göteborg fler sommargångar.
<https://www.mp.se/goteborg/just-nu/beslut-nu-far-goteborg-fler-sommargagator/> (Hämtad 2022-03-20)

Molnar, S., Andersson, L., Haugen, K., Schnurr, S. (2021). *Handbok - Utvärdera temporära åtgärder i stadsmiljö*. RISE Rapport.
<https://www.ri.se/sites/default/files/2021-06/Handbok%20-%20Utv%C3%A4rdera%20tempor%C3%A4ra%20%C3%A5tg%C3%A4rder%20i%20stadsmilj%C3%B6.pdf>

Molnar, S., Teike, H. (2018). *Effektanalys av sociala och kulturella verksamheter i bottenplan - en idéskrift*. Göteborg stad. RISE. CMB. Urban Futures.
<https://www.ri.se/sites/default/files/2019-03/Molnar%20%26%20Tekie%202018%20Effektanalys%20av%20kulturella%20och%20sociala%20verksamheter%20i%20bottenplan.pdf>

Nationalencyklopedin (u.å.). *Utvärdering*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/utvärdering> (Hämtad 2022-04-25)

Naturvårdsverket. (2021). *Indikatorerna speglar utvecklingen*. Sveriges Miljömål.
<https://www.sverigesmiljomal.se/sa-fungerar-arbetet-med-sveriges-miljomal/indikatorerna/> (Hämtad 2022-04-10).

Nilsson, K. L. & Iversen, E. (2015). *Hållbar utveckling i fysisk planering och PBL-processer*. Institutionen för samhällsbyggnad och naturresurser, arkitektur och vatten. Luleå Tekniska Universitet. [DiVA_id: diva2:996499](https://diva2.org/996499)

Novus. (2020). *Sommarplatser - Trafikkontoret*. [PDF-dokument].

Novus. (2021). *Stockholm stad - sommarplatser*. [PDF-dokument].

NYCDOT. (2012). *Measuring the Street; New Metrics for 21st Century Streets*.
[2012-10-measuring-the-street.pdf \(nyc.gov\)](https://www.nyc.gov/streets/2012-10-measuring-the-street.pdf)

Nyström, J. & Tonell, L. (2012). *Planeringens grunder*. Studentlitteratur, Lund.

Oldenburg, R. (1999). *The Great Good Place: Cafes, Coffee Shops, Bookstores, Bars, Hair Salons, and Other Hangouts at the Heart of a Community*. New York.

Peck, J. (2005). Struggling with the Creative Class. *International Journal of Urban and Regional Research* 29:4. 740–770. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2005.00620.x>

Radywyl, N., & Biggs, C. (2013) Reclaiming the commons for urban transformation. *Journal of cleaner production* 50. 159-170. DOI: [10.1016/j.jclepro.2012.12.020](https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2012.12.020)

Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2011). Att analysera kvalitativt material. I Ahrne, G. och Svensson, P. (red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. (s. 194-210). Liber AB, Malmö.

Social & Health Impact Center. (2019). Att mäta sociala och hälsomässiga värden. RISE. [PDF-dokument] <http://socialimpactcenter.se/wp-content/uploads/20190813-Att-m%C3%A4ta-sociala-och-h%C3%A4lsom%C3%A4ssiga-v%C3%A4rden.pdf>

Shaw, K. (2007). *The Place of Alternative Culture and the Politics of its Protection in Berlin, Amsterdam and Melbourne*. <https://doi.org/10.1080/14649350500136830>

Spacescape. (2016). Mäta stad - En guide till forskningsdriven stadsbyggnad. [PDF-dokument] https://www.spacescape.se/wp-content/uploads/2016/11/mata_stad_20161117.pdf (Hämtad 2022-02-27)

Spacescape. (2019). *Levande stadsmiljöer: en studie av trettio citymiljöer i Stockholm, Göteborg och Malmö samt analysverktyget Stadslivsindex*. Spacescape. Jernhusen. https://assets.ctfassets.net/ghgq5ooi403r/1KCimDM7koHxk9y0jLDzFG/0cbc1732a49d46f696ab56cc4fd1a411/rapport_levande_stadsmiljo_190629.pdf

Starrin, B. & Renck, B. (1996). Den kvalitativa intervjun. I Svensson, P.G. & Starrin, B. (red.), *Kvalitativa studier i teori och praktik*. (s. 52-78). Studentlitteratur Lund.

Stockholm stad. (2018). *Utvärdering av Levande Stockholm*. [PDF-dokument].

Stockholm stad. (2022a). *Levande Stockholm sommaren 2022. Platser och fortsatt utveckling*. Trafikkontoret, stadsmiljö. [PDF-dokument].

Stockholm stad. (2022b). *Sommarplatser. Upplev Stockholm*. <https://upplev.stockholm/sommarplatser/> (Hämtad 2022-03-11)

Streeck, W. (2012). Citizens as customers: Considerations on the New Politics of Consumption. In: *New Left Review* (76), 27-47 (2012). https://pure.mpg.de/rest/items/item_1563548_5/component/file_1835313/content (Hämtad 2022-03-20)

Ström, L., Molnar, S., Isemo, S. (2017). *Social hållbarhet ur ett samhällsplaneringsperspektiv - en kunskapsöversikt*. Mistra Urban Futures. <https://www.mistraurbanfutures.org/sites/mistraurbanfutures.org/files/Rapport-2017-4.pdf>

Sundström, J. (2017). Tredje Långgatan blir permanent gågata. Sveriges radio. <https://sverigesradio.se/artikel/6599592> (Hämtad 2022-03-20)

Svensson, P.G. (1996). Förståelse, trovärdighet eller validitet. I Svensson, P.G. & Starrin, B. (red.), *Kvalitativa studier i teori och praktik*. (s. 209-227). Studentlitteratur, Lund.

Thomas, L. (2020). *Longitudinal Study. Definition, Approaches & Examples*. Scribbr.
<https://www.scribbr.com/methodology/longitudinal-study/> (Hämtad 2022-05-04)

Thomas, M. (1991). The Demise of Public Space. In V. Nadin, and J. Doak (red). *Town Planning Responses to City Change*. 209– 224. Avebury: Aldershot.

Thunström, M. (2015). Gemenskap i den hållbara staden- social hållbarhet och medborgarinflytande. I Lindholm, T., Oliveira e Costa, S., & Wiberg, S. (red.) *Medborgardialog - demokrati eller dekoration?: Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. Stockholm: Arkus. 53-63.

Trafikkontoret Göteborgs stad. (2021). *Trafik- och resandeutveckling 2021*. Diarienummer 00078/22.

Whyte, W.H. (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*. Washington, DC: Conservation Foundation.

Williams, S., Ahn, C., Gunc, H., Ozgirin, E., Pearce, M., Xiong, Z. (2019). Evaluating sensors for the measurement of public life: A future in image processing. *Urban Analytics and City Science*. Vol 46(8) 1534-1548. DOI: 10.1177/2399808319852636

10. Bilagor

Bilaga 1. Utvärdering av sommarplatser - Stockholm stad 2021

År 2021 utförde analys- och enkätföretaget Novus en utvärdering för Stockholms temporära sommarplatser. Utvärderingen riktar sig till besökares kännedom kring sommarplatserna och de områden som inkluderas i insamlingen är: **Gustav Adolfs torg** (Besökare: 87), **Malmskillnadsgatan** (Besökare: 80), **Rinkeby torg** (Besökare: 31), **Skeppsbron** (Besökare: 83), **Gullmarsplan torg** (Besökare: 101) **Nockeby torg** (Besökare: 30).

Nedan sammanställs de frågor som ställts till besökare på sommarplatserna. Malmskillnadsgatan är den enda sommargågatan som undersöks i denna utvärdering. Först presenteras frågor och statistik som inkluderar det totala resultatet för alla platser, därefter följer en presentation för respektive plats. I denna bilaga är svaren ej inkluderade.

Besökare:

- **Hur ofta är du på den här platsen den här tiden på året?**
 - Varje dag
 - Varje vecka
 - Varje månad
 - Mer sällan
 - Första gången
 - Vet ej
- **Vad är din anknytning till området?**
 - Uträtta ett ärende
 - Vistas/umgås på platsen
 - Bara förbipasserande
 - Arbetar i området
 - Boende
 - Går i skolan
 - Annan anknytning
- **Känner du till att Stockholms stad brukar göra om platser med tillfälliga åtgärder, exempelvis sommargångator?**
 - Ja, jag känner till
 - Nej, jag känner inte till
- **Vad anser du om arbetssättet med tillfälliga åtgärder?**
 - Mycket bra
 - Ganska bra
 - Varken bra eller dåligt
 - Ganska dåligt
 - Mycket dåligt
 - Vet ej

- **Nu följer några påståenden där du får ta ställning i frågor gällande platsen:**
Plats för gående
 - Bättre innan
 - Samma som tidigare
 - Bättre nu
 - Ingen åsikt

- **Nu följer några påståenden där du får ta ställning i frågor gällande platsen:**
Planteringar
 - Bättre innan
 - Samma som tidigare
 - Bättre nu
 - Ingen åsikt

- **Nu följer några påståenden där du får ta ställning i frågor gällande platsen:**
Plats för vistelse (ex. bänkar)
 - Bättre innan
 - Samma som tidigare
 - Bättre nu
 - Ingen åsikt

- **Nu följer några påståenden där du får ta ställning i frågor gällande platsen:**
Plats för cyklister inklusive elspark
 - Bättre innan
 - Samma som tidigare
 - Bättre nu
 - Ingen åsikt

- **Nu följer några påståenden där du får ta ställning i frågor gällande platsen:**
Cykelparkering
 - Bättre innan
 - Samma som tidigare
 - Bättre nu
 - Ingen åsikt

- **Nu följer några påståenden där du får ta ställning i frågor gällande platsen:**
Plats för uteservering/marknadsstånd
 - Bättre innan
 - Samma som tidigare
 - Bättre nu
 - Ingen åsikt

- **Nu följer några påståenden där du får ta ställning i frågor gällande platsen:**
Plats för bilparkering
 - Bättre innan
 - Samma som tidigare
 - Bättre nu
 - Ingen åsikt

- **Nu följer några påståenden där du får ta ställning i frågor gällande platsen: Plats för leveranser (inkl. transporter till och från fastigheter)**
 - Bättre innan
 - Samma som tidigare
 - Bättre nu
 - Ingen åsikt

- **Är det någonting annat du vill se mer eller mindre av på platsen?**
 - Fritextsvar

- **Nedan följer några ytterligare påståenden gällande sommarplatsen. Hur väl instämmer du på följande: Detta är en plats där människor vill vistas**
 - Instämmer helt
 - Instämmer delvis
 - Varken instämmer eller tar avstånd från
 - Tar delvis avstånd från
 - Tar helt avstånd från
 - Ingen åsikt

- **Nedan följer några ytterligare påståenden gällande sommarplatsen. Hur väl instämmer du på följande: Platsen är välstädad**
 - Instämmer helt
 - Instämmer delvis
 - Varken instämmer eller tar avstånd från
 - Tar delvis avstånd från
 - Tar helt avstånd från
 - Ingen åsikt

- **Nedan följer några ytterligare påståenden gällande sommarplatsen. Hur väl instämmer du på följande: På dagtid är detta en trygg plats**
 - Instämmer helt
 - Instämmer delvis
 - Varken instämmer eller tar avstånd från
 - Tar delvis avstånd från
 - Tar helt avstånd från
 - Ingen åsikt

- **Nedan följer några ytterligare påståenden gällande sommarplatsen. Hur väl instämmer du på följande: Platsen är utseendemässigt attraktiv**
 - Instämmer helt
 - Instämmer delvis
 - Varken instämmer eller tar avstånd från
 - Tar delvis avstånd från
 - Tar helt avstånd från
 - Ingen åsikt

- **Nedan följer några ytterligare påståenden gällande sommarplatsen. Hur väl instämmer du på följande: Platsen känns trafiksäker att gå på**
 - Instämmer helt
 - Instämmer delvis
 - Varken instämmer eller tar avstånd från

- Tar delvis avstånd från
 - Tar helt avstånd från
 - Ingen åsikt
- **Nedan följer några ytterligare påståenden gällande sommarplatsen. Hur väl instämmer du på följande: Det är positivt att biltrafiken begränsats på platsen**
 - Instämmer helt
 - Instämmer delvis
 - Varken instämmer eller tar avstånd från
 - Tar delvis avstånd från
 - Tar helt avstånd från
 - Ingen åsikt
- **Nedan följer några ytterligare påståenden gällande sommarplatsen. Hur väl instämmer du på följande: På kvällstid är detta en trygg plats**
 - Instämmer helt
 - Instämmer delvis
 - Varken instämmer eller tar avstånd från
 - Tar delvis avstånd från
 - Tar helt avstånd från
 - Ingen åsikt

Bilaga 2. Utvärdering av sommar(gå)gator - Utemiljöer Göteborgs stad 2021

Gator inkluderade i insamlingen 2021:

Andra Långgatan (Boende: 204, Besökare: 247, Verksam: 45), **Kungsgatan** (Boende: 199, Besökare: 215, Verksam: 23), **Holländareplatsen/Hornsgatan** (Boende: 207, Besökare: 203, Verksam: 9), **Gröna gatan** (Boende/Besökare: 201), **Södra Larmgatan** (Boende/Besökare: 200, Verksam: 1).

Nedan sammanställs de frågor som ställts till målgrupperna boende, besökare och verksam på sommar(gå)gatorna Andra Långgatan, Kungsgatan, Gröna gatan. Frågorna och statistiken presenteras i kapitel för respektive gata samt separata kapitel och grafer för respektive målgrupp i utvärderingsdokumentet, i denna bilaga är svaren ej inkluderade.

För boende och besökare:

1. Användande av sommar(gå)gator/platser

- Vad gör du här?
 - Boende i kvarteret/på gatan
 - Arbetar i kvarteret/på gatan
 - På väg till annan plats/går förbi/passerar
 - Går i skolan/studerar i kvarteret
 - Besöka butik/café/restaurang
 - Annat

2. Åsikter om sommar(gå)gator/platser

- Vad tycker du om följande påståenden nu när X är en sommar(gå)gata?
 - Det är tydligt för mig vart i gatan jag får gå (Skala 1-5)
 - Det är trevligt och enkelt att gå här (Skala 1-5)
 - Den är städad och väl omhändertagen (Skala 1-5)
 - Gatan/platsen medför något positivt för gatan (Skala 1-5)
 - Gatan/platsen gör gatan tryggare (Skala 1-5)
 - Gatan/platsen ser bra ut (Skala 1-5)

3. Fler sommargånggator

- Vad tycker du om antalet liknande sommar(gå)gator i Göteborg?
 - Skulle vilja se fler liknande sommargånggator
 - Skulle vilja se färre liknande sommargånggator
 - Antalet liknande platser är bra som det är
 - Vet ej

4. Parkeringar (Frågan ställdes till de som tidigare uppgivit att de varit positivt inställda)

- Skulle du fortfarande vara positivt inställd till sommargånggator även om det innebär att parkeringsplatser försvinner?
 - Ja
 - Nej
 - Vet ej

5. Kortare period (Frågan ställdes till de som tidigare uppgivit att de varit negativt inställda)

- Skulle du bli mer positivt inställd om sommargågatan var en kortare period (fyra månader) istället som för nu (sex månader)?
 - Ja
 - Nej
 - Vet ej

6. Kommentarer om sommar(gå)gatan

- Vad skulle göra sommar(gå)gatan bättre?
- Har du något mer du vill säga/något annat att lägga till kring sommar(gå)gatan?
 - Fritextsvar

För verksamheter:

1. Intryck av sommar(gå)gatan

- Vad tycker du om följande påståenden nu när X är en sommargata?
 - Den är städad och väl omhändertagen (Skala 1-5)
 - Sommargatan medför något positivt för gatan (Skala 1-5)
 - Sommargatan gör gatan tryggare (Skala 1-5)
 - Sommargatan ser bra ut (Skala 1-5)

2. Påverkan

- När det har varit sommar(gå)gata, hur har er verksamhet påverkats av..
 - Färre parkeringsplatser? (Skala 1-5)
 - Större uteservering? (Skala 1-5)

3. Besökare

- Upplever du att mängden besökare har förändrats under tiden det varit sommar(gå)gata?
 - Fler
 - Samma som innan
 - Färre än innan
 - Vet ej/ingen uppfattning

4. Kommentarer om sommar(gå)gatan

- Vad skulle göra sommar(gå)gatan bättre?
 - Fritextsvar

Bilaga 3. Utvärdering av sommargatan på Friisgatan Malmö stad 2020

Fyra omfattande utvärderingar av sommargåtor i Malmö har gjorts hittills. Dessa större utvärderingar sker i slutet av varje sommargatuperiod, alltså vart tredje år. Varje år görs dock en mindre utvärdering i samband med sommargatuprojektet. År 2022 är det Kärleksgatans tur för en större utvärdering.

Svarsfrekvens för större genomförda utvärderingarna i Malmö:

Friisgatan 2017 (Boende: 136, Besökare: 298, Verksamma: 12), **Friisgatan 2020** (Boende: 77, Besökare: 366, Verksamma: 11), **Claesgatan 2021** (Boende: 15, Besökare: 280, Verksamma: 8), **Ängelholmsgatan 2021** (Boende: 27, Besökare: 221, Verksamma: 7). Den låga svarsfrekvensen för gruppen boende intill Claesgatan beror på att det inte bor så många utmed gatan samt att en del varit svåra att nå (Malmö stad, 2021c).

Nedan visas frågor från Gullers Grupp ABs utvärdering av Friisgatan som exempel. Utvärderingen består av tre rapporter en för besökare, en för boende och en för verksamheter. Liknande frågor ställs men med en viss anpassning för respektive grupp. I denna bilaga är däremot svaren ej inkluderade.

För besökare Friisgatan:

- **Hur ofta brukar du besöka Friisgatan?**
 - Varje dag
 - En gång i veckan
 - En gång i månaden
 - En gång i halvåret eller mer sällan
 - Flera gånger i veckan
 - Flera gånger varje månad
 - Några gånger i halvåret
 - Besöker Friisgatan för första gången
- **Varför brukar du besöka Friisgatan?**
 - Passerar förbi (ligge på vägen till annat mål)
 - Bor här
 - Besöker restaurang/kaféer
 - Shopping
 - Arbetar här
 - Besöka vän/släkting
 - Annan anledning
- **Vilket är ditt allmänna intryck av satsning på sommargatan?**
 - Mycket positiv
 - Ganska positiv
 - Ganska negativ
 - Mycket negativ
- **Vad tycker du är bra med sommargatan?**
 - Fritextsvar

- **Vad tycker du är dåligt med sommargatan?**
 - Fritextsvar
- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan; Det är en plats där människor vill vistas och umgås.**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan; Det är en trygg plats dagtid**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan; Det är en trygg plats kvällstid**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan; Det känns trafiksäkert att gå på Friisgatan**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan; Det känns trafiksäkert att cykla på Friisgatan**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan; Friisgatan är utseendemässigt attraktiv**
 - Vet ej

- Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan; Friisgatan är välstädad**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan; Friisgatan har få problem med skadegörelse**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan; På Friisgatan ska det anordnas fler aktiviteter**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Vilken typ av aktiviteter skulle du vilja se på sommargatan?**
 - Fritextsvar
- **Finns det något du tycker kan förbättras med sommargatan? Vad?**
 - Fritextsvar
- **Vilket av följande alternativ föredrar du:**
 - Friisgatan ska byggas om till att vara en gågata året runt
 - Friisgatan ska bara vara gågata under sommaren (sommargata)
 - Friisgatan ska inte vara en gågata alls
- **Känner du till att det finns fler sommargator i Malmö? Vilken/vilka känner du i så fall till?**
 - Ja, Kärleksgatan
 - Ja, Claesgatan
 - Ja, Ängelholmsgatan
 - Ja, annan nämligen:
 - Ja, men vet inte vad gatorna heter

- Nej, inga
- **Vilken inställning har du generellt till att Malmö skapar fler gågator i staden?**
 - Vet ej
 - Mycket negativ
 - Ganska negativ
 - Varken eller
 - Ganska positiv
 - Mycket positiv

Boende Friisgatan:

- **Hur bor du, i vilken boendeform?**
 - Hyreslägenhet
 - Bostadsrätt
 - Vill ej uppge
- **Hur länge har du bott på Friisgatan?**
 - Under 6 månader
 - Mer än 6 månader men mindre än 1 år
 - Mer än 1 år men mindre än 5 år
 - Mer än 5 år
- **Vart vetter ert/era sovrumsfönster?**
 - Mot Friisgatan
 - Mot innergård
 - Både mot Friisgatan och innergård
 - Annat
- **Hur tar du dig främst till arbete eller studier?**
 - Cykel
 - Kollektivtrafik
 - Går
 - Bil
 - Ingen daglig aktivitet
- **Vilket färdmedel använder du oftast för resor i närområdet där du bor?**
 - Cykel
 - Kollektivtrafik
 - Går
 - Bil
 - Annat sätt
- **Har hushållet tillgång till egen bil?**
 - Ja, 1 bil
 - Ja, 2 eller fler bilar
 - Ingen bil
- **Hur parkerar ni oftast bilen under tiden Friisgatan är sommargata? & Hur parkerar ni oftast bilen under tiden Friisgatan inte är sommargata?**
 - På Friisgatan genom boendeparkering

- På andra gator genom boendeparkering
 - I P-hus i närområdet
 - Annat
- **Under sommargatan, hur upplever du att det fungerar att komma fram på gatan med bil? Exempelvis för att släppa av/hämta någon eller packa i/ur bilen**
 - Använder inte bil/ej aktuellt
 - Mycket dåligt
 - Ganska dåligt
 - Varken eller
 - Ganska bra
 - Mycket bra
- **Som boende på Friisgatan, hur påverkad upplever du dig av följande under sommargatan: Buller från bilar**
 - Vet ej
 - Mycket påverkad
 - Påverkad
 - Lite påverkad
 - Inte alls påverkad
- **Som boende på Friisgatan, hur påverkad upplever du dig av följande under sommargatan: Störande ljud från gatan**
 - Vet ej
 - Mycket påverkad
 - Påverkad
 - Lite påverkad
 - Inte alls påverkad
- **I vilken grad känner du dig nöjd med information om sommargatan som gått ut till boende i området?**
 - Vet ej
 - Mycket låg grad
 - Låg grad
 - Varken eller
 - Hög grad
 - Mycket hög grad
- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan? Det är en trygg plats dagtid**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan? Det är en trygg plats kvällstid**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls

- Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan? Friisgatan är utseendemässigt attraktiv**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan? Friisgatan är välstädad**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan? Friisgatan har få problem med skadegörelse**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Under tiden Friisgatan varit sommargata, hur tycker du följande har påverkat din närmiljö: Bänkar och planteringar som placeras på gatan**
 - Vet ej
 - Mycket negativt
 - Ganska negativt
 - Varken eller
 - Ganska positivt
 - Mycket positivt
- **Under tiden Friisgatan varit sommargata, hur tycker du följande har påverkat din närmiljö: Uteserveringar som placeras längs gatan**
 - Vet ej
 - Mycket negativt
 - Ganska negativt
 - Varken eller
 - Ganska positivt
 - Mycket positivt

- **Under tiden Friisgatan varit sommargata, hur tycker du följande har påverkat din närmiljö: Belysning som hängts ovanför gatan**
 - Vet ej
 - Mycket negativt
 - Ganska negativt
 - Varken eller
 - Ganska positivt
 - Mycket positivt

- **Under tiden Friisgatan varit sommargata, hur tycker du följande har påverkat din närmiljö: Bilisternas begränsade framkomlighet**
 - Vet ej
 - Mycket negativt
 - Ganska negativt
 - Varken eller
 - Ganska positivt
 - Mycket positivt

- **Under tiden Friisgatan varit sommargata, hur tycker du följande har påverkat din närmiljö: Ingen parkering på gatan**
 - Vet ej
 - Mycket negativt
 - Ganska negativt
 - Varken eller
 - Ganska positivt
 - Mycket positivt

- **Under tiden Friisgatan varit sommargata, hur tycker du följande har påverkat din närmiljö: Extra cykelställ som placeras på gatan**
 - Vet ej
 - Mycket negativt
 - Ganska negativt
 - Varken eller
 - Ganska positivt
 - Mycket positivt

- **Hur upplever du att trafiksäkerheten för fotgängare och cyklister har varit under sommargatan 2020?**
 - Vet ej
 - Mycket osäker
 - Ganska osäker
 - Varken säker eller osäker
 - Ganska säker
 - Mycket säker

- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan? Det känns trafiksäkert att cykla på Friisgatan**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller

- Instämmer delvis
- Instämmer helt
- **Hur väl instämmer du i följande påstående om sommargatan? Det känns trafiksäkert att gå på Friisgatan**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Finns det något du tycker kan förbättras med sommargatan?**
 - Fritextsvar
- **Vad har du för inställning till restaurangverksamheten på Friisgatan?**
 - Ingen uppfattning
 - Mycket negativ
 - Ganska negativ
 - Varken eller
 - Ganska positiv
 - Mycket positiv
- **Vilket av följande alternativ föredrar du:**
 - Friisgatan ska inte vara en gågata alls
 - Friisgatan ska bara vara en gågata under sommaren
 - Friisgatan ska byggas om till att vara en gågata året runt
- **Varför tycker du inte att Friisgatan ska vara en gågata året runt?**
 - Fritextsvar
- **Instämmer du eller tar du avstånd från följande påstående: På Friisgatan ska det finnas ytor för sittplatser, träd och planteringar året runt**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Instämmer du eller tar du avstånd från följande påstående: På Friisgatan ska det finnas ytor för uteserveringar på sommaren**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Instämmer du eller tar du avstånd från följande påstående: På Friisgatan ska det anordnas fler aktiviteter**

- Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt
- **Vilken typ av aktiviteter skulle du vilja se på Friisgatan?**
 - Fritextsvar
 - **Vilken inställning har du generellt till att Malmö skapar fler gågator i staden?**
 - Vet ej
 - Mycket negativ
 - Ganska negativ
 - Varken eller
 - Ganska positiv
 - Mycket positiv

Verksamheter Friisgatan:

- **Vilken typ av verksamhet bedriver ni?**
 - Restaurang/cafe/bar
 - Butik
 - Salong/frisör/massage
 - Kontor/övrigt
- **Hur många år har verksamheten funnits på Friisgatan?**
 - Mindre än 1 år
 - 1-3 år
 - 4-6 år
 - 7 år eller mer
- **Under perioden med sommargata på Friisgatan, hur har er verksamhet påverkats totalt sett?**
 - Vet ej
 - Mycket negativt
 - Ganska negativt
 - Varken positivt eller negativt
 - Ganska positivt
 - Mycket positivt
- **Hur påverkas er verksamhet av följande under perioden med sommargata på Friisgatan?** 1. Belysning som hängt ovanför gatan, 2. Uteserveringar som placeras på gatan, 3. Sittplatser och planteringar som placeras på gatan, 4. Extra cykelställ som placerats på gatan, 5. Bilisternas begränsade framkomlighet, 6. Ingen parkering på gatan
 - Vet ej
 - Mycket negativt
 - Ganska negativt
 - Varken positivt eller negativt
 - Ganska positivt

- Mycket positivt
- **Under perioden med sommargata på Friisgatan, hur påverkas er verksamhet när det gäller leveranser till och från verksamheten?**
 - Har inga leveranser/vet ej
 - Mycket negativt
 - Ganska negativt
 - Varken positivt eller negativt
 - Ganska positivt
 - Mycket positivt
- **Hur upplevde du samarbetet med kommunen inför etablering av sommargatan 2020?**
 - Ingen uppfattning
 - Mycket negativt
 - Ganska negativt
 - Varken positivt eller negativt
 - Ganska positivt
 - Mycket positivt
- **Vad upplevde du som positivt med samarbetet inför etableringen?**
 - Fritextsvar
- **Hur har du upplevt samarbetet med kommunen under sommargatan 2020?**
 - Ingen uppfattning
 - Mycket negativt
 - Ganska negativt
 - Varken positivt eller negativt
 - Ganska positivt
 - Mycket positivt
- **Vad upplevde du som positivt med samarbetet under sommargatan?**
 - Fritextsvar
- **Upplever du att du/din verksamhet fick tillräcklig information från kommunen inför etablering av sommargatan 2020?**
 - Ingen uppfattning
 - Otillräcklig
 - Tillräcklig
- **Upplever du att du/din verksamhet fick tillräcklig information från kommunen under sommargatan 2020?**
 - Ingen uppfattning
 - Otillräcklig
 - Tillräcklig
- **Upplever du att du fick stöd från kommunen inför etablering av sommargatan 2020?**
 - Ingen uppfattning
 - Nej
 - Ja

- **Upplever du att kommunen var lyhörd för era idéer och synpunkter inför och under sommargatan 2020?**
 - Ingen uppfattning
 - Inte lyhörd
 - Varken eller
 - Lyhörd

- **Finns det något ytterligare du vill säga om samarbetet med kommunen kring sommargatan?**
 - Fritextsvar
- **Hur upplever du att trafiksäkerheten för fotgängare och cyklister varit under sommargatan 2020?**
 - Vet ej
 - Mycket osäker
 - Varken säker eller osäker
 - Ganska säker
 - Mycket säker

- **Vilket av följande alternativ föredrar du:**
 - Friisgatan ska inte vara en gångata alls
 - Friisgatan ska bara vara en gångata under sommaren (sommargata)
 - Friisgatan ska byggas om till att vara en gångata året runt

- **Instämmer du eller tar du avstånd från följande påståenden? På Friisgatan ska det finnas ytor för uteserveringar på sommaren**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt

- **Instämmer du eller tar du avstånd från följande påståenden? Friisgatan ska byggas om så att det finns ytor för sittplatser, träd och planteringar året runt**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt

- **Instämmer du eller tar du avstånd från följande påståenden? På Friisgatan ska det anordnas fler aktiviteter**
 - Vet ej
 - Instämmer inte alls
 - Instämmer inte
 - Varken eller
 - Instämmer delvis
 - Instämmer helt

- **Vilken typ av aktiviteter skulle du vilja se på sommargatan?**
 - Fritextsvar

- **Vilken inställning har du generellt till att Malmö skapar fler gågator i staden?**
 - Vet ej
 - Mycket negativ
 - Ganska negativ
 - Varken eller
 - Ganska positiv
 - Mycket positiv

Bilaga 4 Intervjuguide - Kommuner

Intervjun började med en förklaring av intervjuens upplägg samt rapportens ämne och syfte.

1. Introduktion

- Berätta lite om er själva och er roll specifikt kopplat till sommargågatuprojekten i kommunen.
 - Har ni varit med sedan starten av sommargågatuprojekten?
 - Vilket ansvar har ni haft i processen och specifikt till utvärderingsarbetet?

2. Om sommargågator i kommunen generellt

- Varför och när bestämde sig kommunen/politikerna för att satsa på sommargågator - varifrån kom idén och vem initierade projektet?
- Det finns ju fler sommargågator i er kommun; har de olika syften och utformning eller görs dem under ett och samma koncept? Ge gärna några exempel.
- Har sommargågatorna gjorts i samverkan med privata aktörer, eller är de helt initierade samt finansierade av kommunen?
- Vilka effekter önskar man (kommunen/politiker) uppnå med sommargågatorna?

3. Utvärdering av sommargågatorna

- Vilket år startade sommargågatuprojekten och har utvärderingar skett sedan första året?
- Med vilket syfte har utvärderingarna gjorts?
- Vem/vilka har planerat, utfört och sammanställt utvärderingarna?
- Vad har utvärderats under projektets gång, med vilka datainsamlingsmetoder?
- När utfördes utvärderingen och under hur lång tidsperiod?

4. Resultathantering

- Vem har varit den huvudsakliga målgruppen och mottagare av utvärderingarna?
- Vad händer när utvärderingarna sammanställts och gjorts?
 - Ge exempel på när utvärderingarna presenterats och diskuterats?
- Vad för slags slutsatser har kunnat dras från utvärderingarna?
- Har sommargågatuprojekten utförande eller utformning förändrats från år till år?

5. Om utvärderingar inom kommunen generellt

- Hur upplever ni att platsutvecklingsprojekt utvärderas och följs upp inom er förvaltning generellt idag?
- Hur ser ni på utvärderingar och mätbarhet av sociala faktorer ur ett förvaltningsperspektiv och kommunen som aktör?
- Hur upplever ni att diskursen/behovet kring utvärdering och mätbarhet av sociala faktorer (och andra faktorer också) är i branschen idag?
- Har ni något ni skulle vilja tillägga kring det vi pratat om idag?

Bilaga 5 Intervjuguide - Aktörer

Intervjun började med en förklaring av intervjuens upplägg samt rapportens ämne och syfte.

1. Introduktion

- Berätta lite om din roll och er verksamhets koppling till kommunens sommargågatuprojekt.

2. Om utvärderingar inom organisationen/branschen generellt

- Hur utvärderar och följer ni upp (platsutvecklings) projekt och/eller sociala faktorer i stadsmiljön generellt idag?
- Hur ser ni på utvärderingar och mätbarhet av sociala faktorer ur er aktörsroll?
- Hur upplever ni att diskursen/behovet kring utvärdering och mätbarhet av sociala faktorer (och andra faktorer också) ser ut i branschen idag?

3. Om sommargågatan

- Hur har ni involverats i satsningen på sommargågator? Har sommargågatorna gjorts i samverkan med kommunen och samfinansierats?
- Berätta lite om X-gatan som sommargågata. Vad har syftet varit och hur har utformningen sett ut?
- Vilka effekter önskar ni som verksamhet att uppnå med sommargågatan?

4. Utvärdering av sommargågatuprojektet och/eller sociala faktorer i stadsmiljön

- Har ni utvärderat sommargågatuprojektet?
 - Har det gjorts sedan starten?

Om de involverats i kommunens utvärderingar:

- Hur har ni varit involverade i kommunens utvärderingar?
- Hur togs beslut kring vad som skulle utvärderas och mätas?

Om egna utvärderingar gjorts:

- Med vilket syfte har utvärderingarna gjorts?
- Vad har utvärderats under projektets gång, med vilka datainsamlingsmetoder?
- Vem/vilka har planerat, utfört och sammanställt utvärderingarna?
 - Om utvärderingarna gjorts av extern part, hur har beställningen av utvärderingarna formulerats?
 - Vad låg bakom det beslutet?
- När utfördes utvärderingen och under hur lång tidsperiod?

5. Resultathantering

- Vilka har varit den huvudsakliga målgruppen och mottagare av utvärderingarna?
- Vad händer när utvärderingarna sammanställts och gjorts?
- Vad för slags slutsatser har kunnat dras från utvärderingarna?
- Har sommargågatuprojektets utförande eller utformning förändrats från år till år?
- Har ni något ni skulle vilja tillägga kring det vi pratat om idag?

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i JA, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i NEJ, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt. Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal [här](#).

JA, vi ger härmed vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

~~NEJ~~, vi ger inte vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara

Louise Eklund & Sofia Holmqvist
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Sveriges Lantbruksuniversitet, 2022